IOAN MICLEA

EXISTENŢA ISTORICĂ A LUI ISUS HRISTOS

Casa de Editură VIAŢA CREŞTINĂ
Cluj-Napoca

IOAN MICLEA

EXISTENŢA ISTORICĂ A LUI ISUS HRISTOS

IOAN MICLEA

Existenţa istorică a lui Isus Hristos

Casa de Editură VIAŢA CREŞTINĂ
Cluj-Napoca – 1995

I.S.B.N. – 973–96661–7–5

Profesorul Ioan Miclea

În paginile ce urmează, cititorul nu va găsi o exegeză savantă asupra numeroaselor lucrări de filosofie creştină ale lui Ioan Miclea.

Modesta calitate de fost elev al părintelui-profesor Ioan Miclea, chiar apropiat de sufletul său ani mulţi, atât din zilele mai bune, cât şi din cele peste trei decenii crunte dintre anii 1948 - 1982 (anul stingerii sale din această viaţă) nu mi-ar îngădui o prezentare şi o caracterizare a întregii sale opere, nu atât a celei tipărite, cât mai ales a celei inedite. În cele ce urmează voi încerca doar o prezentare a vieţii acestuia, pentru a ilustra aria preocupărilor sale de filosof, de preot, şi, nu în ultimul rând, de mare maestru îndrumător al tineretului, care-l asculta cu sufletul la gură cum vorbeşte în numele libertăţii, al eliberării omului şi al credinţei în Dumnezeu.

Ioan Miclea s-a născut la 25 aprilie 1902 în comuna Racova, judeţul Satu Mare, din părinţi ţărani, care au avut şapte copii: patru fete şi trei băieţi. În satul natal a urmat cele şase clase primare, ce se obişnuiau în fosta Austro-Ungarie, între anii 1909-1915. Anii primului război mondial l-au împiedicat să continue şcoala. Abia în 1918, anul nădejdilor de mai bine ale acestui neam, şi-a permis să se înscrie la liceul din Şimleul Silvaniei, de unde a plecat îndată la mirificul Blaj al tuturor românilor de odinioară. Acolo a terminat liceul în 1925, în aceeaşi clasă cu trei episcopi de mai târziu ai Bisericii Române Unite: Dr. Ioan Suciu, Dr. Tit-Liviu Chinezu (amândoi martiri) şi Vasile Cristea, cât şi cu una dintre personalităţile cu preocupări filosofice de mai târziu, profesorul Nicolae Mărgineanu.

Între anii 1925 şi 1929 a studiat teologia la Blaj. În 1929 s-a căsătorit cu Dorina Sabău, de pe undeva din Câmpia Transilvaniei. Aşa se explică faptul că după hirotonirea sa ca preot a funcţionat în această calitate în satul Vaidei, judeţul Mureş; un sat ca toate satele din zonă, cu belşug de verdeaţă, dar cu drumuri pe care nu găseai o pietricică, şi pe care, în anotimpurile cu ploi, nu se putea merge decât cu carul cu boi, înglodat până la osii.

În toamna anului 1931 a fost numit profesor de religie la Şcoala Normală (de învăţători) din Târgu Mureş, apoi la Liceul "Alexandru Papiu Ilarian" şi la liceul francez din aceeaşi localitate.

Febrila activitate de preot, profesor, educator, publicist şi conferenţiar din

anii 1931-1940 nu i-o mai cunosc azi decât câţiva dintre foştii săi elevi, mai apropiaţi atunci şi ulterior de sufletul său.

Anul 1940 l-a obligat să plece în refugiu la Blaj, unde a fost "utilizat" ca profesor de religie la liceul de băieţi şi de fete, până în 1948, când e numit profesor de filosofie la Academia de Teologie Română Unită din Cluj. Dar în urma desfiinţării Bisericii Române Unite, cu toate instituţiile ei de învăţământ, nu a mai ocupat acest post. În vâltoarea şi deruta acelei toamne fierbinţi a rămas la Blaj, unde a început viaţa de calvar de peste trei decenii, de arestări, anchetări, închisori şi marginalizări ulterioare. A fost nevoit ca în perioadele de "libertate" să muncească cu braţele, "la lopată", chinuindu-se, cu fizicul său firav, mereu hărţuit de anchete şi "descinderi", la încărcat, descărcat şi lopătat cereale la o bază de recepţie, pentru pâinea amară a celor patru copii ai săi. În aceste "descinderi" i s-au ars, distrus ori confiscat lucrările sale inedite aflate la domiciliu, în manuscris ori dactilografiate, pentru realizarea cărora a găsit resurse sufleteşti, energie şi putere de muncă intelectuală, zilnic, chiar după cele opt ore istovitoare de muncă fizică, transpirat şi frânt. I-au fost arse 3047 pagini dactilografiate, iar 250 pagini de manuscris i-au fost confiscate. Şi-a continuat cercetările filosofice zilnic, şi a scris neîntrerupt. Ori de câte ori un fost elev îl căuta, pe înserate, în demisolul unde l-a adăpostit în casa sa profesorul Octavian Modorcea, îl găsea în faţa maşinii de scris, nedezlipit de la masa de lucru. Şi cine nu voia să-l tulbure, afla de la distinsa şi venerabila sa soţie cum trăiau: cu 340 lei salariu, apoi cu o pensie tot aşa. Un ucenic de suflet al părintelui Miclea nota în caietul său, acum douăzeci de ani: "Am aflat că la 50 de ani de preoţie(!) a primit, cu surprindere, o scrisoare de la Vatican, venită pe căi întortocheate, prin care Sfântul Părinte Ioan Paul al II-lea îi trimitea "binecuvântarea apostolică", singura distincţie după o viaţă de muncă. Exact la data primirii scrisorii împlinea 80 de ani. Dar urmarea a fost o cruntă percheziţie din partea securităţii, soldată cu confiscarea manuscriselor aflate la domiciliul său şi încheiată cu căderea în stare de leşin la podea".

Scrisoarea cu pricina a fost doar pretextul. Adevăratul motiv fusese faptul că a scris mai multe memorii prin care cerea repunerea Bisericii Române Unite în legalitate, memorii adresate şefului statului comunist şi guvernului său, dar şi patriarhului Bisericii Ortodoxe Române.

S-a stins din viaţă la 2 octombrie 1982.

Încă prin anii 1943-1944, neavând catedră de religie la care să fie titularizat, s-a înscris la facultatea de istorie-filosofie a Universităţii din Cluj (pe atunci în refugiu la Sibiu), spre a fi utilizat la o catedră de filosofie la un liceu. Iată un extras din referatul scris de Lucian Blaga pe lucrarea sa de

licenţă în filosofie, intitulată *Coordonatele culturii medievale*: "Autorul acestei lucrări este de un nivel intelectual neobişnuit. Are o bună pregătire teologică, dar la fel şi filosofică, încât a putut face faţă onorabil subiectului tratat... Şi se poate recunoaşte, fără reticenţe, înalta calitate filosofică a tezei, care ar putea fi prezentată, cu adăugirile de rigoare, şi ca teză de doctorat".

Deceniile negre ce au urmat au confirmat aprecierile. Aşa cum se întâmplă la noi, la români, autohtonii nu au sesizat valoarea omului şi mai ales a gânditorului Ioan Miclea până nu au făcut-o şi declarat-o străinii. Aceşti străini nu au fost oricine, ci nume ca Jacques Maritain, filosoful francez care l-a considerat, într-o lucrare a sa, "prietenul meu din România", drept cel mai strălucit gânditor creştin român al contemporaneităţii rămas în ţară. Etienne Gilson de la Academia Franceză, cardinalul Journet, celebrul Garrigou-Lagrange şi Danielou, împreună cu Institutul Internaţional de Filosofie "Jacques Maritain" din Roma i-au cerut şi i-au publicat două studii de filosofie în anii 1971 şi 1976, strecurate în ţară în mod clandestin.

De multe ori aş fi dorit să scriu ceva despre preaiubitul meu dascăl. N-am reuşit decât o scurtă prezentare, acum câteva luni, şi aceea cu datele primite de la familie, câte au încăput într-un articol. Activitatea sa de cărturar a fost împletită cu aceea de preot în aşa măsură încât n-am putut distinge în viaţa lui slăbiciuni omeneşti obişnuite. Un echilibru sufletesc i-a tutelat toate manifestările. În cea mai cruntă mizerie materială nu s-a simţit niciodată înfrânt. Resorturile spiritului său au fost dominate de nestrămutate convingeri creştine. Era acelaşi în bucurii şi în dureri. A îmbinat ceea ce nu îmbină în viaţa lor decât spiritele puternice: ştiinţa cu înţelepciunea, veselia cu gravitatea. L-a caracterizat puterea de muncă şi de efort intelectual susţinut. Eram elev, odată, când, dorind să-l văd, ştiind că era bolnav, l-am găsit în pat, cu febră mare, studiindu-l pe Bergson şi comparând doctrina acestuia cu sistemul filosofic al lui Maritain de pe poziţiile filosofiei creştine. În cetate era un magistru, ascultat cu nesaţ mai ales de tineri. Îl văd şi acum, şi îi aud glasul de tenor liric răsunând sub bolţile catedralei din Târgu Mureş, unde oficia pentru elevii săi şi unde predica, analizând ciclic învăţătura creştină la un înalt nivel intelectual. Aşa îmi explic pentru ce era solicitat să vorbească tineretului, dar şi credincioşilor din oraşele cu mulţi intelectuali, în special în perioada refugiului. Argumentaţiile sale erau întemeiate pe gândirea filosofică a marilor săi maeştri: Sfântul Toma de Aquino şi reprezentanţii neotomisului, de la Gilson la Maritain.

Marea sa pasiune a fost însă filosofia. O mărturiseşte însuşi în amintirile sale scrise, aflate în păstrarea familiei şi intitulate *Crâmpeie din povestea vieţii mele*. Iată ce scrie el: "Dorul de a pătrunde şi de a cunoaşte tainele existenţei

m-a muncit toată viaţa. Am căutat cu înfrigurare răspuns la marile întrebări existenţiale: Ce eşti? De unde vii? Unde mergi? Ce este lumea aceasta? A existat vreodată un moment în care nimic nu a fost? De ce există ceva când e mai uşor să nu existe nimic? Am meditat, am studiat, am cercetat, am scris, am şi publicat unele din rezultatele frământărilor mele. Lumina mi-a venit din partea gândirii tomiste, care îmi împăca exigenţele raţionale cu cele ale credinţei creştine. Drumul parcurs a fost lung şi greu. Dar toate eforturile au fost compensate prin bucuria adevărului, «gaudium de veritate», cum spune Sfântul Augustin".

Între anii 1934 şi 1944 a colaborat la revistele: "Cultura Creştină" (Blaj), "Pagini literare" (Turda), "Progres şi cultură" (Târgu Mureş), "Observatorul" (Beiuş), "Convorbiri literare" (Bucureşti), "Convorbiri didactice" (Constanţa) şi altele.

În condiţiile de după anii 1948, rodul muncii sale nu a văzut lumina tiparului şi nici nu putea să o vadă. Unele din lucrările sale s-au strecurat în mod clandestin în lumea liberă, la prietenii săi Jacques Maritain şi Etienne Gilson. Conţinutul acestor lucrări l-au determinat pe Maritain să-l considere pe prietenul său din România un reprezentant de seamă al realismului filosofic neotomist. Cei doi prieteni nu se văzuseră niciodată! Relaţiile lor de idei s-au întreţinut ani de zile doar prin corespondenţă, iar în ultimii 15 ani din viaţa autorului nostru, pur şi simplu, în mod clandestin.

Regretatul Ioan Miclea consideră că îndeosebi două dintre lucrările sale aduc o contribuţie notabilă gândirii filosofice româneşti, şi anume: *Teoria originalităţii în filosofie*, care se ocupă de demonstrarea originalităţii filosofiei tomiste, expunând cele trei tipuri de originalitate: prin contrast, insulară şi prin profunzime, şi *Prolegomene la o metafizică realistă*. În aceasta din urmă examinează epistemologiile, gnoseologiile şi ontologiile marilor sisteme filosofice, ajungând la concluzia că o filosofie realist-integrală nu poate fi decât aceea care însumează şi sintetizează elementele sau aspectele pozitive ale Fiinţei (*Ens*), şi consideră că eroarea tuturor sistemelor filosofice (a celor false) constă nu în ceea ce ele susţin şi afirmă, ci în ceea ce ele neagă, reducând în acest fel realitatea exclusiv la unul sau altul din aspectele ei.

În lucrarea *Jacques Maritain – omul, filosoful, creştinul*, autorul confirmă cuvintele citate din amintirile sale. Lucrările distinsului filosof neotomist l-au făcut să întârzie zile şi nopţi în compania minunatelor sale cărţi, ideile lui fiind tot atâtea revelaţii în bucuria cărora a simţit lumina de rai în care credinciosul era mulţumit şi împăcat cu gânditorul care a dorit să ştie, să afle, să se convingă cu puterile minţii de adevărurile care stau la temeliile credinţei. Ele i-au confirmat credinţa că adevărul este numai unul şi i-au

descoperit marea armonie dintre adevărul descoperit de raţiune şi cel revelat de Creator.

Multe necazuri i-au adus lucrarea *Elemente de politică creştină*, publicată în 1947 în Editura "Vremea", din Bucureşti. Să afirmi în ea, în preziua anihilării spiritualităţii româneşti, că omul sintetizează fiinţa, şi lumea spirituală şi cea materială, iar spiritul său este fundamentul libertăţii (cel mai mare mister al universului uman), însemna să te opui brutalităţii materialismului ateu, care ignora condiţia umană şi perspectivele ei transcendente. Acesta era şi punctul de vedere al Bisericii sale (română unită), singura instituţie din România care s-a opus materialismului ateu venit de la Moscova, ce sufoca demnitatea umană prin totalitarismul său brutal, interzicându-i omului până şi dreptul la mântuire. Părintele Ioan Miclea şi-a afirmat hotărât crezul că Dumnezeu l-a creat pe om, nu societatea, şi că omul trebuie avut în vedere înainte de toate, în orice politică, persoana umană fiind cea mai înaltă valoare din această lume, iar sufletul ei mai de preţ decât lumea întreagă. El s-a opus oricăror forme de totalitarism, care nesocotesc datele fundamentale ale omului, fie ele naturale sau supranaturale (creştine), militând pentru libertatea şi democraţia autentică.

Deocamdată oferim cititorului lucrarea ***Existenţa istorică a lui Isus Hristos***, în care istoria şi revelaţia îşi aruncă reciproc lumini, dezvăluind spectacolul mirific al începutului de *eră creştină*.

Preot Ioan Pop,
profesor de teologie

Existenţa istorică a lui Isus Hristos

"C'est le triste honneur de ce temps d'avoir réhabilité l'atheisme. Celui-ci passait autrefois pour une sorte de monstruosité intellectuelle: aujhourd'hui c'est un héroïsme et un affranchissment généreux." (A.D. Sertillanges, *Les Sources de la Croyance en Dieu*, Paris, Perrin, 1928).

De două mii de ani discuţiile în jurul existenţei lui Isus Hristos încă n-au încetat, şi, departe de a înceta, parcă sunt tot mai înverşunate pe zi ce trece. Istoria nu cunoaşte o persoană care să-i fi dat mai mult de lucru, pentru simplul motiv că nici n-are în sânul ei o apariţie de talia acesteia. Nu în zadar Hristos despică în două timpul pe care ea îl înregistrează. Se pare că tot timpul care s-a scurs până la El, n-avea altă menire decât să se grăbească spre El, iar acela care vine după El este cuprins de părerea de rău pentru că se depărtează de momentul Său.

Hristos şi Istoria sunt inseparabili: Hristos fără Istorie nu este Om, iar Istoria fără Hristos nu este istorie, după cum omul nu este om fără coloana vertebrală. Istoria îl priveşte pe Hristos şi ca viitor şi ca trecut, trecut veşnic, adică o prezenţă permanentă. Istoria nu este altceva decât o veşnică frământare, un zbucium, o căutare înfrigurată după ceva sau cineva, fără de care îşi dă prea bine seama că este fără sens, haotică, indescifrabilă, fără echilibru. În clipa – ce clipă eternă! – în care Hristos S-a întrupat şi veşnicia s-a vremelnicit, nu numai Hristos S-a istoricizat, ci însăşi Istoria s-a cristificat. Hristos este Inima şi Focarul Istoriei, şi aşa după cum din inimă şi spre inimă se îndreaptă întreagă circulaţia sângelui şi din focar iradiază şi spre el se îndreaptă toate razele, tot astfel, din Hristos, şi, oricât s-ar părea de paradoxal, spre El se îndreaptă, în ultimă analiză, toată frământarea şi învolburarea Istoriei.

Nimic nu se întâmplă în Istorie fără de Hristos, fie împotrivă, fie pentru El; alături de El nu se face nimic, fiindcă El este întrupat, şi-a întrupat Sieşi Istoria. Uneori se pare că Istoria se apropie sau tinde mai tare spre El; alteori pare mai vizibilă depărtarea sau înstrăinarea de El; însă se înşală amarnic aceia care cred că pot să smulgă Istoria de sub influenţa şi stăpânirea Lui, sau să făurească o Istorie fără El; cei ce fug de Dumnezeu şi cei ce-L neagă, caută un substitut al lui Dumnezeu, care, fără voia lor, tot Dumnezeu este.

Ni se pare foarte firesc zbuciumul Istoriei în jurul lui Hristos, după cum este firească mişcarea Pământului în jurul Soarelui sau în jurul axei sale. Istoria n-are în jurul cui să se învârtească, fiindcă alt centru, altă axă n-are, afară de Hristos.

De multe ori a încercat Istoria să se desprindă din orbita sa, de centrul său de greutate, să făurească imposibilul, să elimine din sânul ei faptul istoric al integrării lui Hristos în Istorie. O tentativă contradictorie, care echivalează cu autonegaţia: i se cere Istoriei să renege acel eveniment unic care formează cheia de boltă a Istoriei, ca şi cum Hristos n-ar aparţine Istoriei şi Istoria n-ar aparţine lui Hristos.

Istoria acestei istorii este dramatică; ea cunoaşte toate gamele, toate tonurile, de la cele mai înalte, până la cele mai profunde; aici sunt epuizate absolut toate resursele raţiunii şi ale voinţei omeneşti, toate rătăcirile şi regăsirile ei. Aşa încât veacul nostru, care se crede cel mai iscoditor, în această privinţă n-aduce absolut nimic nou, afară poate de pornirea oarbă şi înverşunarea prostească pe care o pune în eliminarea lui Hristos din Istorie, sub pretextul, pe care nu-şi ia nici măcar răspunderea să încerce să-l justifice, că Hristos nu ar fi istorie, că El n-ar aparţine Istoriei, că El nu S-a născut, n-a trăit, n-a acţionat, n-a spus, n-a făcut nimic, n-a lăsat nici o urmă.

Dacă am examina care a fost atitudinea veacurilor de la Hristos încoace, în ce priveşte problema noastră, cu excepţia celor dintâi, în care prezenţa istorică a lui Hristos era de tot proaspătă, suntem siguri că fiecare veac îşi avea nu numai afirmatorii, ci şi negatorii lui Hristos ca persoană istorică.

De la naşterea Sa şi până azi, Hristos a fost succesiv, sau simultan, *Mesia* cel prorocit, şi n-a fost Mesia; a fost *Fiul lui Dumnezeu, Cuvântul Tatălui*, şi n-a fost Fiul lui Dumnezeu, ci numai Fiul Mariei şi al lui Iosif din Nazaret; a fost *Dumnezeu*, însă n-a fost *Om*; a fost Om, un Om extraordinar, colosal, cum n-a mai fost altul şi nici nu va mai fi; a fost un om simplu din care oamenii au făcut un om mare, un erou; însă Dumnezeu în nici un caz n-a fost; a fost şi *Dumnezeu* şi *Om* într-o *singură persoană;* a fost şi Dumnezeu şi Om, dar a avut *două persoane*; Hristos a avut o singură natură într-o *singură persoană*; a avut *o singură voinţă*; a avut *două voinţe*, una umană, alta divină. Isus n-a avut *trup omenesc real,* ci *numai aparent*; Isus n-a avut, Isus a avut; Isus n-a fost, Isus a fost, Isus n-a existat aievea: El n-a fost decât *o Idee, o creaţie* a închipuirii credincioşilor Lui, întrupare a unei idei, a unei pasiuni în conştiinţa oamenilor; oamenii au făcut din El Dumnezeu, după ce mai înainte îl făcuseră om; "Hristos este imaginea sub care unitatea speciei se prezintă conştiinţei populare" (Feuerbach), "Isus este momentul simplu al dezvoltării Ideii" (Hegel), "Hristos este un Mit" (Drews), "Hristos este o legendă", "Hristos este întruparea aspiraţiilor proletariatului roman", poate a fost executat un sclav roman, în acea vreme, din care au făcut apoi pe Hristos. Nu există concepţie socială care să nu-L revendice ca precursor. Socialiştii şi comuniştii îl consideră de-al lor, fiindcă S-a ridicat împotriva averii, a nedreptăţii şi a făţărniciei, considerându-se ei înşişi fără greşeală şi păcat; ereticii tuturor veacurilor fac apel la El, spre a-şi justifica greşeala; moraliştii îl au de patron, filosofii istoriei de călăuză, drepţii ca şi păcătoşii, războinicii şi paşnicii, toţi îl caută pe El. "Ce muzeu instructiv s-ar putea organiza dacă ar fi posibil să fie turnat în ghips fiecare sistem, şi să fie clasat sub sticlă, cu data naşterii şi

morţii. S-ar putea vedea aici, în secţia anticilor, mulţimea de Hristoşi ai Meneandrilor, Valentinilor, Bazilizilor, Marcionilor, apoi aceia ai lui Mâni, Nestorius, Eutichie; după o perioadă destul de sterilă, evul mediu – Hristoşii lui Scherbury, ai lui Tindal, Bolingbroke, Voltaire, apoi ai lui Rousseau, Lessing; în secţia modernă pe aceia ai lui Baur, Strauss, Reuss, Ritschl, Rénanilor, Emersonilor şi ai multor altora, chiar dacă ai renunţa să dai un loc acelor Hristoşi pe care i-au născut superstiţiile, teosofiile, galeria rezervată contemporanilor, ar dovedi o uimitoare fecunditate" (Pinard de la Boullaye, *Jésus et l'Histoire*, Paris, p.28).

Persoana lui Isus Hristos este de aşa natură şi, de asemenea, de aşa proporţii, încât orice s-ar spune şi oricât s-ar spune, niciodată nu s-ar putea spune tot ce ar trebui să se spună. Cel ce spune "numai Om", fie acela împins la extremitatea superioară a supraomului, n-a spus nimic şi a spus şi greşit, fiindcă mărturiile directe îl arată Dumnezeu; cei ce îi spuneau "numai Dumnezeu" nu spuneau destul, fiindcă aceleaşi mărturii îl arată şi om; numai aceia care-i spun Om şi Dumnezeu deplin spun şi destul şi corect. Însă cine poate şti ce este Dumnezeu când nu putem să ştim ce este omul, care este numai asemănarea lui Dumnezeu.

Hristos numai om "este o figură gata făurită, o elaborare artificială, ca şi omul pur evoluat. Trei sau patru şcoli diferite ale raţionalismului s-au străduit în această chestiune şi au pus pe picioare trei sau patru explicaţii, la fel de raţionale despre existenţa Sa. Iar această soluţie a fost la rândul ei, prilej a trei sau patru explicaţii diferite: mit solar, sau mit triticiar, sau nu contează ce fel de mit, numai critica să se supună monomaniei Sale. Apoi ideea că aceasta ar fi o fiinţă divină care n-a existat, făcu loc ideii că aceasta ar fi o fiinţă umană care a existat cu siguranţă. În tinereţea mea, moda colporta că Isus n-a fost nimic mai mult decât un maestru de morală, în chipul esenienilor, care n-avea de spus aproape nimic mai mult decât Hillel, sau o sută de alţi evrei. În sfârşit, un oarecare se pronunţă că Isus a fost un monoman în delir mesianic sistematizat. După aceea, unii declarară că El a fost totuşi un maestru original, fiindcă nimic nu-L interesa decât socialismul. Într-astea apăru un tip de savant mai sălbatic, care pretindea că nu s-ar fi auzit niciodată să se vorbească despre Isus fără profeţiile Sale despre sfârşitul lumii. Vindecător spiritual, şi nimic altceva. Fiecare explicaţie în sine ni se pare de o insuficienţă gravă; însă luate toate împreună, dau presentimentul adevăratului mister, pe care ele nu-l ating. Cu siguranţă că trebuie să fie ceva aici nu numai misterios, ci şi sintetic în persoana lui Hristos, ca să poată fi decupat într-un număr atât de mare de Hristoşi mai mici" (G. Chesterton, *L'Homme qu'on appelle le Christ*, Paris. Ed. Latines, p. 72,73).

Ce nu s-a mai spus despre Hristos? Mai rămâne încă ceva de spus? Nu există preocupare a spiritului omenesc care să nu se fi crezut datoare să-şi spună cuvântul, cu toate că acest cuvânt se spusese deja de mii de ori. Filosofia L-a găsit ca fiind insul cel mai mare ce a revoluţionat lumea prin sistemul făurit; arta, ca modelul supremului ideal artistic; morala, ca

perfecţiunea întrupată; psihologia, ca un caz extrem de interesant; istoria, drept cheie de boltă; poezia, ca izvor de inspiraţie; dreptul, ca normă a oricărei legislaţii autentice... Hristos poate fi găsit între extremităţile opuse şi contradictorii: pentru cutare veac, şi pentru unii El a fost geniul suprem al speciei umane, inteligenţa cea mai luminată pe care a văzut-o pământul; pentru altă epocă şi pentru alţii – sau pentru aceeaşi epocă – Hristos a fost un biet smintit, exaltat, care El însuşi nu şi-a dat seama cine este: un nebun; pentru altă epocă El a fost onoarea şi caracterul întrupat; pentru alta n-a fost decât un farsor, înşelător, impostor care ştia bine că nu este nici Mesia şi nici Dumnezeu, şi totuşi lăsa ca lumea să-L adore ca pe Dumnezeu.

Cât priveşte atitudinea oamenilor faţă de El, aceasta a fost totdeauna o urmare a credinţei pe care au avut-o despre El şi în El. Unii L-au adorat şi-L adoră ca pe Dumnezeu însuşi, ţin cu sfinţenie învăţătura Lui, îşi conformează trăirea după exemplul şi modelul Său şi sunt oricând gata să-şi dea viaţa pentru El. Îl iubesc, cum nimic şi nimeni n-a mai fost iubit, în viaţă şi în moarte, în bucurie şi în cele mai crâncene dureri. Alţii, dimpotrivă, îl disprețuiesc şi-L urăsc cu o ură infernală, furibundă, dementă; este destul să fie pronunţat numele Său, pentru ca numaidecât furia să pună stăpânire pe dânşii, dând impresia că ar fi posedaţi de duhul cel rău. Unii luptă pentru extinderea împărăţiei Sale pe pământ; ceilalţi pentru stingerea amintirii Sale în lume.

Ce a fost Hristos? Cine a fost Hristos? Unde trebuie să-L situăm pe Hristos? Dumnezeu sau om? Om şi Dumnezeu totodată? Numai om?

Până aici cam acestea erau întrebările şi răspunsurile posibile, fiindcă mai jos de om gândirea omenească nu s-a coborât în problema lui Hristos, decât arareori. Atunci, cum am văzut, era redus la o creaţie a gândirii omeneşti, concept, idee, mit, legendă, ficţiune, făt-frumos, personificare a anotimpurilor, a superstiţiilor şi a zeităţilor mitologice. Mai jos de acestea nu s-a coborât.

Vremea noastră îşi asumă trista glorie de a fi făcut din plin acest ultim pas, ultima "descoperire" în problema lui Hristos; pe ea nu o mai interesează, nici nu-şi mai pune întrebarea ce sau cine a fost Hristos, ci problema *existenţei* lui istorice. A existat oare Hristos? Nu ca Dumnezeu, deoarece Dumnezeu nu poate să existe (ceea ce există poate fi perceput), ci ca om, cu existenţă în contingenţele spaţio-temporale, adică istorice. Şi la întrebarea pusă, concepţia marxistă comunistă, norma de gândire dirijată, răspunde senin şi, chipurile, "ştiinţific": Hristos n-a fost niciodată, n-a existat, n-a fost nimic. Admiraţi zigzagul descendent al momentului nostru istoric: "Hristos a fost Dumnezeu din veci – Cuvântul Tatălui etern; Hristos a fost Cuvântul lui Dumnezeu întrupat, deci Dumnezeu şi Om adevărat; Hristos a fost numai Dumnezeu, fără să fie şi om; Hristos a fost numai Om, fără să fie Dumnezeu; Hristos a fost un lucru creat de închipuirea omenească: O Idee, un Mit, o Legendă; deci n-a existat, n-a fost Nimic, n-are existenţă istorică; viaţa Sa este un basm, rod al închipuirii oamenilor înapoiaţi.

Răspunsul la o problemă pe care lumea o discută de două mii de ani este, ce-i drept, simplu – chiar simplist –, expeditiv, tranşant, economic: maximul

de randament, cu minimul de efort. De ce să te încarci, să rătăceşti, să-ţi pierzi vremea cu discuţii, teorii, ipoteze, documentaţii critice contradictorii, fără început şi fără sfârşit, când se prea poate că n-o să ajungi la alt rezultat decât tocmai acela pe care-l doreşti? Nu e mai cuminte să tai de la început nodul gordian şi să închei orice discuţie? Hristos n-a existat în nici un chip; *ergo: Doctrina marxistica locuta, causa finita...*

Dovezile "inexistenţei" lui Hristos, sau Războiul cu Istoria

Fiindcă ştiinţa se întemeiază pe demonstraţie şi nu pe poveşti sau dorinţe, şi întrucât negatorii lui Hristos sunt, chipurile, "ştiinţifici", ei încearcă să-şi dovedească cu orice preţ atitudinea, invocând sau solicitând mereu sprijinul ştiinţei istorice.

Cei ce cred îşi arată motivele pentru care cred, motive pe care le-a pus la îndemâna lor Istoria, adică mărturiile contemporane evenimentelor. Cei ce nu cred în existenţa istorică a lui Hristos, dacă nu vor să fie socotiţi ca simpli flecari sau înşelători, n-au decât să procedeze la fel: să dovedească că necredinţa are temelie. Scurt: dacă existenţa lui Hristos se întemeiază pe anumite dovezi, inexistenţa lui Hristos, evident, nu se poate întemeia tot pe aceleaşi motive.

Problema care se pune este următoarea: care sunt dovezile celor ce neagă existenţa lui Hristos? Pentru ce n-a existat oare Hristos? Cum de existenţa Sa a fost în curs de nouăsprezece veacuri un adevăr indubitabil, dar a încetat să mai fie, acum, în zilele noastre? S-au făcut noi descoperiri istorice, atât de mari, atât de importante încât sunt în stare să şteargă sau cel puţin să infirme toate dovezile vechi, tradiţionale, consacrate de istorici? Şi care sunt acestea?

Declarăm că am studiat cam tot ce s-a publicat în favoarea tezei inexistenţei lui Hristos, însă n-am putut găsi deloc aceste noi dovezi istorice. "Antichriştii", adică potrivnicii lui Hristos, n-au putut să aducă nici o dovadă nouă împotriva existenţei Mântuitorului. În faţa lor stau, ca nişte blocuri de granit, aceleaşi dovezi pe care se sprijină credinţa în existenţa Sa istorică.

Ce aveau de făcut? Ce trebuiau să facă? Căci, accentuăm, e imposibil ca pentru aceleaşi dovezi unii să creadă, alţii să nu creadă. Dacă Hristos există în Istorie pentru anumite dovezi, atunci ca El să nu existe, dacă e imposibil să aduci dovezi contrare, n-ai decât să-ţi încerci norocul, să distrugi, să răstălmăceşti, să interpretezi, *adică să negi valoarea istorică, autenticitatea şi fidelitatea documentelor* pe care se sprijină credinţa şi convingerea în existenţa istorică a lui Isus. Adică să declari război pe viaţă şi pe moarte Istoriei. Succesul îţi este cvasi asigurat când acest eşafodaj îl pui pe aripile propagandei şi în numele "ştiinţei" celei mai înaintate, mai cu seamă când ai luat toate măsurile ca dovezile vechi şi sensul lor să nu poată ajunge la aceia cărora li se adresează.

E adevărat că războiul împotriva unei Istorii care îţi este adversară nu este

tocmai atât de uşor pe cât s-ar putea crede, fiindcă la fiecare pas te pasc capcane, piedici, cotituri, noi şi noi pietre de încercare. Dar atunci când ţi-ai propus o ţintă atât de înaltă ca aceasta – eliminarea lui Hristos din Istorie – nici o jertfă, nici un compromis nu este prea mare.

Fiindcă adversarii lui Hristos, cum spuneam mai sus, n-au reuşit să aducă dovezi noi împotriva lui Hristos, lupta lor se dă în jurul celor vechi; dar să nu vă închipuiţi că această luptă ar fi cine ştie cât de serioasă sau cinstită, adică ştiinţifică. Procedeul lor este şumar, expeditiv, totalitar, unele dovezi sunt escamotate, altele negate, altele trecute sub tăcere sau ignorate cu voia sau fără voia lor, şi declarate fără valoare istorică. Două mii de ani de istorie nu pot fi distruşi, dar pot fi foarte uşor negaţi. Ce poţi opune unui fapt atât de incomensurabil ca existenţa lui Hristos în istorie, când în favoarea lui pledează tot timpul, tot spaţiul şi toţi factorii şi martorii istorici? Când acest universal este structurat în toate ramificaţiile, cotiturile, în întreaga pânză a Istoriei, când urmele lui traversează Istoria în toate sensurile.

Dar să revenim la discutarea "dovezilor sau contradovezilor".

– Hristos n-are existenţă istorică.

– Pentru ce, vă rog ?

– Pentru că dovezile pe care se sprijină această existenţă *n-au nici o valoare istorică.*

– Şi cum de au încetat să aibă valoare, dacă până aici au avut-o? Pentru ce n-au acum valoare?

– Pentru că toate aceste documente provin din partea acelora care au crezut în Hristos; or, e foarte firesc ca aceştia să-i fie favorabili tezei: ei îşi pledează propria lor cauză, sunt *interesaţi* (deşi obiecţia aceasta e tot atât de veche ca lumea creştină, noi o reţinem şi o vom discuta).

– Dar credinţa în existenţa lui Hristos nu se întemeiază numai pe mărturia prietenilor Săi, ci şi pe aceea a duşmanilor Săi. Mai mult, în favoarea lui Hristos fac mărturii nu numai prietenii şi duşmanii Săi, ci şi o serie de oameni iluştri, competenţi, care n-au avut nimic comun cu Hristos – indiferenţii. Ce faci cu mărturia acestora, care n-au fost deloc interesaţi? Nu crezi nici acestora? Şi aceasta este lipsită de valoare? Atunci nu mai are valoare întreagă Istoria care se întemeiază pe acest fel de dovezi.

– Nu-i tocmai aşa. Mărturia acestora din urmă nu este autentică, ci a fost ulterior adăugată în textele lor.

– Dovada? Critica istorică semnalează când este cazul. Dar ce faci cu acele dovezi pe care critica le-a pus mai presus de orice discuţie?

– Nu le poţi admite.

– Fiindcă nu-ţi sunt pe plac. *Dar trebuie să ştii că adevărul nu este ceea ce îmi este util sau pe plac, ci ceea ce este, sau există.*

În rezumat, pentru adversarii lui Hristos, El nu trebuie să aibă existenţa istorică, deoarece această existenţă nu se potriveşte cu concepţia lor religioasă, cu *Ateismul.* Deci, primordial, anticipat, *apriori* este ateismul, apoi vin celelalte, adică faptele istorice. Acelora însă care ar contrazice această schemă

sau teză li se interzice formal şi categoric intrarea în Istorie; prin urmare, Hristos nu poate *a principio* să aibă existenţă istorică.

Cu toată această logică *sui generis* noi ne-am luat osteneala să recercetăm problema existenţei istorice a lui Isus Hristos, în măsura posibilităţilor noastre documentare.

Ne dăm seama că problema ne depăşeşte în multe privinţe. N-avem de gând s-o epuizăm; ar fi ceva peste puterile unui om. Nici măcar să amintim tot ce s-a scris şi publicat în această chestiune, veche, foarte veche. Au făcut-o alţii foarte competenţi. Noi vom trece în revistă numai unele din nenumăratele dovezi şi documente în care se aminteşte despre existenţa faptică a lui Hristos, mai cu seamă acelea care sunt mai aproape de eveniment, adică cele mai valoroase.

Acest material documentar îl vom împărţi după izvoarele din care emană, şi anume: *evreiesc, păgânesc* şi *creştin*, sau cum am spus mai sus:

1) mărturiile duşmanilor lui Isus;
2) mărturiile celor indiferenţi;
3) mărturiile prietenilor lui Hristos.

Deoarece, cu toţi aceştia, indiferent dacă-L urăsc sau Îl iubesc, nici unul nu-i neagă existenţa, deşi celor ce-L urăsc le-ar fi fost mai uşor să-i nege fiinţa, dacă ar fi fost cu putinţă acest lucru.

La sfârşit, într-un capitol special vom prezenta cadrul geografic şi istoric al *faptului*, adică existenţa lui Hristos în *spaţiu* şi în *timp*.

Mărturii evreieşti despre existenţa istorică a lui Isus Hristos

Primii şi cei mai fanatici adversari ai lui Hristos au fost evreii, mai-marii politici şi religioşi ai neamului Său, cei ce deţineau puterea, averea şi ştiinţa Scripturilor.

Nu ne extindem aici asupra rădăcinilor din care a încolţit ura lor faţă de Isus Hristos. Amintim doar că marile şi secularele speranţe mesianice, în vremea când apare Hristos, datorită împrejurărilor politice în care se găseau evreii, subjugaţi de către romani, se transformaseră în speranţe de glorie pământească, sau cel puţin de eliberare de sub jugul străin. Chipul unui Mesia blând, smerit, slab, supus, iertător şi iubitor, paşnic, nu era pe placul acestui popor sătul de umilinţă şi împilare. Deci l-au repudiat, acoperindu-l de batjocoră şi ură.

Al doilea motiv, şi nu de mică importanţă, a fost faptul că Hristos cel blând şi smerit i-a demascat, i-a discreditat, i-a biciuit până la sânge, în faţa norodului credincios, le-a răsturnat piedestalul pe care se cocoţaseră, odată cu mesele zarafilor din templu. Povăţuitori orbi, care strecurau ţânţarul şi înghiţeau cămila, morminte spoite, care una zic şi alta fac, pun pe umerii celor

mici sarcini pe care ei nu le mişcă nici cu degetul cel mic, îşi smolesc feţele, luând masca sfinţeniei, în timp ce fărădelegile lor strigă la cer; mai grav, au trădat învăţătura lui Dumnezeu şi a lui Moise, punând în locul ei obiceiuri de ale lor... Şi toate acestea Hristos nu le spunea în taină, între prieteni, ci pe uliţe, în pieţele publice, în Ierusalim şi chiar în biserica lor. Culmea: s-a numit pe Sine Mesia cel profeţit, Fiul lui Dumnezeu, în sensul cel mai strict al cuvântului.

Evreii, după judecata lor, erau îndreptăţiţi să-L urască, şi L-au urât până la moarte şi dincolo de moarte, până în ziua de azi. Pentru ei, acest indezirabil nu putea fi Mesia, fiindcă Mesia nu putea să răstoarne "Legea lor", stăpânirea lor; autenticitatea lui Mesia cine ar fi fost abilitat s-o certifice afară de arhierei şi de cărturarii poporului, singurii competenţi în materie. Un Mesia fără certificat eliberat de către aceştia nu putea fi decât un impostor.

Dar toate acestea nu privesc decât tangenţial problema noastră. Pe noi ne interesează un singur lucru: recunosc ori nu aceşti duşmani înverşunaţi *existenţa reală* a lui Hristos? Precizăm: ei nu recunosc că omul care s-a numit şi a fost numit de către mulţime "Hristos" a fost într-adevăr Mesia sau Hristos. Pe noi însă nu ne interesează această recunoaştere, *ci dacă a existat* sau nu, în vremea aceea, un om oarecare care S-a numit Hristos, dacă S-a născut şi a fost ucis în împrejurările cunoscute.

Or, nu există nici o îndoială că evreii recunosc acest lucru, până în ziua de azi.

De unde se ştie? Din documentele evreieşti, care fac pomenire despre Hristos (nu cele creştine) ca despre o persoană reală.

Nu ne putem aştepta, se înţelege, ca aceste documente să fie multe, când ştim ce urgisit era Isus de către ei; şi mai cu seamă nu ne putem aştepta să vorbească frumos, echilibrat, adică fără ură şi fără dispreţ despre acela pe care L-au ucis ca "făcător de rele".

A existat o interdicţie cu privire la pomenirea numelui lui Hristos, mai cu seamă după învierea Sa. Apostolii sunt chemaţi în faţa Soborului care deliberează astfel: "Ce vom face oamenilor acestora? Deoarece nu putem tăgădui. Şi ca să nu se lăţească mai mult în popor, să-i oprim cu ameninţări, *să nu grăiască mai mult de numele acesta nici un om*". Şi poruncind să nu mai grăiască şi să nu mai înveţe în numele lui Isus. Dar Petru şi Ioan au zis: «Noi nu putem să nu grăim cele ce *am văzut şi auzit*»" (Fapte, IV, 16-20).

Cu toate acestea, înşişi evreii încep să vorbească despre Isus, spre sfârşitul primului veac.

Mărturie, *Cărţile Talmudului*. Scriitorii evrei nu se pot reţine să nu vorbească; ei dau noutăţi, în felul lor, despre Isus. Mărturii pline de ură, amestecate cu legende scornite, inepţii sacrilege.

Se zice că Isus s-ar fi numit Ben-Stada sau Ben-Pandera. S-a născut dintr-o căsătorie nelegitimă. Maica Sa a fost Miriam, sau Stada, care aranja părul femeilor, iar ca soţ avea pe Paphos Ben Iuda, şi ca amant pe Pandera. A fost de origine regală. N-a avut o purtare bună faţă de un dulgher. El, adică Fiul ei, S-a

numit "Nazarineanul". A petrecut şi în Egipt, unde a învăţat arta magiei, pe lângă vrăjitori vestiţi. Revenit în Palestina, El S-a înconjurat de câţiva ucenici şi nu i-a fost greu să seducă mulţimile prin multe minuni. El îşi bătea joc de cuvintele înţelepţilor şi-i îndemna la păcat pe mulţi. Se numea Dumnezeu şi pretindea să Se înalţe la cer într-o zi. A fost excomunicat şi arestat. Procesul s-a ţinut la Lydda. A fost condamnat ca seducător şi apostat, apoi ucis cu pietre, într-o vineri, în ajunul Paştilor, apoi spânzurat şi răstignit, la vârsta de 33 de ani. După spusele rabinilor, Pinkhas, tâlharul (Pontiu Pilat) ar fi executat el însuşi sentinţa.

Ţesătură de fabule odioase, despre care Renan însuşi spune că este o legendă burlescă şi obscenă. Confundă pe Fecioara Maria cu Magdalena.

Doctorii evrei. După criticii competenţi Meyer şi Strack Billerbeck, scrierile rabinice cele mai vechi sunt şi cele mai sobre în informaţii şi cele mai rezervate în judecăţile lor.

Mischna nu-l numeşte niciodată direct pe Isus, cele două pasaje (*Iabamoth*, IV, 13 şi *Sanhedrin*, X, 2) unde ar putea fi vorba despre Isus, sunt interpretate îndoielnic. *Tosephtha* nu transmite despre Isus informaţii rău-voitoare, căci numirea de Ben-Pandera (*Chullin*, II, 22-24) nu are încă un caracter injurios, iar când e vorba de Ben-Stada (*Schabb*, XI, 15; *Sauhed*, X, 11) nimic nu dovedeşte că ar fi vorba despre Isus.

Talmudul Palestinian este mai puţin favorabil. Hristos este prezentat de obicei ca un abil personaj care se numeşte Dumnezeu, care a făcut de râs învăţătura doctorilor lui Israil (*Thaanith*, 65 b; *Sauh.*, 25 c). Însă în *Talmudul Babilonic* şi în *Midraschin-uri* se găsesc despre Isus poveştile cele mai grosolane (*Schaabalh*, 104 b; *Gittiri*, 56 b, 57 a). Pe *Minimi* (creştinii de neam evreiesc) îi blestemă în rugăciunile zilnice. Legendele cele mai pline de ură iau naştere mai târziu, în evul mediu. Grosolăniile cele mai neînchipuite, ruşinea durabilă a iudaismului anticreştin se cuprind în *Toledoth Jeschu*, poveştile cele mai dezgustătoare (S. Krauss, *Das Leben Jesu nach Judischen Quellen*, Berlin, 1902). Voltaire se inspiră din *Toledoth Jeschu*.

Din punctul de vedere al problemei noastre este important faptul că aceste documente recunosc existenţa istorică a lui Hristos, deşi, cunoscând ura de care erau cuprinşi aceşti scriitori, le-ar fi fost mult mai uşor să spună că El n-a existat aievea. Pesemne, convingerea despre faptul existenţei Sale era atât de puternică şi atât de generală, încât acest lucru le era imposibil. Tot ce spun aceşti martori este brodat pe fondul istoric cunoscut şi din alte izvoare. Hristos este Fiul lui Miriam "nelegiuit", că a avut de tată pe un dulgher; era de origine regală; a fost în Egipt, S-a numit "Nazarinean"; a fost în conflict cu cei mari şi osândit la moarte de către Pilat "tâlharul".

Nu se găseşte nici un document evreiesc care să pună la îndoială existenţa istorică a lui Hristos, deşi dorinţa şi ura lor şi-ar fi atins mai uşor scopul negându-i fiinţa Sa reală. După învierea lui Isus, văzând că mulţimile primesc învăţătura apostolilor despre învierea Sa, citaţi în faţa Sanhedrinului, *cărturarii nu neagă învierea Lui*, deşi ar fi trebuit s-o facă, dacă n-ar fi fost

adevărată, ci îi opresc pe apostoli s-o predice. Deci dacă duşmanii recunosc un fapt nefavorabil lor, el trebuie să fie adevărat. Ce i-ar fi putut face să recunoască un lucru care nu le era deloc nici pe plac şi nici folositor?

Rivalii creştinismului primitiv

Şi dânşii confirmă existenţa lui Hristos. Seria acestora o deschid *gnosticii*, eretici care aveau la temelia concepţiei lor dualismul încercării de îmbinare a doctrinei evanghelice cu filosofia elenistică şi mitologia religiilor orientale. Amintim numai pe cei mai marcanţi. Prin anii 120-140 ai erei creştine, în capitala Egiptului învaţă *Basilides*. Despre acesta spune S. Hypolit: "În ce priveşte persoana Mântuitorului, după ei, totul s-a petrecut după cum stă scris în Evanghelii" (*Philosophumena*, lib. VII nr.27).

Valentin, în Roma anilor 135-160, recunoaşte valoarea istorică a Evangheliilor; nu le sfârtecă, ci brodează în jurul lor învăţătura sa (Tertullianus, *De Prescriptione*, lib. XXVII). Hristos este exact cel de-al 31-lea eon.

Carpocrat pe la 160 brodează şi el pe textul Evangheliilor filosofia lui Platon.

Marcion, născut în anul 85, în provincia Pontului, rupe cu Biserica Romei pe la anul 140, făcând antiteza între Dumnezeul Vechiului Testament şi Dumnezeul Noului Testament, al cărui trimis este Isus Hristos.

Bazilidenii, valentinienii, carpocratienii îl prezintă pe Hristos ca pe un eon, o fiinţă divină trimisă de Tatăl cel negrăit. Marcioniştii declară că El a fost însărcinat de Dumnezeul suprem să smulgă pe oameni de sub jugul zeului creştin. Discipolii lui Simon Magul (contemporan cu Sfântul Pavel) spuneau că Simon a făcut în Samaria ca Tatăl, ceea ce Isus a făcut în Iudeea ca Fiul.

Toţi aceşti eretici cred în existenţa istorică a lui Hristos.

Mărturia filosofilor păgâni

Un adept al stoicilor, sirianul *Mara* (73-160), într-o scrisoare către fiul său *Serapion* spunea: "Ce a folosit atenienilor că l-au osândit la moarte pe Socrate, samienilor că l-au ars pe Pytagora, evreilor să-l chinuiască pe regele lor înţelept. Pe drept, Dumnezeu i-a răzbunat pe aceşti trei înţelepţi" (W. Cureton, *Spicilegium Syriacum*, Londra, 1875, p. 43-46). Era, spune Mara, "un rege înţelept care fu osândit la moarte de poporul evreiesc". Este o mărturie foarte veche.

Aici amintim, cu titlu informativ, corespondenţa purtată între *Abgar*, prinţ de Edessa, şi Isus Hristos. Unii critici o consideră apocrifă; însă alţii, ca *Welte, Rink, Schoefelder*, îi apără autenticitatea. *Eusebius* a publicat un original siriac al acestei corespondenţe.

Pe la anul 178, filosoful neopitagoric *Celsus* (un Voltaire al veacului II) publică împotriva creştinilor un pamflet virulent: *Discurs veritabil.* Erudiţia şi-a împrumutat-o de la evrei; cunoaşte cărţile creştinilor. Portretul lui Hristos se aseamănă cu cel evreiesc. Şi el repetă calomniile evreieşti. Isus se naşte din căsătorie nelegitimă; şade în Egipt, unde studiază arta magiei; minunile lui se datoresc acestei arte. Pentru acest filosof, Isus este un personaj mediocru, care n-a fost în stare să atragă după sine decât câţiva oameni. Totuşi, morala sa face excepţie. Ceea ce îl deranjează mai cu seamă este dogma întrupării lui Isus.

Cam în aceeaşi vreme învaţă celebrul orator şi sofist *Lucian din Samosata* (125-192). Nici acesta nu-şi cruţă sarcasmele faţă de Hristos şi de creştini, ce-i sfătuiau pe greci să-şi nege zeii şi să adore un om condamnat la chinurile crucii. Face şase aluzii la Hristos. Se găsesc în lucrarea *Moartea lui Peregrinus* (cam în anul 170). "Primul lor legislator le-a arătat că ei sunt cu toţii fraţi unii cu alţii, cu condiţia să se lepede de zeii grecilor şi să adore pe sofistul lor răstignit şi să trăiască după legile sale" (Cap. 13). "Ei cinstesc mereu pe acest magician, acest om care a fost pus pe cruce în Palestina pentru că a introdus aceste mistere noi în lume" (Cap. 11). Faţă de Hristos, el afişează dispreţ (Origen, *Contra Celsum*, C.I. no. 28,32,33).

Porphyrios, în marele său tratat împotriva creştinilor (anul 270), purcede din cu totul alt spirit. Filosoful neoplatonician păstrează în polemica sa un ton mai puţin agresiv, iar atitudinea sa faţă de Hristos este remarcabilă. Nu-L tratează ca magician sau impostor; el îi acuză numai pe apostoli şi evanghelişti. Figura Sa îi impune respect.

Hierocles, celebru funcţionar imperial, adresează creştinilor în *Prietenul adevărului* (anul 303) o paralelă între viaţa lui Isus şi aceea a lui Apollonius din Tyana. El raportează că Mântuitorul, după ce a fost alungat de evrei, a adunat 900 de oameni şi S-a pus în fruntea lor ca să comită tâlhării".

Scriitorul păgân *Lampridius* spune despre împăraţii romani *Hadrian* şi *Alexandru Sever*: "Alexandru a voit să facă templu lui Hristos şi să-L numere printre zei". Iar despre Hadrian, "că a vrut să facă în toate oraşele temple fără idoli... " (Aelius Lampridius, *Historicae Augustae Scriptores rex*, Biponti, 1787, vol. I. p. 278).

Calcidius, filosof platonician: "Este o istorie mai sfântă şi mai memorabilă care spune că prin răsărirea unei stele nu s-a prevestit boala şi moartea, ci pogorârea lui Dumnezeu, spre a petrece între oameni. Înţelepţii caldeilor au căutat naşterea cea de curând a lui Dumnezeu, maiestate, în formă de copil, au adorat-o şi i-au adus daruri" (în *Coment. asupra lui Timaeon al lui Platon*).

Phlegon (sec. II), după ce spune că Hristos a fost profet, fiindcă s-a împlinit profeţia despre nimicirea Ierusalimului, eclipsa solară, cutremurul de pământ, la moartea Domnului, continuă astfel: "În anul al patrulea al Olimpiadei a 202-a a avut loc eclipsa solară" (anul al patrulea al Olimpiadei a 202-a este anul 18 al domniei lui Tiberiu, anul morţii lui Isus. Origen, *Contra Celsum*, lib. II, edit. cit. p. 579, *Hist. Olymp*, lib.13).

Încheiem seria acestor mărturii cu un adversar "personal" al lui Hristos,

care, deşi tardiv, având în vedere ura pe care a nutrit-o faţă de numele lui Hristos şi sârguinţa pe care a depus-o spre a-i şterge orice urmă, este de valoare (*Mărt.* din *Jurn.* V, IV): "Hristos n-a făcut nimic însemnat, spune împăratul *Iulian Apostatul*, în toată viaţa Sa, de nu se va socoti lucru însemnat acela că a tămăduit şchiopii şi orbii şi a scos draci în Bethaida şi în Vitania" (S. Ciril din Alexandria, *Contra Iulianum*, lib. IV, Ed. Lutetiae, 1638, p.191).

Aceeaşi concluzie se desprinde şi din mărturiile scriitorilor şi filosofilor păgâni care se ocupă incidental de Hristos. Ei atestă existenţa reală, istorică a lui Hristos, prin faptele Sale, rolul de legiuitor şi învăţător şi mai cu seamă sfârşitul Său ruşinos. La nici unul dintre ei nu e vorba de o persoană legendară, mitologică, de basm. Atitudinea acestor scriitori se arată îndârjită, pasionantă, nu ca aceea faţă de eroii din poveste sau faţă de zeii din Olimp, în a căror existenţă ei nu credeau.

Mărturia celor indiferenţi, adică a marilor scriitori şi istorici latini

Iosephus Flavius (37-100 d. Hr.). El n-a fost roman de origine, ci evreu, şi încă din familie preoţească, însă fiindcă a trecut de partea romanilor şi a stat în slujba lor ca istoric, l-am aşezat în acest capitol.

Ce se ştie despre el? Născut din familie preoţească, trăieşte până la vârsta de 16 ani în Ierusalim. Tot aici îl găsim între anii 56 şi 63, când este arestat Sfântul Pavel. În anul 64 este la Roma, când are loc prima persecuţie a lui Nero. Are legături înalte, chiar cu împărăteasa Poppeea, care era de origine iudaică. După anii 70, revine la Roma, unde are întâlnire cu regele Agripa II, auditor al Sfântului Pavel în Cesareea. El descrie evenimentele din istoria evreilor veacului I în *De Bello Iudaico* (anii 77-78) şi în *De Antiquitatibus Iudeorum* (anii 93-94).

În *De Antiquitatibus Iudeorum* face pomenire la Irod Antipa, la Sfântul Ioan Botezătorul şi uciderea lui (XVIII, V.2 Nr. 116-119). Nimeni nu contestă autenticitatea acestui pasaj. De pe timpul lui Irod Agripa II, povesteşte uciderea lui Iacob cel Tânăr (sau cel Mic): "Marele preot, judecând momentul favorabil..., adună Sanhedrinul judecătorilor şi face să se prezinte înaintea acestui tribunal pe fratele lui, *Isus*, supranumit *Hristos* (Iacob era numele său) şi alţi câţiva sub acuzarea de ilegalitate, şi-i dădu să fie ucişi cu pietre" (*De Antiquit.*, XX, IX, 1, n. 200).

Autenticitatea pasajului a fost pusă la îndoială pentru că Origen îl citează de trei ori în alt context cu unele înfrumuseţări datorate unei mâini creştine. Or, acest motiv nu-i deloc convingător. În manuscrisul lui Iosephus Flavius nu există urmă de retuşare. Mai mult, acest pasaj nu poate fi omis fără să se frângă înlănţuirea ideilor premergătoare şi următoare.

Această menţiune incidentă a numelui lui Isus, în legătură cu Iacob, ne autorizează să ne gândim că Iosephus vorbise deja mai pe larg despre Hristos,

în istorisirea domniei lui Pontiu Pilat. Or, tocmai în acest pasaj (*Antiquit.*, XVIII, III, nr. 3, 63,64) citim: "În această vreme apare Isus, bărbat înţelept, *dacă, bineînţeles, mi-e iertat să-l numesc bărbat.* Pentru că săvârşea lucruri minunate, şi era învăţător al acelora care primesc *adevărul* cu plăcere. Şi, într-adevăr, a şi tras pe mulţi de partea Sa, atât dintre iudei, cât şi dintre păgâni. Acesta *era Hristos.* Când Pilat, la învinuirea mai-marilor neamului nostru, L-a osândit la răstignire, nu L-au părăsit cei ce L-au iubit dintru început. *Căci le-a apărut lor din nou, a treia zi, viu, după cum au prezis divinii proroci, care de asemenea au prezis cu privire la El mii de alte mii de minuni.* Ba şi până astăzi subzistă neamul creştinilor, care de la El s-au numit aşa".

Din cauză că acest pasaj este atât de clar şi atât de bogat în informaţii, el a şi fost suspectat, dând naştere, în cursul vremii, la vii controverse. Criticii sunt împărţiţi în trei tabere. Unii, ca Harnack, Burkitt, Tricot, consideră autentic textul integral. Alţii resping întreg textul, cu o egală asigurare, ci că ar fi interpolat: Batiffol, Schürer, Link, Norden. Cei mai mulţi sunt pentru o interpolare parţială: Th. Reinach, Gognel, Carssen, Fillion.

Iată, pe scurt, criticile şi replicile:

1. Din punctul de vedere al criticii externe, pasajul în integritatea sa este puţin suspect. Totuşi este prezent în cele trei manuscrise care există azi. Eusebius îl citează de mai multe ori în *Hrist. Eccl.*, I, XI, 7-8, în *Dem. Evang.*, III, v. 105-106. Origen nu pare să-l cunoască.

2. Din punctul de vedere al criticii interne, vocabularul, cuprinsul, locul episodului nu formează nici un argument decisiv. Unele expresii sunt evanghelice, altele sunt tipice lui Iosephus.

3. Ipoteza unei interpolări *parţiale* ar putea fi o soluţie bună. Remanierea textului a putut s-o facă chiar Iosephus. Reinach spune că este autentic textul care nu-i cu caractere italice.

Care este însă situaţia în *De Bello Iudaico*? În versiunea paleoslavă a acestei lucrări, se găsesc opt adiţiuni însemnate la textul grecesc: patru se referă la persoana Mântuitorului (după II, IX, 3: în V, v.2 şi după V, v.4; în VI, v.4). Câţiva savanţi le atribuie o origine evreiască foarte veche (Trey) sau chiar elemente autentice (Brendts şi Eisler).

E vorba de preliminariile patimilor. Isus, împreună cu 150 de sclavi şi o mulţime de popor de rând care-i cere să intre în Ierusalim şi să-l nimicească pe Pilat, urcă Muntele Măslinilor. El refuză. Pilat îi ucide pe mulţi şi-L arestează pe făcătorul de minuni. Totuşi, după ce vede că-i nevinovat îi dă drumul, nu fără a-i fi vindecat femeia muribundă. Poporul se răscoală, Pilat Îl prinde şi-L dă jidovilor, care-L răstignesc.

Seria a II-a a criticilor şi a replicilor.

Se neagă autenticitatea textului din *De Antiquitatibus*, XVIII, cap. IX, pentru următoarele:

1. Tertullian şi S. Iustin nu au utilizat lucrările lui Iosephus Flavius.

2. E imposibil ca un fariseu ca Iosephus să vorbească bine despre Hristos.

3. Pentru că nu există legătură între cap. IX, premergătoarele şi următoarele.

Teza contrară susţine, dimpotrivă:

1. Atât la Eusebiu din Cesareea, cât şi la Sf. Ieronim găsim mărturia aceasta. Or, amândoi aceştia au fost mari critici; deci, dacă ar fi fost suspectă, n-ar fi admis-o.

2. Se găseşte în codicii Flavieni.

3. Flavius, istoric evreu, scria despre evreii mai însemnaţi. Deci trebuia să facă pomenire despre Isus, fiindcă: a) vorbeşte despre timpul lui Pilat; b) aminteşte de Sf. Ioan Botezătorul (Lib. XVIII, cap. XIV) şi (c) de Iacob, fratele Domnului (Lib. XX, cap. XIV) şi moartea lor.

4. Pentru că argumentele invocate n-au valoare: (a) tăcerea lui Tertullian şi a Sf. Iustin, argumentul negativ, nu poate răsturna argumentul pozitiv; (b) pentru că Flavius nu se bucura de autoritate la iudei, socotit de trădător, şi nici la romani, fiindcă era iudeu; (c) iudeii alterau scrierile favorabile Domnului Hristos. În codicele ebraic aflat la Vatican este eliminat pasajul pe care-l discutăm.

5. Nu e deloc imposibil ca un fariseu să vorbească bine despre Hristos, fiindcă acest fariseu nu face o mărturisire de credinţă proprie, ci marchează fapte.

6. Există o strânsă legătură între capitolele pomenite, pentru că în capitolele VII, VIII, X şi XI se vorbeşte despre domnia lui Pilat, despre Ana şi Caiafa, iar în capitolul IX, despre Hristos.

Iată mărturia lui Iosephus Flavius şi discuţiile cărora le-a dat naştere. Noi le-am reprodus aşa pe cum le-am găsit. Nu ne simţim îndreptăţiţi să le criticăm. Autorii acestora sunt oameni cu mare competenţă istorică şi critică. Cititorii vor cântări singuri valoarea şi greutatea argumentelor, atât pro cât şi contra.

Ne permitem totuşi să remarcăm că mărturia lui Flavius, dacă este autentică, este de o valoare excepţională. Adevărul existenţei istorice a lui Hristos, în urma acestei dovezi, nu mai poate fi contestat.

Cu acest prilej ne exprimăm o mare nedumerire, născută din reflecţia asupra acestor discuţii:

a) Oare Iosephus Flavius a cunoscut faptele despre care vorbeşte?

b) Oare a trebuit să vorbească şi despre Hristos? Dacă n-ar fi vorbit despre Hristos, oare nu cumva istorisirea lui ar fi fost socotită ca deficitară şi ca *ira et studium*, părtinitoare şi suspectă?

c) Ce l-ar fi putut determina să nu vorbească, dacă se ocupă anume de acea epocă? Să nu supere pe evrei, pe care-i supărase crâncen; să fie pe placul romanilor, pe care nu-i interesa deloc incidentul "Hristos"?

Răspundem: Iosephus este contemporan acestor fapte; a trebuit să le cunoască mai bine decât oricine fiind evreu, şi încă din Ierusalim, şi fiu de preot. A trebuit să vorbească despre Hristos, fiindcă a vorbit despre Sfântul Ioan Botezătorul, care este nedespărţit de Hristos, fiindcă a vorbit apoi despre

Sfântul Iacob, episcopul Ierusalimului, "Fratele lui Hristos", şi fiindcă nimeni nu s-a gândit să conteste autenticitatea niciuneia din cele două istorisiri, pentru că n-ar mai fi autentică istorisirea cu privire la Hristos, care este cuprinsă tocmai între ele? E posibil oare ca istoria lui Flavius să fie adevărată numai când vorbeşte despre Pilat, Irod, Ana, Caiafa, Sfântul Botezător, ucenicul lui Isus, Iacob , şi să nu mai fie atunci când vorbeşte despre Isus?

Dar să ne punem în postura cea mai nefavorabilă, presupunând că argumentele adversarilor textului ar fi hotărâtoare, ceea ce nu sunt. În acest caz nu rămâne în picioare dovada scoasă din textul necontestat? Este vorba de uciderea lui Iacob, "fratele lui Isus, supranumit Hristos". Aici este vorba de Hristos care avea un "frate", pe care l-au ucis, adică despre o fiinţă reală, nu de ficţiune. Şi dacă acest pasaj este autentic, atunci Iosif vorbeşte despre Hristos ca fiinţă istorică.

Nu mai continuăm. Dacă Hristos n-ar fi fost ceea ce a fost, dacă ar fi fost ca Sfântul Ioan Botezătorul, sau ca Iacob, cu atât mai mult dacă ar fi fost ca Pilat sau Caiafa, ne întrebăm: oare criticii şi hipercriticii ar fi avut ceva de obiectat cu privire la mărturia lui Iosephus Flavius, care n-a fost nici evreu, nici roman şi nici creştin?

Plinius Secundus (†114). De la acest scriitor latin avem cel mai vechi text care face mărturie despre existenţa lui Hristos, bineînţeles, afară de Evanghelii. El este legat imperial şi guvernator al Bitiniei. El adresează , între anii 98–112 împăratului Traian, care-i era prieten, un raport cu privire la conduita pe care a avut-o faţă de creştini, care s-au înmulţit fără măsură. Cultul oficial este, prin urmare, în declin. De aici se iveşte necesitatea de a-i înfrâna pe creştini, trimiţându-i la moarte. "*Crima lor principală este că se adună într-o zi anumită, înainte de răsăritul soarelui; că înalţă pe rând cântece de laudă lui Hristos, ca unui Dumnezeu*" (Pliniu Sec., Epist. 96 şi 97, trad. C. Popa-Lisseanu, Casa Şc., Buc., 1917, p. 131-134). Creştinii se angajează să nu facă rău şi să mănânce mâncări curate. Scurt, este vorba mai degrabă de o "superstiţie grosolană şi excesivă", care poate fi înfrânată prin alternativa riguroasă sau îndelungată. Pliniu, după ce face un chestionar în trei articole, raportează despre atitudinea adoptată până atunci faţă de creştinii lui Hristos. Ei sunt fie incorigibili, adică din aceia care persistă, fie negatori ai credinţei, adică renegaţi şi apostaţi care au aderat sau dezavuat cultul creştin. După acest prolog scrie, cum s-a arătat mai sus.

Împăratul Traian îi răspunde în scrisoarea nr.98. Din mărturia lui Pliniu reiese că Hristos este întemeietorul sectei christianilor, adică a creştinilor.

Documentul este de o covârşitoare importanţă, atât pentru vechimea lui, cât şi pentru faptul că nimeni nu i-a contestat autenticitatea.

"Acta Pilati" – Actele lui Pilat

Aici credem că este locul să amintim şi despre aceste acte la care se referă scriitorii creştini din primele veacuri. Ele ar fi un raport oficial pe care Pilat l-ar fi făcut cu privire la evenimentele din urmă, care marcaseră viaţa lui Isus.

Existenţa acestor documente nu-i neverosimilă, însă nici nu-i dovedită, fiindcă Sfântul Iustin nu a cunoscut direct actele lui Pilat, ci a auzit numai vorbindu-se despre ele; deci presupune doar existenţa lor în arhivele imperiale. Tertullian putea să se refere la un raport fals, pe care l-ar fi făcut Pilat către Tiberiu. În orice caz, problema până acum încă n-a fost cercetată "à fond". O relatare autentică despre chinuirea lui Isus de către procuratorul roman este cu putinţă.

Cu toate aceste ipoteze, Sfinţii Iustin şi Tertullian insistă asupra faptului că Pilat a făcut un raport către Tiberiu şi-i provoacă pe romani să caute raportul în arhive: "Toate acestea, zice Tertullian, le-a raportat despre Hristos împăratului Tiberiu, Pilat, şi el creştin în conştiinţa sa – *Ea omnia super Christo Pilatus et ipse iam pro sua conscientia Christianus Caesarie... Tiberio nunciarit* – (Tertull., *Apologia adversus gentes*, Cap.21).

Iar Sfântul Iustin îi invită pe romani să citească rapoartele pe care le-a făcut Pontiu Pilat despre Isus, la Roma. "Că a făcut toate acestea (adică minuni) puteţi şti din actele scrise sub Pontiu Pilat – *Et quod ista fecerit, ex eis, qui sub Pontio Pilato conscripti sunt commentariis cognoscere Botestis* – (S. Iustin Martyris, *Pro Christianis Apol.*, II, Ed. col. 1686, p.84).

Istoricul Eusebius ne spune şi motivul pentru care Pilat trebuia să facă raportul: "Era un obicei la Romani ca guvernatorii provinciilor să raporteze împăratului tot ce se întâmplă în guvernământul lor, ca să nu se petreacă nimic fără ştirea lui. De aceea Pilat îi face lui Tiberiu raportul despre învierea Mântuitorului nostru Isus Hristos". În urma acestui raport, spun Tertullian şi Eusebiu din Cesareea, Tiberiu vru să numească pe Isus printre zei, însă senatul s-a opus (*Historia Eccl.*, lib. II, cap. 2).

Dacă ne este permis să avem o părere în această problemă, spunem că ni se pare adevărată presupunerea existenţei unei notificări oficiale din partea lui Pilat către Tiberiu. Motivul care ne sprijină părerea este faptul că Isus a fost un "tulburător de ordine" neobişnuit, care a mers până acolo încât s-a proclamat pe Sine împărat. Pilat însuşi îi scrie osânda: *Iesus Christus, Rex Iudeorum.* Evreii merg până acolo încât îl ameninţă pe Pilat că o să-l pârască la Tiberiu dacă nu-L osândeşte, deoarece S-a făcut pe Sine împărat, deci este împotriva împăratului.

Cum ar fi putut Pilat să treacă sub tăcere un fapt ca acesta?

Al doilea motiv pentru care susţinem existenţa unui astfel de document este mărturia celui mai mare istoric roman: *Cornelius Tacitus*, despre Hristos şi uciderea lui.

Toţi criticii istorici susţin că Tacitus este istoricul cel mai bine şi mai temeinic informat cu privire la evenimentele pe care le descrie; că în expunerea sa nu s-a rezumat niciodată la versiuni orale, tradiţii, legende şi poveşti, ci s-a bazat exclusiv pe documente oficiale. Prin urmare, nu se pune niciodată la îndoială mărturia sa. Or, acest celebru istoric scrie despre Hristos, cu toată claritatea şi preciziunea sa caracteristică. Întrebarea este: de unde deţinea el informaţia cu privire la cele petrecute în Palestina, în timpul lui Pilat? Dacă el nu s-a bazat decât pe documente autentice? Iată pentru ce ni se pare verosimil raportul lui Pilat.

Mărturia lui Cornelius Tacitus despre Hristos

Mărturia lui Tacit este cuprinsă în *Annales*, 1. XV, c. 44, dintre anii 115 şi 117. Ea este de o importanţă covârşitoare. E vorba de incendierea Romei, de care era făcut răspunzător Nero, după zvonul care circula în public, care de fapt era adevărat, fiindcă el era vinovat. Iată ce spune Tacit: "Ca să nimicească această rumoare el a aplicat chinuri rafinate acelora cărora abominaţia îi făcea urgisiţi şi pe care vulgul îi numea creştini. *Numele le vine de la Hristos, care a fost dat spre chinuire, în timpul domniei lui Tiberiu, de către procuratorul Pontiu Pilat.* Reprimată pe un moment, această execrabilă superstiţie, a izbucnit din nou, nu numai în Iudeea, unde luase naştere răul, ci încă şi în Roma, unde tot ce este infam şi ruşinos se lăţeşte şi are sectatori" (Taciti, *Annalium*, lib. XV, Cap.44).

Din mărturia lui Tacitus reies următoarele:

a) Pe timpul lui Nero au fost supuşi la chinuri deosebite aceia pe care poporul îi numea *creştini*;

b) autorul acestei secte este *Hristos*;

c) Hristos a suferit chinuri pe timpul lui *Tiberiu*, din partea procuratorului Pontiu Pilat;

d) în prigoana lui Nero au fost supuşi la chinuri "o mare mulţime" (Allard, *Histoire des persecutions dans les deux premiers siècles*, Paris, Lecoffre, 1903, C.I., 3, p.44 ssp.).

Autenticitatea mărturiei este sigură; până în ziua de azi nimeni n-a contestat-o; se caracterizează prin "conciziunea cu totul militară" prin claritatea şi prin precizia expresiei. Nu dă loc la nici un fel de îndoială şi la nici o interpretare deosebită.

Tacit este inspirat cu siguranţă dintr-un document al cărui izvor nu este nici creştin şi nici evreiesc, ci se leagă direct de prigoana lui Nero de la anul 64, pe care o descrie amănunţit.

Nu se poate pretinde o informaţie istorică formulată în termeni mai adecvaţi şi mai clari.

Nu prea putem să ştim cam ce ar avea de răspuns la această mărturie negatorii existenţei istorice a lui Hristos.

Caius Suetonius Tranquillus

Suetonius (75-160) este secretarul împăratului Hadrian. Prin anul 120 scrie istoria vieţii celor dintâi doisprezece împăraţi romani. În viaţa lui Nero, cap. XVI, vorbeşte despre creştini şi viaţa lor nouă şi răufăcătoare: *affecti supplicii christiani, genus humanum superstitionis novae et malificae.* În viaţa lui Claudius face aluzie la Hristos raportând că împăratul "alungă din Roma pe evrei care, aţâţaţi de *Chrestus*, nu încetau să se agite" – Iudeos impulsante Chreste assiduae tumultantes Roma expulit (Vita Claudii, 25).

Ca păgân, Suetonius nu cunoaşte adevăratul motiv al certei, lucru firesc, nu-i cunoaşte bine nici măcar pe aceia care se certau. Fapt istoric este că Claudius i-a alungat din Roma, pe la anul 49, atât pe evrei cât şi pe creştini, care se certau mereu pentru Hristos. Pe Hristos îl numeşte "Chrestus", după cum L-au numit romanii până mai târziu, care creştinilor le spuneau "Chrestiani" (Tert., *Apolog.*, 3).

Cât priveşte valoarea istorică a textului şi autenticitatea lui, acestea rămân întregi şi mai presus de orice discuţie.

La sfârşitul acestor mărturii, ale acelora care n-au fost nici duşmani şi nici prieteni ai lui Hristos şi ai creştinilor, ci au fost *indiferenţi* faţă de evenimente, adică dezinteresaţi, ne punem întrebarea firească: oare nici mărturia acestora n-are valoare? Şi dacă nu are, oare pentru ce n-ar avea? Ce i-a putut îndemna pe aceşti scriitori păgâni să vorbească despre un om şi despre faptele Lui minunate, în caz că acesta n-ar fi existat? Întâmplările despre care vorbesc nu sunt învăluite în legendă, fiindcă ele sunt contemporane, iar sursele de informaţie le au la îndemână; verificarea faptelor nu întâmpină nici o dificultate.

Dacă nu pot fi crezuţi duşmanii lui Hristos, deşi mărturia lor nu poate fi pusă la îndoială, dacă nu poate fi primită nici mărturia prietenilor lui Hristos, pentru că ei sunt interesaţi în discuţie, atunci ce obiecţie s-ar putea aduce mărturiei celor neutri?

Ce-i drept, adversarii existenţei lui Hristos nu discută mărturia acestora, ci pur şi simplu o trec sub tăcere, ca şi cum n-ar exista. E mai simplu şi mai expeditiv, chiar dacă nu e şi critic.

Dar mărturiile noastre încă nu sunt epuizate. Afară de cele pe care le aduc "prietenii", cărora le rezervăm capitolul final, mai avem de amintit o serie de scrieri foarte vechi, cu conţinut eretic, ale căror autori, ca să obţină crezământ, s-au ascuns sub numele apostolilor. Aceste scrieri n-au fost primite în canonul Noului Testament, şi se numesc *apocrife*, adică *neautentice.*

Scrieri eretice sau apocrife

Nu contează cuprinsul lor doctrinal, nici fanteziile şi broderiile ţesute pe fapte istorice; pe noi ne interesează doar faptul că pe Hristos şi pe apostoli îi socotesc ca persoane reale, istorice, vii.

În fiecare din lucrările pe care le vom aminti se vorbeşte despre Hristos ca personalitate istorică.

1. Epistola apostolilor.
2. Odele lui Solomon.
3. Evanghelia lui Petru.

Curat eretice – scrieri care vor să acopere cu autoritatea lui Hristos învăţături puţin recomandabile.

Aşa este *Pistis Sophia*: "Isus spune ucenicilor Săi..." şi urmează jocul fanteziei cu" puterile şi cu Evreii". "Şi Isus stăruie". *Primul Mister* – "Şi toate acestea Isus le spune ucenicilor pe Muntele Măslinilor" (Trad. Amelineau, p. 6-8).

Pe lângă evangheliile apocrife mai sunt şi aşa-numitele *Agrafa*. "Agrafele" sunt cuvinte atribuite Domnului, care însă nu figurează în Evangheliile autentice:

Evanghelia lui Filip: "Domnul mi-a descoperit..."

Evanghelia lui Toma: "Cel ce Mă caută Mă va găsi prin trei copii de şapte ani..." (S. Hypolit., *Philos*, v.7).

Scrisoarea Apostolilor: "Iată ce mi-a descoperit Domnul Nostru".

Evanghelia lui Petru cu privire la moartea lui Isus, condamnat de către Irod.

Evanghelia Ebioniţilor:"... ucenicii Săi îi spuneau Lui..."

Evanghelia Egiptenilor.

Evanghelia Evreilor: glorificarea apostolului Iacob, episcopul iudeilor creştini: "După învierea Sa, Domnul dădu giulgiul Său slujitorului preotului, merse spre Iacob şi îi apăru..." (După Origen, *Ira Ioan*, II,12).

Apocrifele romantice: Protoevanghelia lui Iacob sau *Actele lui Pilat*. O exhibiţie de miracole inutile şi puerile scrise cu scopul să-l uimească pe cititor: proba apelor amare impusă Mariei şi lui Iosif de către tribunalul jidovesc. Actele lui Pilat: incidentul cu vulturii constrânşi să se închine lui Isus cu toată împotrivirea celor ce-i duceau.

Actele lui Petru: "Predicarea lui Petru" şi "Apocalipsul lui Petru".

Operele pseudoepigrafice şi omonime. Lucrări puse sub nume fals ca să le mărească autoritatea: *Didascalia apostolilor, Canoanele ecleziastice ale apostolilor, Constituţiile apostolilor* (cuprind legi şi reguli care, chipurile, provin de la apostoli). Vorbesc sigur şi despre Isus. Mai există "agrafe" care schimbă textele cunoscute.

Didascalia Syriaca: istoriceşte Săptămâna cea Mare zi cu zi, pas cu pas.

Fragmente de lucrări scrise pe papirus, găsite de curând. *Papyrusul oxyrhyric* (1900) în Egypt. Cuprinde texte creştine foarte vechi, fragmente din cărţile canonice, ecleziastice, apocrife, rugăciuni, acte din timpul persecuţiei şi scrisori ale credincioşilor. Ele pun în scenă pe Mântuitor altfel decât Evangheliile.

Fragmentele descoperite la Behnesa. Descoperite de Greufel şi Hunt, publicate în Oxyrhyrichus Papyri, T.I. nr.187, sub numele "Logia" de la Behnesa vol. II, III.

Agrafele citate de către Sfinţii Părinţi. Sfântul Clemente Romanul : I, Cor. XIII, 1-2; S. Iustin în "Dialog" C. Tryphon. XXXV; S. Clemente Alexandrinul: Stromates, I, 28; Tertullian, De Baptismo, 20; Origenes, Hamil. în Ser., XX, 3.

Dovadă că în acea vreme "agrafele" existau şi circulau prin lumea creştină.

Mărturia prietenilor lui Isus Hristos

După ce i-am ascultat pe duşmani şi pe cei neutri sau indiferenţi, urmează să-i ascultăm şi pe prieteni, adică pe aceia care L-au cunoscut de aproape, au trăit în preajma Lui, au fost martori direcţi ai gândurilor, cuvintelor şi ai faptelor Lui minunate, cum şi al sfârşitului Său înfiorător. Aceştia sunt apostolii şi ucenicii Săi.

Dar tot în acest capitol îi vom cuprinde şi pe acei scriitori care n-au fost apostoli sau ucenici ai Domnului Hristos, ci au fost contemporani sau ucenici ai apostolilor şi care, mai bine decât duşmanii şi decât cei indiferenţi, au avut ocazia să audă, să vadă şi să se convingă de existenţa şi faptele lui Hristos, din însăşi gura acelora cărora le-a vorbit Isus.

Prin urmare, capitolul acesta va avea două părţi:

A. Mărturia despre Hristos a scriitorilor creştini din primele două veacuri.

B. Mărturia despre Hristos a apostolilor şi evangheliştilor, adică mărturia Noului Testament.

A. Mărturia scriitorilor creştini din primele două veacuri

Aceste scrieri prezintă viaţa, minunile, moartea şi învierea lui Hristos ca fapte istorice foarte recente. Ei, adică autorii acestor lucrări, care au ajuns până la noi, sunt oameni cu simţul comun robust şi sănătos; nu se pierd în analize psihologice, în negurile metafizicii transcendentale; ceea ce-i preocupă sunt faptele reale, perceptibile, experimentabile. Şi dacă ar fi vorba să sintetizăm mărturia lor, am putea spune că pe ei îi interesează mai mult *existenţa* decât esenţa lucrurilor. Fapte. Pe acest fapt: *Hristos* – ei îşi întemeiază mărturia şi apoi însăşi viaţa şi atitudinea lor.

Seria lor o începem cu Sfântul *Policarp din Smirna,* care a fost ucenic al Sfântului Ioan. Mărturia lui este dintre anii 108 şi 117; tot de pe acea vreme avem mărturia *Sfântului Ignaţiu din Antiohia,* ucenic al apostolilor. La rândul său *Popias din Hyeropolis* a fost în legătură cu credincioşii convertiţi de către apostoli. Unul dintre ei, *Quadratus din Atena* (224), afirmă că persoanele pe care le-a înviat Hristos au trăit până în timpul lui Traian (textul la Eusebius, H.E. 1. IV, C. III).

Scrierile vizate, afară de Noul Testament, sunt cam următoarele: *Didache sau doctrina celor doisprezece apostoli,* din anul 80; *Scrisoarea lui Pseudo-Barnaba* (96-98); *Scrisoarea Sfântului Clemente Romanul* de la 95; *Scrisoarea Sfântului Ignaţiu din Antiohia* martirizat între anii 207-217; ale *Sfântului*

Policarp din Smirna, dintre anii 108-117; şi istoria martiriului său, redactată puţin după *Păstorul lui Hermas* (115-140); diversele fragmente de *Exegeză* ale lui *Popias din Hyeropolis* mort în 161; un fragment de *Apologie* editat de către *Aristide din Atena* la 140, de către *Sfântul Iustin din Roma* (150-160); cartea aceluiaşi autor: *Dialogul cu Evreul Trifon*; Tratatul apologetic al lui Tatian, ucenicul lui Iustin; al lui *Atenagora* de pe la 177; al *Sfântului Teofil din Antiohia* de la aceeaşi dată; fragmentele lui *Hegesipp* (ceva mai vechi); Scrisoarea către *Diognat*, de pe la mijlocul veacului al II-lea; primele cărţi din opera *Sfântului Ireneu*: *Adversus haereses*; şi opusculul recent regăsit: "Expunerea predicării apostolilor" (de la finele veacului II – vezi trad. lui Verschaffel, Les Pères de l'Eglise, după Bardenhawer).

Unul dintre aceştia, Sfântul Ignaţiu din Antiohia, mergând spre Roma spre a fi sfâşiat de fiare, spune: "Înfundaţi-vă urechile dacă vi se predică despărţirea de Hristos, fiul lui David, fiul Mariei, care într-adevăr S-a născut, a mâncat, băut, suferit sub Pilat, şi, într-adevăr, a fost răstignit". Sfântul Policarp: "Domnul nostru Isus Hristos este pontiful veşnic şi Fiul lui Dumnezeu".

Este de remarcat cutezanţa cu totul nouă în istoria religiilor cu care aceşti primi creştini resping basmele şi învinuirile păgânilor, ridiculizează fără milă legendele zeilor păgâni şi monstruozităţile cultului oficial. Acestor scorniri fanteziste ei le opun viaţa şi faptele lui Hristos, care s-au depănat nu într-un colţ întunecat al lumii, în faţa celor "iniţiaţi", ci la lumina zilei, în pieţele şi târgurile Palestinei, în faţa duşmanilor Săi de moarte. Ei nu se tem de lumină, ci-i provoacă pe păgâni, îi înfruntă pe faţă, să le arate vina. Apologiile lui Quadratus, Aristide, Iustin, Miltiade, Apollinare, Meliton, sunt adresate direct împăraţilor romani. Fără să mai amintim pe Tertullian sau Sfântul Ciprian.

Aproape toţi aşa-numiţii "părinţi apostolici", fiindcă au fost în legătură directă cu apostolii şi apologeţii primelor două veacuri, făcând mărturie despre Hristos, în aceeaşi vreme confirmă şi valoarea istorică, adică autenticitatea cărţilor Noului Testament, din care citează şi la care se referă fără încetare. Dovadă că în această vreme aceste cărţi existau şi erau atribuite autorilor lor.

B. Mărturia Noului Testament despre existenţa istorică a lui Hristos

Pentru unii această mărturie este fără valoare; însă pentru alţii este de cea mai mare şi incontestabilă valoare. Pentru cei dintâi, se ştie preabine, valoare istorică nu poate avea, din principiu, nici un document care ar susţine existenţa istorică a lui Hristos, fiindcă teza lor iniţială este: Hristos n-a existat, deci documentele care totuşi îl afirmă, nu sunt autentice: acestea au fost scrise cu mult mai târziu, ori referinţele cu privire la Hristos au fost interpolate în operele contemporane. Scrierile Noului Testament sunt basme, legende, istorioare fanteziste despre persoane tot atât de puţin reale, adică fără caracter istoric. Hristos este o creaţie mitică sau legendară.

Cei ce vorbesc astfel nu-şi dau seama cu adevărat ce greutăţi întâmpină teza lor şi la ce concluzii absurde se ajunge. Nu ştiu nici măcar ce ar putea fi o

legendă sau un mit; folosesc aceşti termeni ca să spună şi ei ceva, socotind că asta poate ţine loc de explicaţie.

Ce ar fi o legendă? Definiţia clasică a legendei este: "atribuirea de fapte imaginare unui personaj real". În cazul nostru, Noul Testament ar atribui lui Hristos, care ar fi *existat în realitate, fapte închipuite*. Deci, dacă Hristos este o persoană reală, atunci, oricum ar fi interpretate faptele Sale, El este o persoană istorică. Or, pe noi ne interesează tocmai acest lucru, existenţa Sa istorică. Noul Testament, respectiv evangheliştii şi apostolii spun fapte închipuite despre un om istoric, adică real. Rolul lor se reduce la spunerea de poveşti, bune să adoarmă copiii.

Cei ce au răsfoit însă Noul Testament vor fi cu totul de altă părere; aceştia au putut observa, chiar dacă nu sunt critici, ori chiar dacă sunt, că în cărţile Noului Testament până şi pildele, parabolele, alegoriile, comparaţiile şi figurile de stil aparţin mai degrabă vieţii reale, concrete, imediate, decât celei închipuite; toate exemplificările sunt luate nu din domeniul imaginaţiei, ci din acela al vieţii de toate zilele. Eroii acestor istorisiri au existat cu toţii, în timpul şi locul descris, au nume pe care-l cunoaşte istoria generală şi universală, nu aşa precum se întâmplă cu figurile legendare, care nu sunt situate şi nici determinate într-un anumit cadru spaţial şi temporal. Cu alte cuvinte, figurile Noului Testament sunt adeverite ca istorice din partea istoriei şi a geografiei contemporane lor.

Dacă Noul Testament cuprinde legende, atunci trebuie să fie reduse la figuri legendare toate personajele istoriei profane, fiindcă această istorie ar "păcătui" de a socoti istorice şi personajele evangheliilor.

Ceea ce spun evangheliştii corespunde cu starea politică, istorică şi geografică a Palestinei din acel timp.

Iată cum începe Sfântul Luca "legenda" sa despre predicarea Sfântului Ioan Botezătorul: "În anul al cincisprezecelea al domniei lui Tiberiu Cesarul, Pontiu Pilat fiind guvernator al Iudeei, Irod tetrarh al Galileei, Filip, fratele lui, tetrarh al Ituriei şi al Trahonitidei, Lisanias tetrarh al Abilenei, pe timpul arhiereilor Ana şi Caiafa, fost-a Cuvântul Domnului către Ioan, fiul lui Zaharia, în deşert. El merse prin tot ţinutul Iordanului predicând botezul pocăinţei întru iertarea păcatelor" (Luca III, 1-4).

Aşa se scriu "legendele" Evangheliei, cu precizările de date, locuri, persoane politice şi religioase pe care le cunoaşte istoria.

Informaţiile pe care ni le dau evangheliştii corespund situaţiei care a urmat câţiva ani după moartea lui Irod cel Mare (martie-aprilie 750), ceea ce corespunde anului al 4-lea al erei creştine.

Cine a fost *Irod cel Mare* (anii 26-36)? Căsătorit cu Mariam, din familia Hasmoneilor, pe ai cărei supravieţuitori i-a ucis el însuşi: pe Aristobul III, fratele Mariamei: Hircan II, pe soţia sa (în anul 29) şi pe maica sa Alexandra (anul 28). După bătălia de la Actium, Irod primeşte de la Octavian confirmarea ca rege la Ierichon. A avut nu mai puţin de 10 soţii şi foarte mulţi urmaşi. În anul 7 a. C. Alexandru şi Aristobul au fost sugrumaţi; cu cinci zile înainte de

moarte a executat pe Antipater, din căsătoria sa cu Daris. Augustus spunea că e mai bine să fii porcul lui Irod decât copilul său. Se ridicase din soldat de rând. La urmă a încercat să se sinucidă cu un cuţit. Moare între 27 martie şi 1 aprilie, anul 4 al erei creştine.

După testamentul lui Irod, supus ratificării lui Augustus, statele sale trebuiau împărţite între cei trei fii ai săi: Archelau, Antipas şi Philippe.

Archelau, fiul cel mai mare, moşteneşte partea meridională, cuprinzând Samaria, Iudeea şi Idameea. Nu primi de la împărat decât titlul de etnarh, şi după mai puţin de zece ani (la anul 6 p. C.) fu alungat în Galia, din cauza tiraniilor sale. Sudul Palestinei, "Iudeea", fu cârmuit direct de către un procurator roman, sub atârnarea legatului imperial din Siria.

Nordul ţării, Galileea, unit cu regiunea de răsărit, dincolo de Iordan, fusese lăsat de Irod cel Mare copilului său de-al doilea, *Irod Antipa*, care-şi luă titlul de tetrarh. El domni de la anul 4 a. C. până la anul 30 p. C.

Irod Filip (Philippe) obţine ca parte mai multe provincii situate în nord-estul Palestinei: Ituria (Iturea) şi Trahonitida.

Alături de fiii lui Irod, evanghelistul numeşte pe Lisanias (Lysanias) tetrarh al Abilenei, un ţinut mic situat în nordul Itureei, nu departe de Damasc.

Nota referitoare la Tiberiu ne permite să precizăm:

Tiberiu începe să domnească la 19 august 767 de la întemeierea Romei, anul al 15-lea al domniei sale ne dă 781-782 (deci 28-29 p. C.). Dar se pare că Sfântul Luca numără anii lui Tiberiu începând cu asocierea acestuia la imperiu. Tiberiu fu asociat de către Augustus la puterea tribuniciară cu doi sau trei ani mai devreme: 764-765 (ceea ce ar corespunde anului 15 al înstăpânirii sale: 779-780 – 26-27).

Irod Antipa întemeiă Tiberiada, se căsători cu fiica regelui Aretas IV, îşi alungă soţia şi o luă pe cumnata sa Irodiada, soţia fratelui său Filip. Antipa este destituit şi exilat (anul 39). În vremea patimilor lui Isus se găseşte la Ierusalim.

Fratele său Filip ia de nevastă pe nepoata sa, fiica Irodiadei, Salomeea.

Procuratorii. După destituirea lui Archelau (anul 6 p. C.) până la marea răscoală din 66, guvernatorul Iudeei avea titlu de procurator, mai mic decât proconsulul. Procuratorii locuiau în Cesareea. Numai cu prilejul sărbătorilor veneau în Ierusalim şi locuiau în cetăţuia Antonia, unde era şi garnizoana.

Înainte de Pilat a fost *Coponius* (6 a. C.), deodată cu *Quirinus*, care era legat în Siria. Acesta făcu recensământul în Iudeea şi Samaria, cu prilejul căruia S-a născut Isus Hristos. *Marcus Ambibulus* (anii 9-12); *A. Ruffus* (12-15). În anii 15-26 Iudeea este administrată de către *Valerius Gratus*. Acesta, la anul 18, numeşte arhiereu pe ginerele lui Anna sau Hanan, pe *Iosif Caiafa*, care funcţionează până la anul 36.

Urmaşul lui Gratus a fost Pilat (anii 26-36). Om rapace, nedrept, crud (spun atât Iosephus Flavius cât şi Philon), îi dispreţuieşte pe evrei. Promisese evreilor să le respecte credinţa; cu toate acestea, legiunile au intrat în Ierusalim cu însemnele imperiale, care erau oprite de credinţa lor. Evreii s-au plâns lui Pilat, în Cesareea; acesta intenţionă iniţial să-i masacreze, dar în cele

din urmă totuşi dădu ordin să le retragă. Conflictul izbucni din nou, când au fost expuse scuturile de aur ale lui Tiberiu. Pilat îi ucide cu miile. Cu prilejul răpirii tezaurului din templu, din nou ucide nenumăraţi evrei.

La Paştile anului 30 era în Ierusalim. Rolul său în procesul lui Isus este bine cunoscut. De două mii de ani creştinătatea îi pomeneşte numele în legătură cu răstignirea lui Hristos: "S-a răstignit sub Pontiu Pilat".

La anul 36 a fost trimis să se justifice la Roma, de către legatul Siriei, *Vitellius*. Caligula i-a luat slujba şi l-a exilat în Galii, unde s-a sinucis. Soţia lui fusese Claudia Procula, care se spune că s-ar fi creştinat.

Împrejurările istorice ale naşterii lui Isus

Suntem în Palestina în zilele din urmă ale stăpânirii lui Irod cel Mare, mort la anul 750 de la întemeierea Romei, anul 4 înainte de era creştină (de reţinut că punctul de plecare al erei creştine oficiale nu coincide exact cu anul istoric al naşterii lui Hristos; printr-o eroare de calcul, datorită lui Dionisie cel Mic (Dyonisus Exiguus), călugăr din veacul VI, ea a fost fixată pe data de 754, deci cel puţin cu patru ani mai târziu, fiindcă Isus este născut înainte de moartea lui Irod cel Mare.

"Şi a fost în zilele acelea, ieşit-a poruncă de la Cezarul August să se scrie toată lumea. Această scrisoare (recensământ) s-a făcut când domnea în Siria Cvirin (Quirinus); şi toţi mergeau să se înscrie, fiecare în oraşul său" (Luca, 2, I-IV). Textul latin este mai precis: *Haec descriptio prima*: primul recensământ. Palestina atârna atunci de provincia imperială Siria, pe care o administra un proconsul legat. Sfântul Luca ştie despre un al doilea recensământ, executat cu zece ani mai târziu, de către acelaşi Quirinus, care a fost marcat de revolta lui Iuda Galileanul. De aceea îl numeşte pe acesta "primul". El fusese început, spune Tertullianus (adv. Marcian IV, XIX), sub legatul Sentius Saturninus (anul 9-6) trebuie să se fi terminat puţin după aceea, când Duplicius Quirinus a fost însărcinat prima oară cu legaţia Siriei (anii 3 î.Hr. – 3 d. Hr); de aceea evanghelistul se leagă de numele lui.

Fiecare familie trebuia să se înscrie la locul de origine. Iosif pleacă deci din Nazaretul Galileei, însoţit de logodnica sa, Maria, ca să meargă la Bethleemul Iudeei, patria lui David, strămoşul lor. Satul Bethleem (casa pâinii) este la 15 km sud de Ierusalim.

Aici, la această dată şi în aceste împrejurări, se născu Hristos.

Legendele şi poveştile nu încep aşa. Toată lumea ştie cum încep şi cum se desfăşoară, aşa încât nu mai e nevoie să arătăm.

După ce scriitorii sacri ai Noului Testament precizează cadrul temporal în care a avut loc naşterea şi activitatea lui Isus, ni-L arată desfăşurându-se în cadrul spaţial geografic – *Palestina*. În Evanghelii întâlnim cele trei provincii ale ei: Galileea, Samaria şi Iudeea, cu centrele lor importante: Samaria, Cesareea lui Filip şi Ierusalimul, cu munţii, râurile, mările, şesurile, văile şi

vâlcelele. Oraşele şi satele lor: Nazaretul, Cana, Ierichonul, Cavernaumul (Cafarnaum), Bethsaida, Bethania, Bethfage, Tirul, Sidonul etc. Evangheliştii cunosc foarte bine organizarea politică, religioasă şi socială a ţării, partidele politice, sectele religioase şi discordia dintre ele.

Situaţia istorică a ţării din vremea aceea este confirmată de datele istoriei universale, iar geografia ei corespunde perfect cu aceea pe care ne-o prezintă geograful Strabon, istoricul Iosephus Flavius şi Pliniu cel Tânăr.

Care dintre datele, locurile şi localităţile pomenite de evanghelii sunt creaţii ale imaginaţiei? Doar cea mai mare parte din ele există până în ziua de azi. Ceva mai mult, chiar localităţile pomenite în Vechiul Testament, în urma săpăturilor arheologice întreprinse din partea diferitelor societăţi ştiinţifice, s-au dovedit reale. Până şi acelea despre care toată lumea credea că sunt legendare (vezi cartea lui Werner Keller, *Und die Bibel hat doch recht*, "Econ", Düsseldorf, 1956).

Legendele sunt legende şi poveştile poveşti. Istoric sau geografic; ştiinţa nu le acordă nici un fel de confirmare, deci nici credit.

Dacă "legendarii" Noului Testament şi-ar fi luat însărcinarea să demonstreze inexistenţa, în timpul şi locul determinat, a împăraţilor, regilor, procuratorilor, arhiereilor, cum şi a localităţilor despre care se vorbeşte în evanghelii, atunci ar fi de crezut teoria lor: însă până când această dovadă nu este adusă, concepţia lor rămâne în vânt.

Dar mai este o teorie: "Christus Mythe" – mitul Hristos. Făuritorii ei sunt mai mulţi: Drews, S. Reinach, Bruno, Baur, P.L. Couchoud etc. În primul rând ei înşişi nu se înţeleg asupra conceptului de mit. De pildă, Reinach spune că "mitul, din punct de vedere esenţial, este o istorie pe care omenirea a crezut-o adevărată într-o anumită perioadă a dezvoltării sale intelectuale". Această definiţie are mare asemănare cu aceea dată legendei. Deci mitul despre Hristos ar fi o istorie care s-a crezut, însă azi nu se mai crede adevărată. Asta nu spune nimic cu privire la esenţa mitului, fiindcă "istoria" aceasta nu numai că s-a crezut, ci continuă să se creadă adevărată şi după două mii de ani, cu tot progresul ştiinţific şi istoric.

O definiţie mai precisă ne dă V. Delahaye: "Mitul este personificarea unei forţe sau a unei idei abstracte". Aplicată la Hristos ar suna cam aşa: "Hristos este personificarea unei forţe sau a unei idei abstracte", căci nu poate să aibă viaţă reală, proprie, istorică; El nu este altceva decât "personificarea" unei forţe sau idei.

Nu ni se spune anume care "forţă" sau care "idee" a fost personificată în Hristos, de aceea închipuirea rămâne liberă, fiecare are dreptul să personifice orice forţă şi orice idee şi să-i spună "Hristos". Candidate la rolul de "Hristos" pot să se prezinte *forţele fizice ale naturii*: gravitaţia, vânturile, energiile electrice, chimice, nucleare; *forţele psihice*: inteligenţa, voinţa, sensibilitatea, geniul; *forţele morale*: virtutea, eroismul, păcatul. Cât priveşte "ideile" care ar fi putut să-L personifice pe Hristos, nu ştim care ar fi putut fi. Doar sunt infinit

de multe. Poate cea mai potrivită ar fi ideea unui "Mântuitor" moral menit să izbăvească lumea.

Cum s-a operat personificarea, când a avut loc şi cine este autorul acestui mister, nu ni se spune. Atât ne putem da seama că pentru a crea dintr-o forţă inconştientă, supusă determinismului fizic sau chimic, o persoană conştientă, liberă, armonică, mai mult decât inteligentă, cu o voinţă care urmează în orice împrejurare spusele minţii, cu un cuvânt, spre a crea din aceste forţe ale naturii o persoană de talia aceleia pe care o găsim în Evanghelii, se recere o putere şi o inteligenţă mai mare decât credem că sunt înclinaţi miticii să recunoască autorilor Noului Testament. Ne îndoim că înşişi autorii criticii mitice ar fi în stare să personifice o forţă în aşa chip încât din ea să rezulte nu Hristos, ci un om oarecare consistent şi armonic.

Ar fi interesant să ştim apoi dacă istoria care începe cu era creştină mai prezintă un caz similar, iar dacă nu prezintă, cum se face totuşi că îl are pe acesta. Nu cumva această explicaţie frizează "minunea" sau "enigma" istorică?

Creatorii acestui "Mit" atât de real, atât de adevărat, atât de extraordinar, "Mit" care depăşeşte cu mult orice resurse umane, dacă aceştia au existat vreodată, depăşesc în înţelepciune şi putere, în bunătate şi sfinţenie pe toţi eroii evangheliilor, inclusiv pe Hristos, fără să mai adăugăm pe aceia ai Vechiului Testament, care în comparaţie cu cei amintiţi mai sus sunt nişte biete figuri palide.

Nu avem de gând să amintim toate dificultăţile de care se izbeşte această ipoteză; savanţi competenţi i-au arătat inconsistenţa. Ceea ce ne surprinde este minunea pe care o presupune, dar pe care o trece cu vederea foarte uşor.

De la început trebuie să eliminăm ideea că acest "Mit" ar fi putut să fie creaţia unui singur individ, fie acesta Sfântul Petru sau chiar Sfântul Pavel. Deci elaborarea lui este operă colectivă a apostolilor, ucenicilor şi a primilor credincioşi. Numai că ipoteza presupune ca anterioară, ca deja existentă figura sau ideea lui Hristos; apostolii şi ucenicii trebuiau să fie apostolii sau predicatorii unei doctrine, ai unui crez care-i premerge în existenţă. Însă în acest caz, de unde izvorăşte doctrina? Căci e imposibil ca oameni de rând – unii chiar analfabeţi – pescari, plugari, un vameş care însemna drahmele pe răboj –, cu experienţa şi cunoştinţele lor limitate la orizontul strâmt al vieţii obişnuite, cu tendinţe şi aspiraţii diferite, toate legate de pământ, să fie în stare să conceapă, să cuprindă în una şi aceeaşi persoană trăsăturile cele mai armonice şi totodată cele mai contrastante. Câte şedinţe de studii, câte cercetări "ştiinţifice" nu reclamă o lucrare elaborată colectiv? Câte discuţii, câte retuşări, până să se poată pune de acord asupra marilor linii, şi până la urmă totuşi se poate observa lipsa de coerenţă şi unitate.

Apostolii şi evangheliştii au putut să creeze "Mitul" fără aceste elaborări preliminare? Nu se găsesc urme despre aceste discuţii.

Dar să presupunem că, "printr-o minune", ei au reuşit să personifice ideea "Hristos", că i-au găsit şi numele, că au reuşit să impună lumii de jos şi de sus

scornitura închipuirilor; rămâne nedezlegată altă problemă, şi anume: dacă ei l-au creat pe Hristos, atunci cine i-a creat pe ei înşişi? Deoarece în Noul Testament nu figurează numai Hristos, ci o mare mulţime de figuri: împăraţi, regi, mari preoţi, apostoli, ucenici, diaconi, proconsuli, ostaşi şi oameni de rând. Dacă existenţa lui Hristos este un "mit", atunci pentru ce n-ar fi "mit" şi existenţa creatorilor de mit? Aşa ajungem la concluzia că mitul se creează pe sine însuşi.

Dar să le dăm bună pace acestor critici să-şi doarmă somnul de veci în convingerea, dacă o vor fi avut-o, că au făcut lumină sporind mai mult întunericul. Ipoteza lor *trebuie* să fie adevărată dacă şi-au propus eliminarea lui Hristos din existenţa istorică. "Chiar dacă n-am avea nici un indiciu, zice unul dintre susţinătorii teoriei, ca să facem verosimilă această ipoteză, ar trebui să recurgem la ea pentru a stabili în afară de orice intervenţie transcendentă continuitatea faptelor religioase." (S. Reinach, *Revue Archéologique*, 1920, p.1507). Deci, dovadă de bunăcredinţă şi onestitate ştiinţifică!

Cu toate că în altă vreme şi în alt loc acelaşi Reinach scrisese: "Christus Mythe", iată un edificiu construit nu cu materiale rezistente, de o soliditate încercată şi verificabilă, ci cu ipoteze posibile sau probabile care se susţin reciproc. Acest gen de arhitect este cunoscut: este acela al castelelor de cărţi – de joc (S. Reinach: *Cultes, Mythes, Religions*; I, II, p.88). Când a fost mai aproape de adevăr?

Dar după această întârziere, a sosit vremea să ne întoarcem la obiectul propriu-zis.

Mărturia apostolilor şi evangheliştilor despre existenţa istorică a lui Isus Hristos

După ce am ascultat atâtea mărturii, care de care mai serioase, ce susţineau că într-adevăr Mântuitorul a existat, ar fi de neînţeles să nu pomenim mărturiile socotite în toate timpurile cele mai clare, mai precise şi mai sigure: mărturiile acelora care au trăit în nemijlocita-I apropiere, care L-au ascultat, care I-au văzut faptele minunate, sfârşitul Său tragic, şi glorioasa Sa înviere.

Aceste mărturii sunt cuprinse în Noul Testament, ai cărui autori sunt înşişi martorii oculari – evangheliştii şi apostolii.

Şi fiindcă importanţa acestor documente este cea mai mare, nu este de mirare că negatorii existenţei lui Hristos s-au aruncat asupra lor cu cea mai mare înverşunare, încercând în fel şi chip să le sfâşie, să le spulbere; fiecare rând, fiecare pasaj, fiecare idee, fiecare dată au fost trecute prin ciurul criticii, de sute şi mii de ori.

Unii le-au negat autenticitatea, spunând că ele nu sunt ale autorilor al căror nume îl poartă; că n-au fost scrise în vremea în care au fost scrise, ci mult mai târziu, că unele pasaje sunt, ce-i drept, autentice, însă altele, şi încă cele mai

caracteristice, sunt interpolări, că valoare istorică au doar acele perioade care nu vorbesc despre minuni, fiindcă acestea sunt imposibile, iar celelalte nu au nici o valoare.

Alţii le-au contestat spunând că pledează o cauză în care ei sunt interesaţi. S-a vorbit de sugestie, de hipnoză, de scamatorie şi de exaltare şi delir religios.

Tot răul cu putinţă s-a spus.

Apărătorii, dimpotrivă, s-au străduit să arate că toate aceste critici pornesc de la o idee preconcepută şi nu ţin seamă de faptele reale pe care le mutilează. Tristă celebritate şi-au cîştigat în această luptă mai cu seamă şcoala raţionalistă germană în frunte cu Welhausein, Schleiermacher, Wegescheider, David Strauss şi alţii.

Noi n-avem de gând să purtăm discuţii inutile. Critica tuturor acestor critici a fost deja făcută de către savanţi cu o competenţă îndeobşte recunoscută. Nu pomenim decât câteva nume: Lagrange, Vigaureux, Buysso, Grandmaison, Nestle, şi, în zilele noastre, Jean Guitton în celebra sa carte **Jésus.**

Interesant şi vrednic de remarcat este faptul că printre apărătorii adevărului istoric al existenţei lui Hristos se află şi dintre aceia care n-au credinţă în divinitatea lui Hristos, ci numai în faptul că a fost un om extraordinar. Aşa a fost un Rousseau, un Rénan, un Parcker, un Jean Weiss etc.

Se înţelege că astăzi nu mai există manuscrisele originale ale Evangheliilor. Explicaţia este simplă. Ele au fost scrise pe suluri de papirus, care prin întrebuinţarea lor atât de deasă s-au nimicit. Pergamentul nu era întrebuinţat în veacul I; ceea ce avem sunt cópii, traduceri, tălmăciri, interpretări, toate făcute după manuscrisele originale.

Numărul volumelor care cuprind copiile Scripturilor Noului Testament este de 2300 şi se repartizează astfel: Muntele Athos are 559, Italia 424, Anglia 309, Franţa 224, Rusia 116, Germania 79, Austro-Ungaria avea 44, America 11. Cel mai vechi codice se află la Vatican, şi este de pe la anul 350 d. Hr. Traducerile cele mai vechi sunt din veacul II-III; mai veche este cea siriacă Peschito şi Sinaitică; iar cea din Italia este anterioară anului 150.

Există 29.000 de texte ale Noului Testament şi 30.000 de variante. Dacă s-ar compara manuscrisele, versiunile şi citatele răspândite în operele Sfinţilor Părinţi din primele veacuri, critica ar putea număra peste 200.000.

Cărţile Noului Testament sunt cunoscute şi citate de către scriitorii creştini din primele veacuri; ele au fost recunoscute ca autentice încă de pe vremea apostolilor. Catalogul scriitorilor şi al operelor care citează evangheliile în primul veac este prea mare ca să-l reproducem.

Aceste cărţi sunt în număr de 27: 4 Evanghelii – ale lui Matei, Marcu, Luca şi Ioan; Faptele Apostolilor, scrise de Luca; 14 scrisori ale Sfântului Pavel; 7 scrisori catolice (2 Sf. Petru, 3 Sf. Ioan, 1 Sf. Iuda, 1 Sf. Iacob) şi Apocalipsul Sfântului Ioan.

Sfântul Matei a fost ucenic al lui Hristos, Sfântul Marcu, ucenic al Sfântului Petru, cu care a călătorit şi ale cărui cuvântări le consemnează; Sfântul Luca a fost ucenic al Sfântului Pavel; Sfântul Ioan, ucenicul preaiubit al lui Isus;

Sfântul Pavel, mai înainte mare prigonitor, apostol al lui Isus, care i s-a "arătat în trup"; Sfântul Petru, Apostol, ca şi Sfântul Iacob şi Sfântul Iuda.

Nici unul dintre aceştia nu este străin de Hristos; ca atare, nimeni n-a putut să-L cunoască mai bine, mai îndeaproape decât ei. Ei povestesc naşterea Sa trupească, tăierea împrejur, fuga în Egipt, reîntoarcerea, viaţa retrasă din Nazaret, începutul vieţii publice, apostolatul Său, minunile pe care le-a săvârşit, ura cărturarilor, conflictul cu ei şi evenimentele sfârşitului Său, precum şi arătările Sale reale, după înviere.

Povestea lor este simplă, nemeşteşugită, smerită, în loc să se înalţe pe sine se arată într-o lumină nu tocmai favorabilă. Recunosc că sunt tari de cap şi încăpăţânaţi, că nu pricep, că sunt stăpâniţi de gânduri lumeşti, că sunt laşi, că L-au trădat, că nu sunt vrednici să se numească apostoli.

Hristos nu este pentru ei o fantomă, nu era deci din poveste, nici o apariţie inconsistentă. Ei pun mâna pe El, mănâncă cu El, vorbesc cu El, îl ascultă vorbind, îl văd obosit, dormind; Maria Magdalena îi spală picioarele, iar El le spală tuturor.

Iar ca să nimicească orice fel de îndoială care s-ar fi putut strecura în sufletele lor, Hristos le dovedeşte că El nu este vis, nici fantomă. Prima oară când L-am văzut venind spre ei pe luciul mării şi când unora li se părea că este "nălucă", atunci Petru îi spune: "Doamne, de eşti Tu, porunceşte-mi să vin la Tine". Şi Domnul i-a răspuns: "Vino!" Dar cuprinzându-l frica, a început să se scufunde. Însă Isus l-a prins de mână, şi aşa au urcat în corabie.

A doua oară, după înviere, intrând în casa unde erau adunaţi apostolii, şi uşile fiind închise, aceştia s-au înspăimântat, crezând că e ceva "nălucă". Dar Isus le spune: "Pipăiţi-Mă şi vedeţi că spiritul carne şi oase nu are, precum Mă vedeţi pe Mine având".

Ipoteza că apostolii ar fi trăit trei ani şi jumătate în societatea unei fantome este atât de absurdă încât nimeni n-a susţinut-o.

Cât priveşte Sfântul Pavel, mărturia lui este chiar savantă. Acest adversar al lui Hristos, devenit apostol, om cu multă carte, face o clară distincţie între cele două feluri de apariţii ale lui Hristos, cărora le-a fost el însuşi martor: "apariţii în spirit" şi "apariţii în trup"; spunând cu ce prilej şi când a avut parte de unele şi când de altele. El predică "venirea lui Hristos în trup"; el pune temelia întregului creştinism pe un fapt pe care-l socoteşte nezdruncinabil, cunoscut de toată lumea căreia i s-a adresat: "Dacă n-a înviat Hristos, zadarnică este credinţa voastră, şi zadarnică este predicarea noastră".

Adversarii lui Hristos însă nu dezarmează; ca să-şi întemeieze negaţia, sunt siliţi să nege dovezile aduse pentru existenţa istorică a lui Hristos. Interesant însă este faptul că unele dintre cărţile Noului Testament cu toţii le recunosc ca autentice; aşa sunt Evangheliile Sfântului Marcu şi a Sfântului Ioan, ca şi Epistolele Sfântului Pavel: către *Tesaloniceni, Galateni, Corinteni* şi *Romani.* Acestora din urmă nici un critic nu le-a contestat istoricitatea; ele au fost scrise între anii 50-58, adică la mai puţin de douăzeci de ani după învierea lui Hristos, înainte de publicarea Evangheliilor.

O inscripţie descoperită la Delfi şi publicată în 1905, fixează epoca întrevederii Sfântului Pavel cu proconsulul Galio şi, totodată, un an mai târziu, 58 sau 57, data primelor sale epistole (F. Prat, *Chronologie*, în *Dictionnaire de la Bible*, 1918, col. 1288). Or, în aceste documente nu este vorba de existenţa ideală şi cerească a lui Hristos, ci de cea istorică (I. Miclea, *Apologetica religiei creştine*, Blaj, 1946, p.113).

Dăm aici concluziile marelui critic protestant Harnack, competent în această problemă: "În cuprinsul lor esenţial, ele (Evangheliile) aparţin perioadei primare a creştinismului, perioadei sale iudaice. Acestei scurte epoci pe care o putem privi ca o epocă paleontologică – între anii 30-70 – şi pe solul Palestinei, mai precis la Ierusalim. Tot ce s-a dezvoltat după aceea era deja fixat." (A. Harnack, *Lukas der Arz* şi *Das Wesen des Christentums*, conf. 2). Iar Rousseau: "Vom spune că istoria evanghelică este inventată după plac.

– Prietene, nu se inventează astfel şi faptele lui Socrate, despre care nimeni nu se îndoieşte, care nu sunt mai puţin dovedite decât cele ale lui Isus Hristos. În fond asta înseamnă să ocoleşti problema fără să o rezolvi: ar fi mult mai de neînchipuit ca patru oameni, de comun acord, să fi fabricat această carte, decât este că unul singur le-a furnizat subiectul. Niciodată autorii n-ar fi găsit nici acest ton, nici această morală; şi Evanghelia are caractere de adevăr atât de mari, atât de frapante, atât de perfect inimitabile, încât inventatorul ar fi mult mai surprinzător decât eroul" (J.J. Rousseau, *Emile*, 1. IV).

Încă unul imparţial (necredincios): "Am străbătut în toate sensurile provinciile evanghelice; am vizitat Ierusalimul, Hebronul şi Samaria; aproape nici o localitate importantă a istoriei lui Isus nu mi-a scăpat. Toată istoria asta...luă astfel un trup, o soliditate care m-a uimit. Acordul frapant al textelor şi al locurilor, minunata armonie a idealului evanghelic cu peisajul care i-a servit drept cadru fură pentru mine ca o revelaţie. Avui în faţa ochilor o a cincea Evanghelie, sfârtecată dar încă vizibilă, şi de aici încolo, prin povestirile lui Matei şi Marcu, în loc de o fiinţă abstractă... eu văd o admirabilă figură umană, trăind şi mişcându-se" (Rénan, *Vie de Jésus*, LIII).

"Putem avea deci încredere fermă, ştiinţific întemeiată, că în textul actual imprimat al Evangheliilor noastre, în ciuda vicisitudinilor istoriei transmiterii lor, posedăm fidel, în substanţă, textul pe care acum nouăsprezece veacuri şi jumătate l-au încredinţat evangheliştii lumii, pe sulurile de papirus". (H.J.Cladder, *Unsere Evangelien*, I, 23).

Încă o concluzie imparţială, competentă: "Chiar dacă am descoperi astăzi o inscripţie după care procuratorul Pontiu Pilat ar atesta în chip solemn că el a făcut să fie răstignit, în cutare zi, Isus din Nazaret care se străduia să fie crezut drept rege al evreilor, acest fapt n-ar augmenta puterea mărturiei cuprinse în Evanghelii, atât este de peremptorie această dovadă" (J. Weiss, *Jesus von Nazareth*, p.171).

Dar autorii Noului Testament nu se mulţumesc numai cu mărturia lor orală sau scrisă, aşa cum fac toate celelalte mărturii istorice. Ei merg ceva mai

departe şi împing mărturia până la limita peste care nimeni nu poate să treacă; de aceea valoarea ei încă întrece orice altă mărturie. Fiindcă ei sunt absolut convinşi despre adevărul pe care-l predică, şi fiindcă acest adevăr este plăsmuitor de viaţă şi de oameni noi, ei îl trăiesc, trăind sau încercând să trăiască însăşi viaţa lui Hristos, imitând-o până şi în cele mai tragice amănunte. Ei ştiu bine că adevărul are o soartă tragică într-o lume în care minciuna este la ea acasă, ca martori ai acestui adevăr. Ei din martori ai Adevărului devin *martirii Adevărului*, dându-şi liber şi conştient viaţa pentru triumful adevărului în lume.

Îşi poate cineva imagina că cei doisprezece martori care au fost imediat traşi în faţa Sanhedrinului, pălmuiţi, huiduiţi, închişi, unii dintre ei ucişi cu pietre – Sfântul Iacob şi Sfinţii Ştefan şi Laurenţiu, în piaţa Ierusalimului – apoi ceilalţi, risipiţi în toată lumea, zăvorâţi în temniţa din Roma, aruncaţi în circuri, sfâşiaţi de fiarele sălbatice, unşi cu smoală şi arşi de vii, ei bine, îşi poate cineva închipui că aceştia acceptă această moarte fără să fie convinşi despre *faptul existenţei lui Hristos*? Nu se moare pentru o iluzie, pentru o nălucă nu mor atâţia şi în acest mod. Care dintre cei ce L-au trădat pe Hristos a demascat "minciuna" existenţei lui Hristos? Nici unul, măcar unul să fi spus, să fi dovedit că Hristos n-a existat şi deci moartea este o nebunie.

Nimeni n-a murit pentru confirmarea existenţei lui Socrate, Platon, Aristotel, Alexandru, Cezar, Hanibal, Napoleon. Cât de puţin se ştie despre viaţa lui Shakespeare, Wilde, Dostoievski, deşi sunt aproape contemporanii noştri şi, cu toate acestea, existenţa lor nu este pusă la îndoială. În aceste cazuri critica se mulţumeşte şi cu presupuneri şi cu închipuiri şi cu mărturii dubioase. În cazul lui Hristos, comportarea ei este diferită: aici nu li se acordă încredere nici martorilor care nu numai că jură, ci chiar îşi dau viaţa pentru ceea ce afirmă.

Nu putem încheia seria acestor mărturii fără să ne oprim o clipă la încă una, foarte veche şi autentică: *monumentele, inscripţiile şi picturile din catacombe.*

În timpul marilor prigoane creştinii au început să-şi sape adăposturi subterane; acolo se refugiau, acolo se rugau şi acolo îşi îngropau fraţii martirizaţi. Lungimea acestor galerii depăşeşte graniţele Italiei, se întinde până în Africa. Arheologii, descoperindu-le, au început să le studieze, scoţând la iveală documente de piatră pentru începuturile creştinismului. S-au găsit inscripţii cu numele, monograma şi simbolul lui Hristos; s-au găsit picturi din care multe sunt din epoca Flavienilor (anii 89-96) şi a lui Traian (98-117). Ei bine, toate acestea mărturisesc unanim credinţa într-un Hristos istoric, real, personal. Aci se poate vedea Isus în braţele Sfintei Fecioare Maria, Magii de la Răsărit, Nunta din Cana, Samarineanca, învierea lui Lazăr, Păstorul cel Bun, întreaga viaţă omenească a lui Hristos.

Dacă nici aceste monumente şi dovezi ale existenţei lui Hristos nu te conving, nimic nu te va convinge, nici dacă însuţi L-ai vedea pe Hristos! Bine spunea Lagrange: "În materie religioasă nimic nu este clar pentru aceia care n-au nici o dorinţă să-L găsească pe Dumnezeu".

Misterul inexistenţei lui Hristos, sau pentru ce nu trebuie să existe Hristos

Nici un fapt din istorie nu este mai bine confirmat decât viaţa lui Hristos, nici una din marile figuri ale istoriei n-are mai multe, mai variate şi mai concordante dovezi că a existat. Pentru mulţi existenţa mai mult decât ipotetică a lui Homer este mai sigură decât aceea a lui Hristos. Cu toate acestea, Hristos n-are, nu poate să aibă existenţă istorică.

Pentru ce oare? Pentru ce numai Lui i se închid porţile istoriei, în timp ce ele sunt larg deschise tuturor fantomelor şi nălucilor? Care poate să fie taina acestei comportări?

Noi avem pretenţia să o fi descoperit, de aceea o împărtăşim şi cititorilor de bună-credinţă.

Negatorii lui Hristos îşi dau prea bine seama că în acest caz unic în istorie nu este vorba de un personaj, de o figură oarecare, fie aceasta oricât de extraordinară, colosală: aici este vorba de ceva mai mult decât de un simplu om. Ei cunosc bine limitele până la care se poate înălţa un om, şi peste care omul nu poate să treacă. Or, aici se bănuieşte că e ceva suprauman, divin; însă această bănuială trebuie să fie retezată din rădăcină, fiindcă Dumnezeu nu există, iar dacă nu există, cum ar putea să fie admisă o persoană istorică, concretă, vie, în care să se fi întrupat dumnezeirea? Ar fi o eroare grosolană de logică. Prin urmare, Hristos nu există, nu pentru că El n-ar fi putut să existe ca om, ci pentru că n-ar fi putut să existe ca Dumnezeu şi Om totodată.

Măcar de ar fi avut pretenţia să fie numai Dumnezeu, treacă-meargă, n-am avea nimic cu El! Cu Dumnezeu deja suntem chit! El deja de mult nu mai trăieşte, decât poate în închipuirile exaltate ale unor fanatici neştiinţifici. Acolo, în Cerul Său inexistent, poate să facă ceea ce-I place. Norocul lui Hristos stă tocmai în faptul că nu S-a mulţumit să fie numai Dumnezeu.

Noi n-avem nimic cu oamenii mari; noi îi acceptăm pe toţi, chiar şi pe aceia a căror existenţă este îndoielnică. Deci dacă Hristos ar fi fost numai un om, fie el oricât de "colosal", cum îi place lui Rénan să-L numească, noi n-am avea nimic împotrivă; însă dacă El este nu numai om, ci şi Dumnezeu, atunci lucrurile se complică. Nu e oare mai simplu, dacă vrem să ne descotorosim de Dumnezeu, să scăpăm şi de Om? Căci dacă ne-am scăpat de *Acest Om*, dacă am reuşit să-L alungăm din existenţa Sa istorică, am scăpat şi de un Dumnezeu, care vine să ne tulbure socotelile.

Noi n-avem nimic cu Homer, nici cu Platon, nici cu Aristotel, deşi şi el a avut pretenţii de moralist; îl acceptăm pe Epictet, pe Epicur, pe Antisthene, pe Kant, Spinoza, pe critici, pe Luther, Calvin, Henric al VIII-lea, chiar şi pe Mohamed, toţi reformatori. Dar pe Hristos în nici un caz. Pentru ce? Pentru că dacă-L acceptăm ca *Om*, El ne *apare* ca Dumnezeu, iar dacă El este într-adevăr Dumnezeu, atunci destinele acestei lumi nu mai atârnă de noi, ci de Dânsul.

Istoria n-are menirea să se ocupe decât de oameni; Dumnezeu n-are istorie, şi n-are ce căuta în Istorie.

Iată pentru ce aceia dintre critici care I-au recunoscut lui Hristos existenţa istorică, fără să-L recunoască ca Dumnezeu, sunt ridiculizaţi de către negatorii radicali, fiindcă s-au văzut mereu siliţi să împingă limitele omenescului până la *supraom*, un cvasidumnezeu.

Nu neglijăm greutatea în care se zbat atât cei radicali cât şi cei relativi. Ştim că e foarte greu să admiţi existenţa personală a lui Hristos şi să-I negi dumnezeirea, fiindcă istoria, prin apariţia Lui, a fost tulburată până în străfunduri, cu tot ce cuprinde: viaţă socială, civilizaţie, cultură, artă, morală, concepţie de viaţă, filosofie. De la el încoace alta este faţa lumii: or, o atare schimbare, răsturnare, nu putea să fie opera unui om, fie el şi "colosal".

Dar dacă greutatea acestora este mare, ce vom spune despre cei care se împotrivesc chiar existenţei sale istorice? E greu să susţii cu dovezi că Hristos n-a fost Dumnezeu, însă este incomparabil mai greu – imposibil chiar – să susţii că El nici măcar n-a existat: că n-a fost nimic. Orice figură istorică poate fi negată (unii spun despre Napoleon că n-a existat, ci ar fi o întrupare a lui Apollo, iar generalii săi, zodiacul) afară de una singură: aceea în care s-a întrupat Istoria de două mii de ani încoace.

Hristos n-a trecut pe pământ şi prin Istorie cum trece luntrea pe apă; el a lăsat o *Urmă* şi urma aceasta nu este a unui om, ci a unui Dumnezeu, fiindcă este o Urmă de Dumnezeu: CREŞTINISMUL; BISERICA.

Enigma enigmelor istorice sau creştinism fără Hristos

Există o lege a cauzalităţii, conform căreia tot ce există, tot ce apare, tot ce se mişcă şi se schimbă, devine, trebuie să aibă o cauză eficientă. Nimic nu se întâmplă fără cauză, iar nimicul nu este cauză. Aceasta nu este însă numai o lege a naturii, ci şi a istoriei. Iar în istorie, evenimentele, apariţiile, marile prefaceri, răscoalele, revoluţiile, războaiele, toate îşi au cauzele lor. Curentele ideologice, descoperirile şi invenţiile în domeniul ştiinţei, artei, literaturii se leagă de asemenea de numele unor oameni care stau la începuturile şi progresul lor. Chiar domeniul religiei, se supune de asemenea acestei legi. Şi aici, dacă ceva apare, înseamnă că a fost provocat de o cauză. Nu ne putem închipui, nu avem voie să ne închipuim că ar putea să existe confucianismul fără Confucius, laotzeismul fără Lao Tze, budismul fără Budha, mahomedanismul fără Mahomed, mozaismul fără Moise, luteranismul fără Luther şi calvinismul fără Calvin. Toate religiile, chiar şi sectele, au un întemeietor, un iniţiator, de la care pornesc şi de numele căruia se leagă.

În filosofie, socratismul, platonismul, aristotelismul, tomismul, scotismul, ochhamismul, kantismul, hegelianismul şi marxismul există fiindcă au existat nişte oameni care au conceput aceste sisteme de gândire ce le poartă numele.

Nu există nici o singură concepţie filosofică sau artistică, curent literar care să fie rezultatul unei apariţii spontane, "fără paternitate".

Mai interesant ni se pare faptul conform căruia marile fenomene istorice nu sunt determinate de colectivităţi anonime, de aşa-numitele "mase largi ale poporului", ci de către o singură individualitate copleşitoare. Clasicismul, romantismul, realismul, simbolismul sunt curente literare ce par să fie creaţii sau direcţii rezultate dintr-o străduinţă comună, şi nu opera unui singur artist. Ei bine, chiar şi acestea îşi trag izvorul de la un singur creator. Cercetătorii i-au identificat în fiecare caz: V. Hugo, E. Zola, Rimbaud etc., sunt consideraţi iniţiatorii acestora.

Ar fi absurd să se presupună posibilitatea de a exista chiar forme noi ale unor concepţii vechi fără un reformator, precum formele originale.

Ei bine, dacă toate acestea sunt evidenţe istorice, atunci cum ar putea fi posibil ca un fenomen de anvergura, proporţiile spaţio-temporale ale creştinismului să facă excepţie de la această lege universal valabilă? Ca numai în acest caz unic, cel mai tipic, legea să fie frântă.

Din două, una: ori nici una din religiile lumii n-are întemeietor, deci nici creştinismul – adică budismul există fără Budha, zoroastrismul fără Zoroastru, aristotelismul fără Aristotel şi cartesianismul fără Descartes – creştinismul fără Hristos –, ori nici una dintre acestea nu poate exista fără cel ce le-a conceput; însă în acest caz nici creştinismul nu poate să facă excepţie; creştinism cu Hristos, de la Hristos.

Dacă n-a existat Hristos, nu poate exista nici creştinismul; dacă Hristos n-a fost decât o ficţiune, o creaţie fantezistă, la fel trebuie să fie şi creştinismul. Dar creştinismul există de două mii de ani ca realitate istorică, tangibilă, experimentabilă, prin urmare şi Hristos trebuie să fi existat ca persoană istorică. Căci dacă Hristos n-are existenţă istorică, deşi toate marile figuri creatoare de evenimente istorice au existenţă istorică, atunci ne aflăm în faţa unei ENIGME, a unei TAINE, a unui MIRACOL istoric, sau în faţa unei *absurdităţi* a istoriei.

Ca orice fenomen care există în timp şi în spaţiu şi este supus fluctuaţiilor şi vicisitudinilor, contingenţelor istorice, şi creştinismului trebuie să aibă un *început*; el nu este din vecie, căci numai lucrurile veşnice n-au început. De unde începe, de la cine, care-i este izvorul, cauza? Doar el există, fără să fi existat totdeauna. Când şi cum a luat fiinţă? Este apariţia lui o minune istorică? Însă tocmai adversarii lui Hristos resping ideea unor astfel de ipoteze, deşi ar fi singura explicaţie plauzibilă ce-ar avea-o la dispoziţie după ce au eliminat cauzalitatea naturală.

Creştinismul are un *nume*: al cui? Cine l-a iscodit? Cum l-a impus? Toate fenomenele istorice poartă numele celor care le-au creat. Dacă Hristos n-a existat, al cui este numele pe care-l poartă Christianismul? Din nou miracol istoric? Numai creştinismul să poarte numele unei persoane care n-a existat?

Iată-ne în faţa acestui râu colosal care de două milenii nu încetează să

fertilizeze ogoarele lumii în lung şi-n lat. Nimeni nu-i poate nega existenţa şi rolul pe care l-a avut în lume. Un singur lucru îi neagă adversarii, şi anume faptul că acest fluviu ar avea undeva un izvor: el, creştinismul, din toată Istoria, este singurul fluviu fără început, fără origine.

– Este o creaţie anonimă a unor inteligenţe exaltate, stăpânite şi obsedate de dorinţa după un Mântuitor...

– Slabă explicaţie. Nişte fiinţe exaltate, mărginite, au putut să creeze oare o Personalitate atât de copleşitoare, sublimă, înţeleaptă, armonică? O figură care depăşeşte orice personalitate istorică. Dacă au existat aceşti creatori ai lui Hristos şi ai creştinismului, ei trebuie să fi fost ceva mai mult decât însuşi Hristos pe care l-au creat. În acest caz, unde sunt urmele lor?

Apoi, cum e posibil ca aceşti creatori de persoane fanteziste să-şi dea viaţa pentru scornitura închipuirii lor? Nu cumva este adevărat ce spunea Rousseau: "Uşor crezi unor astfel de martori"? Nu cumva este mai adevărat ce spunea Rénan: "Ca să se facă adorat în această măsură, trebuie ca Isus să fi fost adorabil. Noi n-am şti nimic despre El, dacă n-ar fi pasiunea pe care a imprimat-o în anturajul Său, despre care de asemenea trebuie să afirmăm că a fost mare şi pură. Credinţa, entuziasmul, constanţa primei generaţii creştine *nu se explică decât presupunând la originea întregii mişcări un om de poporţii colosale*" , *Vie de Jésus*. Deci, ca să existe creaţie, trebuie să existe entuziasm, ca să existe entuziasm, trebuie să existe o cauză a entuziasmului, o persoană în stare să-l provoace. Deci ca să existe un Hristos ca o "creaţie" a apostolilor şi a credincioşilor trebuie să existe un Hristos, drept cauză a entuziasmului creator. Concluzia logică: *ca să existe Hristos, trebuie să existe Hristos*.

Cei ce încearcă să-L elimine pe Hristos din existenţa istorică sunt siliţi să introducă în ţesătura ei enigma, miracolul, generaţia spontanee, atât de dragă lor, chiar şi absurdul. Sărmanii de ei, cât de puţin îşi dau seama că odată cu Hristos pleacă însăşi istoria reală şi în locul ei se introduce o istorie închipuită, imposibilă şi goală! Ce mai rămâne din istorie dacă-L scoatem din ea pe Hristos, urmele, înfăptuirile, gândurile, relaţiile, condiţiile, sistemele, curentele născute, crescute şi hrănite din viaţa şi gândurile Lui. Eliminaţi-L pe Hristos din viaţa socială, din filosofie, artă, morală, politică, literatură, sculptură, arhitectură, poezie, pictură, viaţa familială şi internaţională, din educaţia celor două mii de ani! Cu ce veţi rămâne? Cu păgânismul antecreştin, cu o Europă barbară, sângeroasă şi cufundată în negura ignoranţei. Cu Hristos, prin Hristos, cu vestitorii mesajului Său divin, începe civilizaţia barbarilor, orânduirea unei vieţi sociale omeneşti, eliberarea robilor, fraternitatea între oameni de condiţii şi rase diferite, primele focare de cultură, de la şcolile parohiale, episcopale, abaţiale până la falnicele universităţi. Dacă Hristos pleacă din istorie şi ia cu Sine toată moştenirea pe care ne-a lăsat-o, întrebarea nu este numai aceea că *oare cu ce rămânem*, ci *oare mai rămânem?* Dar vedem bine că pe măsură ce i se restrânge rolul în viaţa noastră individuală, familială,

socială şi internaţională, se reîntoarce victorioasă barbaria şi teroarea cea mai savantă. *Creştinism fără Hristos: lumină fără izvor – istorie fără înţeles!*

Isus în faţa Tribunalului Istoriei

Este ziua de 13 Nizan, anul 33 (sau 30) de la Hristos. Oamenii a căror conştiinţă era împăcată, deja demult se odihneau în aşternuturile lor; miezul nopţii bătuse, iar un cocoş se făcuse vestitorul zilei celei noi.

Căpeteniile templului, Ana şi Caiafa, se zvârcoleau prin întuneric, aşteptând să fie sculaţi de către servitorii lor trimişi la pândă.

Deodată, auzul lor încordat a prins un zgomot desluşit.

– Ce este ? A fost prins? întreabă Ana.

– L-am adus, îi răspunde un slujitor, cu capul plecat până în pământ. Este aici afară.

– Să fie dus înlăuntru!

Isus, legat de mâini, stă în faţa fostului arhiereu. Îl măsoară în tăcere; îl străbate cu privirea Sa până în cutele cele mai tainice ale conştiinţei sale tulburate. Este perfect senin şi împăcat; doar ştie bine că aşa trebuie să se întâmple.

Ana nu cutează să-L privească în faţă; are groază de acest om, căci atâtea s-au spus despre El.

Tăcerea grea să prelungeşte. Ana nu ştie de unde să înceapă, gândurile-i sunt tulburate. Ce să-L întrebe?

– Cine sunt ucenicii Tăi? Şi ce i-ai învăţat? Isus îi răspunde:"Eu pe faţă am grăit lumii; Eu pururea am învăţat în sinagogă şi în biserică unde se adună toţi jidovii, şi în ascuns n-am grăit nimic. Ce Mă întrebi pe Mine? Întreabă-i pe cei ce au auzit ce le-am spus".

Un slujitor, lingău ca toţi lingăii, i-a dat o palmă ca să se facă remarcat de stăpân, zicând: "Aşa răspunzi arhiereului?"

– De am grăit rău, arată ce e rău, iar de am grăit bine, de ce Mă baţi?

Şi Ana L-a trimis legat la Caiafa, ginerele său, care-l despuiase de slujbă înainte de a fi comis vreo vină.

Aici, instanţa s-a îngrijit şi de martori care să-L învinuiască pe Isus, însă adunaţi la repezeală. Cei ce i-au angajat nu au avut vreme să-i dăscălească cum trebuie. Declaraţiile lor se băteau cap în cap. Minciunile lor nu concordau.

Caiafa: Nimic nu răspunzi la cele ce mărturisesc aceştia împotriva Ta? Isus tace.

Ana: Jură-Te pe Dumnezeul cel viu ca să ne spui de eşti Tu Hristos, Fiul lui Dumnezeu!

Isus: Tu ai zis. De acum veţi vedea pe Fiul *Omului* şezând de-a dreapta puterii şi venind pe norii cerului.

Ana, scandalizat, îşi sfârtecă antireul, zicând:

– Grăit-a hulă, ce ne mai trebuie alte mărturisiri?

Corul: Vinovat este morţii! Atunci au scuipat în faţa Lui şi L-au pălmuit.

– Oare Tu eşti Hristos, Fiul Celui binecuvântat?

– Eu sunt.

– De eşti Hristos, spune-ne!

– De vă voi spune, nu-Mi veţi crede. Iar de vă voi întreba nu-Mi veţi răspunde, şi nici Mă veţi lăsa.

Caiafa: Tu eşti Fiul lui Dumnezeu?

Isus: Voi ziceţi că Eu sunt.

Corul: Vinovat este morţii!

Judecata fiind încheiată, urmează să fie ratificată şi executată de către Pilat. Deci L-au dus la Tribunalul lumesc, la Pilat.

Pilat auzind gălăgie, gloata apropiindu-se, s-a trezit din somn, deşi era ora prea matinală. Ce poate să fie? Iar s-au revoltat aceşti "câini", oare nu le este pe plac?

Tot frecându-şi ochii umflaţi şi căscând îşi cheamă aghiotantul. Acesta-i raportează că arhiereii şi bătrânii au adus un "răufăcător" şi cer să fie judecat.

Auzind că nu e vorba de o răscoală împotriva lui, a mai prins curaj , şi cu pas hotărât se îndreaptă spre pretoriu.

Isus este împins în faţa lui Pilat.

Pilat: Ce pâră aduceţi împotriva *omului* acestuia?

Corul: De n-ar fi fost acesta făcător de rele, noi nu L-am fi dat ţie.

Pilat: Luaţi-L voi şi-L judecaţi după legea voastră!

Gloata: Nouă nu ne este slobod să omorâm pe nimeni.

Pilat: Tu eşti împăratul jidovilor?

Isus: De la tine însuţi spui aceasta, sau alţii ţi-au zis ţie despre Mine?

Pilat: Au doară eu sunt jidov? Neamul Tău şi arhiereii Tăi Te-au dat mie. Ce ai făcut?

Isus: Împărăţia Mea nu este din lumea aceasta; de ar fi împărăţia Mea din lumea aceasta, slugile Mele s-ar trudi să nu fiu dat jidovilor; dar împărăţia Mea nu este de aici.

Pilat: Aşadar eşti împărat?

Isus: Tu zici că sunt împărat. Eu spre aceasta M-am născut şi spre aceasta am venit în lume ca să mărturisesc adevărul: şi tot cel ce este din adevăr ascultă glasul Meu.

Pilat: Ce este adevărul? Şi a ieşit afară la jidovi.

Isus nu i-a răspuns.

Pilat către gloată: Eu nu aflu nici o vină în El.

Gloata: Să se răstignească!

Pilat: Dar ce rău a făcut?

Gloata: Să se răstignească!

Pilat: Să vă slobozesc pe Baraba sau pe Isus?

Gloata: Pe Baraba!

Pilat: Dar cu Isus ce să fac?

Gloata: Să se răstignească!

Pilat intră din nou.

Pilat: Tu eşti împăratul jidovilor?

Isus nu i-a răspuns.

Pilat: Nimic nu răspunzi?

Gloata: Pe acesta L-am aflat răzvrătind neamul nostru şi oprind să dea dare împăratului, zicând că El este Hristos împăratul.

Pilat: Tu eşti împăratul jidovilor?

Isus: Tu zici!

Pilat: Nu aflu nici o vină în *omul* acesta.

Gloata: Tulbură poporul învăţând în toată Iudeea, începând din Galileea.

Auzind Pilat de Galileea şi ştiind că Irod se găseşte în Ierusalim, vrea să se scape de Isus trimiţându-L să-L judece Irod.

Irod L-a întrebat multe de toate. Însă Isus nu l-a învrednicit cu nici un răspuns. Atunci Irod a poruncit să fie batjocorit şi retrimis la Pilat.

Văzându-L Pilat din nou, s-a tulburat şi a început să-i fie teamă. Deci a poruncit să fie biciuit. Soldaţii i-au dat haina roşie, sceptru de trestie şi cunună de spini.

Pilat: Iată, vi-L aduc afară ca să cunoaşteţi că nu aflu în El nici o vină.

Isus purta cununa de spini.

Pilat (exclamă): IATĂ OMUL!

Gloata: Răstigneşte-L!

Pilat: Luaţi-L voi şi-L răstigniţi, că eu nu aflu nici o vină în El!

Gloata: După legea noastră trebuie să moară, *căci Fiul lui Dumnezeu S-a făcut.*

Pilat: De unde eşti Tu?

Isus nu i-a răspuns.

Pilat: Nimic nu-mi răspunzi? Nu ştii că putere am să Te răstignesc şi putere am să Te slobozesc?

*Isus:*N-ai avea nici o putere asupra Mea de nu ţi s-ar fi dată de sus.

Gloata: De-L vei slobozi pe acesta nu eşti prietenul împăratului; căci cel ce se face pe sine împărat, este împotriva împăratului.

Când a auzit Pilat aceasta, mai tare s-a temut.

Pilat: Iată, împăratul vostru!

Gloata: Răstigneşte-L!

Pilat: Să-L răstignesc pe împăratul vostru?

Gloata: Noi n-avem împărat, ci numai pe Cezarul.

Atunci, Pilat, spălându-şi mâinile, a spus: Nevinovat sunt eu de sângele acestui *drept*; voi veţi vedea!

Gloata: Sângele Lui asupra noastră şi asupra fiilor noştri!

Pilat: Ibis ad crucem! Lictor expedi crucem!

Sentinţa: Răstignirea pe cruce.

Vina: ISUS NAZARINEANUL, REGELE IUDEILOR.

... Şi era Vineri, la al şaselea ceas la 13 Nizan, anul de la Hristos 33.

Nouăsprezece veacuri şi mai bine s-au scurs de atunci. Şi, fără întrerupere,

fiecare veac, fiecare an, fiecare lună, fiecare zi şi oră, fiecare om înzestrat cu gând şi cu grai, de la savant la găgăuţă, de la grandilocvent la gângav n-a încetat să-L citeze pe Hristos în faţa tribunalului său propriu, sau al lumii, sau al istoriei.

Nu există răufăcător, criminal, ucigaş, impostor, călău, pe care lumea să nu se fi obosit să-l hulească, să-l urgisească, să-l învinuiască şi, până la urmă, dacă nu să-l ierte, cel puţin să-l uite, afară de Hristos: pe El nu s-a obosit nici să-L învinuiască şi nici să-L uite sau să-L ierte.

Întâia oară a fost acuzat că este *Fiul lui Dumnezeu*, ceea ce, natural, ei nu credeau. Deci: *impostor*. Şi, fiindcă pentru această vină păgânii nu l-ar fi ucis, fiindcă ei nu credeau nici în Dumnezeu şi nici în Fiul Său, I-au adus o altă vină, faţă de care Pilat era sensibil: *omul acesta a spus că este împărat*, în timp ce El spunea că este *Fiul Omului*. Şi pentru aceasta El a fost ucis.

De atunci şi până azi n-a fost păcat, vină, crimă, care să nu I se fi adus, şi tot de atâtea ori osândit.

Unii l-au osândit pentru că a fost *Dumnezeu*, alţii pentru că a fost numai *Om*; unii au osândit pe cei ce au crezut că El este Dumnezeu şi Om; alţii pentru că n-a fost Dumnezeu, ci S-a făcut pe Sine Dumnezeu; alţii pentru că a fost un mag, înşelător, scamator, hipnotizor, răzvrătit, agitator; iar alţii, pentru că n-a fost decât un erou de legendă, o creaţie mitică, o nălucă care nu încetează să tulbure apele acestei lumi cu prezenţa Sa.

Şi lumea nu poate să mai scape de El. De atâtea ori ucis, răstignit, înmormântat, pecetluit, şi tot de atâtea ori reînviat, viu şi pururea prezent printre noi. Toţi marii eroi ai lumii au dispărut; pe nimeni nu mai tulbură trecerea lor prin lume, Hristos, însă, este mereu Prezent. În jurul Său lumea se agită ca odinioară. Nici o armă nu i-a putut stinge prezenţa: nici calomnia, nici batjocora, nici ura, nici literatura, nici ştiinţa, nici arta, nici imoralitatea, nici ateismul ştiinţific, nici arheologia, nici politica, nici propaganda, şi nici ISTORIA. Dimpotrivă, astăzi, mai mult ca oricând, agitaţia, fierberea în jurul Său este mai mare.Toţi duşmanii Săi se întreabă: *"Pentru ce nu moare?" "Ce să mai facem cu El?"*

Isus în faţa Tribunalului Istoriei actuale

Poate că nici o epocă n-a pus cu atâta înverşunare problema lui Hristos, aşa cum o pune epoca noastră. Răzvrătirea împotriva lui Dumnezeu şi a Fiului Său niciodată n-a fost mai hotărâtă şi cu mai mare aparenţă de justificare "ştiinţifică şi "istorică". Citind motivările care se aduc în favoarea acestei atitudini negativiste, ai impresia că cele nouăsprezece veacuri câte s-au scurs de la primul proces al lui Hristos, au trăit într-o eroare care, în sfârşit, abia acum şi-a găsit distrugătorii. Aceştia sunt hotărâţi să termine o dată pentru totdeauna cu această "poveste".

După ei, Hristos n-a fost nici Dumnezeu, nici om, nici Mesia, nici mit, nici

legendă, nici personificare a unei forţe sau entuziasm, nici impostor, nici mag, fiindcă pur şi simplu *n-are nici o existenţă istorică,* adică reală şi personală. *Hristos n-a fost nimic,* existenţa Sa este de domeniul basmelor... iar Creştinismul nu este altceva decât o sinteză a tuturor superstiţiilor care-şi au izvorul în mitologia păgână, în fantezia ignoranţilor şi în teama celor proşti în faţa fenomenelor naturii.

Prin urmare, iară şi iară, Hristos este citat în faţa Tribunalului Istoriei, spre a-şi justifica, de astă dată, nu dumnezeirea sau calitatea de profet, învăţător, arhiereu sau împărat, ca la început, ci calitatea şi existenţa Sa ca om.

Pentru a face puţină lumină în această problemă noi ne permitem să convocăm Marele Tribunal al Istoriei actuale, ca să judece această cauză a cauzelor.

Tribunalul va fi constituit în felul următor:

Preşedinte: Istoria contemporană;

Asesori: Arheologia şi Filologia comparată;

Martorii acuzării:

– *Teoreticienii Mitului şi ai Legendei:* Drews, Volney, Dupuis, Jensen, Robertson, Smith etc.;

– *Cei ce-I neagă existenţa istorică:* Feuerbach, Bruno Bauer, pastorul Ralthoff, pastorul Pflüger, L. Couchoud, Quinet, Bebel şi grupul marxiştilor materialişti: Marx, Engels, Lenin;

– *Cei ce admit existenţa lui Hristos ca Om:* Rousseau, Rénan, Strauss, Sabatier, Loisy, Weiss etc.;

Martorii apărării:

A. *Adversari:*

a) *Talmudiştii;*

b) *Ereticii:* gnosticii Basilides, Valentin, Carpocrat, Marcion;

c) *Filosofi păgâni:* Serapion, Abgar, Celsus, Lucian, Porphyriu, Hierocles, Lampridius, Calcidius, Phlegon, Iulian Apostatul.

B. *Scrierile apocrife,* agrafele, pseudoepigrafele, Papyrusurile exhyridice şi de la Bahnese.

C. *Indiferenţi:* Josephus Flavius, Plinius Secundus, Cornelius Tacitus, Caius Suetonius Tranquillus.

D. *Prieteni:*

Scriitori creştini: S. Clement, Didache Barnaba, Policarp, Papsias, Aristide, Iustin, Tetian, Atenagora, Teofil, Hegesipp, Ireneu, Ignaţiu din Antiochia, Quadrat, Meliton, Apollinaire, Miltiade, Ciprian, Tertullian.

E. *Apostolii şi Evangheliştii:* Matei, Marcu, Luca, Ioan, Petru, Pavel, Iacob şi Iuda.

F. *Cadrul istoric şi geografic: Regi* – Agrippa II, Irod cel Mare, Filip, Irod Antipa; *Procuratori* – Pontiu Pilat, Quirinus, Vitelus.

G. *Creştinătatea actuală.*

Fiecare dintre aceste grupuri vor fi chemate să-şi exprime *convingerea,*

ştiinţa şi *motivele* care le justifică atitudinea faţă de această cauză. Iar Istoria, după ce le va fi ascultat pe toate, va fi în măsură să judece de partea cui este adevărul, pronunţând sentinţa definitivă, ireformabilă şi inapelabilă.

Ascultarea martorilor acuzării.

Preşedintele: Având în vedere că Isus este judecat în fiecare zi din partea tuturor, fie ei chemaţi, fie nechemaţi, cu o patimă tot mai înverşunată; având în vedere că, în scopul de a da cel puţin o aparenţă de adevăr sentinţei care se pronunţă împotriva Lui, adversarii se referă la Istorie, susţinând sus şi tare că Istoria le-ar da dreptate, vrem să-i ascultăm şi să le cântărim argumentele pe care se sprijină.

Deci să fie introduşi teoreticienii Mitului şi ai Legendei.

(În faţa instanţei se prezintă toţi aceia care au fost citaţi mai sus.)

Preşedintele: Alegeţi pe acela care să vă expună incriminările pe care le aduceţi împotriva existenţei lui Hristos.

Este ales Drews.

Preşedintele: Arătaţi motivul pentru care nu puteţi admite existenţa istorică a lui Hristos, şi pe ce vă bazaţi?

Drews: Hristos n-a existat niciodată; El nu este altceva decât personificarea unei forţe, a unei dorinţe, a unei idei mari, care a zăcut totdeauna în conştiinţa şi închipuirea oamenilor simpli. Cu începutul, în cursul vremii, toate acestea, hrănite de sentimente şi încălzite de dorinţele de mai bine, de adevăr, dreptate, milă etc., au început să prindă contur, să se formeze un nucleu în jurul căruia au început să se depene întâmplări şi fapte miraculoase. Şi, fiindcă toate aceste s-au petrecut într-un mediu evreiesc care aştepta deja pe Mesia-Mântuitorul, n-a fost greu să I le atribuie lui Isus Hristos, ca şi cum acesta într-adevăr s-ar fi născut şi ar fi făcut întocmai ceea ce ei doreau să fi făcut. Prin urmare, persoana lui Hristos nu este mai reală decât eroii tuturor miturilor şi ai legendelor.

Preşedintele: Găsim că explicaţiile dumitale nu sunt prea limpezi şi nici întemeiate. Începi şi sfârşeşti cu acelaşi lucru: *Hristos n-a existat.* Iată, tocmai asta este problema: a existat sau nu? Dumneata susţii la început că n-a existat, ori aceasta ar fi trebuit să fie concluzia sprijinită pe dovezi. Ce dovezi poţi să aduci împotriva existenţei Lui? Că este un mit? Oare existenţa unui mit, presupunând că acest mit ar exista, face imposibilă existenţa reală a eroului de mit? Nu s-ar putea oare ca mitul sau legenda să se brodeze în jurul persoanei reale? Nu e mai simplu, mai logică explicaţia? Este necesar să fie scornit şi eroul nu numai faptele sale? Noi cunoaştem multe legende făurite în jurul marilor figuri istorice. Deci accentuăm întrebarea: care sunt dovezile că Hristos este un mit sau o legendă?

Drews: Toate religiile încep cu mituri şi legende. Mitul Gilgamesch, al lui Orfeu, al lui Prometeu, miturile Babilonice, istoria Greciei şi a Romei sunt pline de aceste produse ale imaginaţiei. Pentru ce Creştinismul ar face

excepţie? Mai cu seamă când cărţile pe care se bazează sunt şi ele pline de fapte legendare.

Preşedintele: Acest lucru noi îl ştim mai bine decât oricine, fiindcă face parte din însăşi fiinţa noastră. Ceea ce ne surprinde însă este faptul că dumneavoastră refuzaţi să răspundeţi la întrebarea pe care v-am pus-o, încercând adăpost într-un loc totuşi primejdios.

– Vreţi să răspundeţi la întrebarea: Pentru ce Hristos este un mit? Pe ce vă bazaţi? Toate religiile încep cu mituri şi legende? Noi ştim că toate religiile nu încep cu mituri; dar chiar dacă ar fi aşa înseamnă că şi creştinismul trebuie să înceapă astfel? Pentru ce n-ar putea el să facă excepţie, mai cu seamă când sunt unele motive care ne îndeamnă să admitem excepţia?

Drews: Hristos este mit, pentru că faptele care se spun despre El sunt fantastice, ireale, extraordinare.

Preşedintele: Faptele extraordinare ale cuiva nu sunt o dovadă că persoana aceea n-ar exista, dimpotrivă, faptele marilor eroi sunt fapte obişnuite. Şi cu toate acestea nimeni nu le neagă existenţa. Pentru ce vreţi dumneavoastră ca Hristos să n-aibă decât realitate mitică şi nicidecum istorică? Dacă vă deranjază întrebarea, nu sunteţi obligaţi să răspundeţi. Poate aveţi motive personale.

Drews: Nu; ci aşa simt şi aşa cred eu; deci aşa trebuie să fie.

(Ilaritate în sală.)

Preşedintele: În această problemă sentimentele şi credinţa cuiva, în loc să fie o dovadă contrară obiectului, sunt mai degrabă o dovadă împotriva celui ce le invocă. În ştiinţă şi în istorie adevărul nu este ceea ce simţim sau credem sau am dori să fie, ci ceea ce *este*, ce *există* sau *a existat*. Puţin contează dacă ne convine sau nu.

– Ne-ar putea spune martorul ce au crezut despre existenţa lui Hristos aceia care au trăit pe vremea când se spune că a existat Hristos? Cum L-au considerat aceştia? Ca basm, ca erou legendar sau ca fiinţă reală? Au avut ei nedumeriri cu privire la persoana lui fizică?

Drews: Nu mă interesează ce au crezut ei; pentru mine credinţa lor nu este o dovadă, ei au putut avea halucinaţii, au putut fi surprinşi de delir, au putut fi sugestionaţi etc.

Preşedintele: Ştie martorul că în favoarea existenţei istorice a lui Hristos vorbesc nu numai prietenii Săi, ci şi duşmanii Săi? Culmea; chiar cei ce nu I-au fost încă prieteni şi nici duşmani: marii istorici romani? Un Tacitus de pildă.

Drews: Nu acord nici o încredere acestora, fiindcă scriu despre lucruri pe care nu le-au cunoscut, sau le-au cunoscut greşit.

Preşedintele: Dar informaţiile lor nimeni nu le-a contestat niciodată, nici un istoric sau critic. Aceasta este Istoria însăşi.

Drews: Dacă asta este istoria, n-am nevoie nici de Istorie, nu-i acord nici o încredere.

Preşedintele: Ar fi trebuit s-o spuneţi chiar de la început, era mai simplu şi ne scuteaţi de această pierdere de vreme şi de oboseală. În orice caz, procedura

lumneavoastră este curioasă, ca să întrebuinţăm o expresie mai tare, anume: :hemaţi pe Hristos în faţa Tribunalului Istoriei, pe când dumneavoastră :ontestaţi Istoriei dreptul de-a judeca acest caz. Pentru ce? Oricine o ştie;)entru că nu vă aprobă teoria. Nemulţumiţi de Hristos cel real, v-aţi creat lumneavoastră, nu creştinii, un Hristos imaginar, de care foarte uşor puteţi să ıu ţineţi seama fără nici o urmare neplăcută.

– Din acest grup, mai are cineva de adăugat ceva?

– Nimeni.

Să fie introdus grupul celor care neagă existenţa istorică a lui Hristos.

Printre aceştia, cum am spus, se remarcă prezenţa lui Bauer, Bebel, Couchoud, Bultmann şi marxiştii actuali.

Preşedintele: Aşadar, după dumneavoastră, Hristos n-are existenţă reală, storică, El nu s-a născut niciodată, n-a trăit în lumea aceasta, n-a activat şi n-a nurit, după cum se întâmplă cu fiinţele reale, în carne şi oase.

Întrebarea care dă naştere atitudinii acesteia este următoarea: oare Hristos ı-a existat pentru că, principial, n-a putut să existe, şi, în acest caz se naşte ltă întrebare: pentru ce n-ar fi putut exista? Există vreo piedică, o contradicţie :xistenţială în persoana lui Hristos ?

Dar pentru noi Istoria n-are nici o importanţă, discuţia asupra posibilităţii au imposibilităţii unui fapt, pe noi ne interesează *însuşi faptul, existenţa eală* şi dacă aceasta există, discuţiile trebuie să înceteze, iar dacă nu există, de semenea n-au nici un rost: de ce să discuţi despre neant?

Pentru istorie "există două chipuri de a nu exista, dintre care primul este le *a nu fi*, iar al doilea, de a fi mediocru, banal, nesigur, îndoielnic, *nsignifiant*" (J. Guitton: *Jésus*, Paris, 1957).

În care dintre aceste categorii plasaţi pe Isus? Hristos n-a existat pur şi implu, ori a existat, însă a fost ceva insignifiant, banal, mediocru, fără mportanţă?

– Paul-Louis Couchoud: "Isus este cel mai mare Existent în Istorie şi până zi cel mai mare Locuitor al pământului, *dar El n-a existat în sensul istoric al uvântului*, nu S-a născut, n-a suferit sub Pontiu Pilat. Toată asta e fabulaţie nistică" (L. Couchoud, *Le Dieu Jésus*, cit. la J. Guitton, op.cit. p.41).

Cu asta se revine la teza mitologică după care Isus este, ce-i drept,)umnezeu, însă pe care fabulaţia L-a făcut om şi L-a *istorificat* (p. 45).

– Bultmann:"În definitiv, nimic nu ar fi schimbat dacă ar trebui pus între hilimele numele lui Isus, ca fiind o designare mai mult sau mai puţin onvenţională a fenomenului religios, aşa după cum s-a petrecut în prima eneraţie creştină" (p. 110., op.cit.).

– F. Aug. Bebel (†1913): "Contribuţia lui Isus în formarea creştinismului ste foarte problematică din cauza existenţei Sale nebuloase" (Christentum nd Sozialismus, p.7).

– Ralthoff (pastor protestant) în "Das Christusproblem"(1904): Hristos n-a ost o individualitate istorică, ci o idee personificată, un principiu ersonificat."

Preşedintele: Fiecare cu părerea sa – părerile sunt libere şi interesante; doar confirmările le lipsesc.

Dacă nu se ştie nimic despre omul Hristos, sau cel puţin nu vrei să ştii, sau ceea ce ştii nu-ţi convine, nu se potriveşte cu gusturile tale (sau dacă acest om nu-i aproape nimic) pentru ce să mai întârzii asupra acestei istorii umane enigmatice, de ce să nu pleci de la credinţa în Isus spunând că "credinţa în Isus L-a născut pe Isus". Aşa mi se pare că s-a şi exprimat D. Bultmann. Aci se pleacă de la *Idee* la *Fapt*; vom vedea că există o părere opusă, în care se purcede de la *Fapt* la *Idee* (Rénan). Vom vedea că pentru Rénan, Isus, idealul credinţei, a fost ultima împodobire a lui *Isus celui real istoric*, pentru Bultmann, Isus real al istoriei este ultima expresie a credinţei în Isus Hristos.

Grupul marxist: Teza noastră fundamentală, se ştie, este că în afară de materie nu există nimic, că tot ce există nu este altceva decât manifestarea materiei în mişcare. Deci suflet, spirit, Dumnezeu nu există.

Cât priveşte fenomenele istorice, însăşi Istoria, dezvoltarea ei, manifestările ei, sunt suprastructuri ale infrastructurii materiei şi sunt condiţionate şi determinate de structura economică a societăţii dintr-o epocă dată. Deci filosofia, teoriile sociale, ştiinţifice, regimurile politice, credinţele religioase nu sunt nimic altceva decât efecte determinate de modul de producţie a bunurilor materiale necesare vieţii sociale.

În ochii unui marxist nu poate să existe loc pentru fapte singulare şi pentru mărturii făcute de persoane particulare; nu există în Istorie decât situaţii colective, mişcări de gândire exprimând mişcări de mase. Personajele şi figurile "mari" ale istoriei nu sunt decât expresii ale năzuinţelor omeneşti spre înălţare şi depăşire, sunt creaţii ale dialecticii istorice. Ele au fost create de evenimente şi de conjuncturile Istoriei şi nu sunt cauze ale acestora. Istoria nu le datorează nimic, dimpotrivă, ele datorează totul Istoriei.

Preşedintele: Cunoaştem modul marxist de interpretare a Istoriei. Noi am vrea un răspuns clar şi precis la întrebarea: a existat sau nu Hristos? Este Hristos o figură istorică? Ce părere aveţi?

Grupul marxist: Hristos, ca figură istorică n-a existat, înţelegem un Hristos, aşa după cum îl concep creştinii – şi Dumnezeu şi om într-o persoană. Aceasta pentru noi este o absurditate. În primul rând pentru că noi suntem ateişti, deci pentru noi nu există Dumnezeu, în acest caz cum ar fi putut să existe un Dumnezeu Om, un Om Dumnezeu, când noi nu credem în existenţa unui Dumnezeu.

Preşedintele: Permiteţi să vă întreb care este motivul pentru care nu puteţi să credeţi în Dumnezeu? Ne referim la motivul adevărat, şi nu la faptul că ştiinţa spune, că religia drege, că Biserica pe dincoace etc. Aveţi vreo dovadă împotriva posibilităţii existenţei lui Dumnezeu?

Grupul marxist: Scurt – noi nu putem crede în Dumnezeu pentru că suntem ateişti.

Preşedintele: Acesta este un răspuns? Şi sunteţi ateişti pentru că nu credeţi în Dumnezeu? Tocmai asta-i întrebarea: pentru ce sunteţi ateişti sau, dacă

vreţi, pentru ce nu puteţi crede? Căci dacă nu credeţi, trebuie să aveţi un motiv, nu puteţi să nu credeţi din motivul că nu credeţi, după cum Dumnezeu nu poate să nu existe pentru că nu există, sau să existe pentru că există, că non-existenţa sau existenţa lui Dumnezeu trebuie să aibă o raţiune, o cauză; *cred pentru că...* sau *nu cred pentru că...*

Dar să ne întoarcem la chestiunea noastră. Poate ştiţi că lumea care admite existenţa istorică a lui Hristos, nu o admite pentru că aşa-i place, ci pentru că Istoria îi furnizează anumite dovezi, pentru că există un *fapt istoric* care nu poate fi negat şi care nu poate fi încă explicat fără existenţa lui Hristos. Dumneavoastră puteţi să ne aduceţi un *contra-fapt istoric* care să demonstreze inexistenţa lui Hristos? Care este acest fapt? Noi nu-l cunoaştem.

Grupul marxist: "Omenirea a tins totdeauna să se proiecteze pe un fel de ecran pentru ca să se adore pe ea însăşi; că ideea tuturor oamenilor era latentă în inteligenţa omenirii, că ea n-aştepta decât o ocazie ca să apară, că sentimentul în care umanitatea s-a sesizat ca divină nu este acela al fericirii, ci al suferinţei, acela în care omul-mulţime se simte umilit şi suferă fără speranţă, în care el se socoteşte ca sclav. El protestează. Vrea să scape. Şi în această alienare, el ajunge la conştiinţa de sine că este capabil să îmbrace valorile divine. E destul să existe în careva parte a lumii romane un sclav osândit la moarte, şi astfel condiţia este dată pentru ca umanitatea din el să fie divinizată".

Preşedintele: Savantă explicaţie, într-adevăr. Dacă am reuşit să o pricep înseamnă că Hristos n-ar fi altceva decât conştiinţa pe care a avut-o umanitatea despre posibilitatea "divinizării Sale"; că omenirea a fost alienată de valorile Sale divine şi a suferit, iar momentul în care a ajuns să-şi dea seama că este capabilă să-şi recupereze valorile divine, coincide cu încetarea alienării. Sclavul oarecare osândit la moarte, adică "Hristos", nu este altceva decât condiţia pentru ca în el umanitatea să fie divinizată. Deci, dacă am priceput bine gândul dumneavoastră, Hristos nu este decât simbolul divinizării umanităţii. Sclavul poate să fie sau nu real.

Grupul marxist: Este exact. Pe noi nu ne interesează Hristos; cele ce se spun despre El sunt legende, poveşti, fără nici o valoare istorică, manifestări ale împilării prin care a trecut umanitatea dornică de dreptate.

Precizăm: "*Hristos nu este atât de diferit de dialectică, adică de această mişcare imanentă care împinge umanitatea să se depăşească; Isus este numele mitic şi simbolic al aspiraţiei recapitulării totului în unitate.* Nazarineanul poate să fi fost cauza ocazională a acesteia. Dar El *nu va fi* cu adevărat cauza reală şi finală, decât atunci când omenirea va fi unificată, umanitatea pe care El o simbolizează".

Preşedintele: Am înţeles. Hristos este Dialectica, este sinteza contradicţiilor prin care trece umanitatea, numele mitic şi simbolic al mişcării dialecticii; El va deveni real când marxismul va fi triumfat în lume; însă după una din tezele dumneavoastră, în acel moment, încetând exploatarea omului de către om, va înceta automat şi orice fel de credinţă religioasă care îşi are rădăcinile în

societate. Ne întrebăm: cum va deveni Hristos, mitic şi simbolic, cauza reală numai în clipa în care va înceta orice fel de credinţă religioasă?

Dar la aceasta avem deja răspunsul: Dialectica este ştiinţa contradicţiilor identităţii, aşa încât nu mai insistăm.

Ne dăm seama că sunt încă foarte mulţi aceia care-şi aşteaptă rândul la cuvânt. Şi dacă au fost citaţi aici, avem datoria să-i ascultăm. Deci să treacă la cuvânt grupul următor, adică al celor ce admit că Hristos a existat într-adevăr ca om.

Cei ce admit existenţa lui Hristos ca om (Jean Jacques Rousseau, D. Strauss, Rénan, Sabatier, Loisy etc.).

Preşedintele: Dumneavoastră, dintr-o regretabilă eroare, aţi fost trecuţi printre martorii acuzării, adică printre negatorii existenţei istorice a lui Hristos, or, după cât ştim, printre dumneavoastră nu se găsesc din aceia care neagă sau pun la îndoială că Hristos a existat cu adevărat. Eroarea izvorăşte din faptul că dumneavoastră, ce-i drept, recunoaşteţi că Hristos a existat, că S-a născut, a pătimit şi a murit, însă nu recunoaşteţi că El ar fi fost şi Dumnezeu, nu numai om. Însă pe noi această problemă nu ne interesează, fiindcă nu-i problemă istorică, ci dogmatică.

Sunteţi invitaţi să vă exprimaţi cât se poate de concis părerea sau convingerea cu privire la chestiunea care ne preocupă în clipa de faţă. Are cuvântul cel mai în vârstă dintre dumneavoastră: Dl. Jean Jacques Rousseau.

Rousseau: În cursul acestor dezbateri am auzit spunându-se de mai multe ori că Isus Hristos şi faptele Sale n-ar fi fost reale, ci ar fi nişte scorneli. Ei bine, iată convingerea mea: "Prietene, nu se inventează în acest chip. Faptele unui Socrate, despre care nimeni nu se îndoieşte, sunt mai puţin dovedite decât acelea ale lui Hristos. Dacă viaţa şi moartea lui Socrate sunt ale unui înţelept, viaţa şi moartea lui Isus sunt ale unui Dumnezeu "(Emile, c. IV, Oeuvres, Paris, 1822, T, VII, p. 246-249). Atât am de spus.

D. Strauss: "El (Hristos) nu va putea fi urmat de nimeni care să-L depăşească, nici care să poată să ajungă după şi prin El la acelaşi grad absolut de viaţă religioasă. Niciodată şi nici într-o vreme nu va fi posibil să se ridice cineva peste El şi nici măcar să ne închipuim pe cineva care să-I fie cel puţin egal" (Du Passager et du Permanent... p.137).

Sabatier: "Isus n-a fost decât un om, dar omul în care s-a descoperit mai complet inima lui Dumnezeu".

Goethe: "Hristos omul-Dumnezeu sfânt şi chipul şi modelul tuturor oamenilor" (Entretiens avec Eckerman, vol. III, p. 371).

Napoleon: "Ce abis între mizeria mea profundă şi împărăţia lui Isus Hristos, predicat, iubit, adorat şi viu în întreg universul. Eu cred să ştiu ce este un om; însă Tu n-ai fost numai om. Sufletul omenesc, cu toate însuşirile şi puterile lui, devine o parte integrantă a existenţei lui Isus Hristos" (Conversations de Napoleon à Sainte Hélène avec le général Bertrand şi Mémoires, edit. Angier).

Loisy: "Isus a fost un om, greu de cunoscut, condamnat (pe drept sau nu,

nu se ştie) apoi exaltat din partea fanatismului. Era predicator exorcist ambulant, profetul unei singure profeţii. Prezenţa Sa în Ierusalim provocă tumult, fu arestat şi judecat sumar".

E. Rénan: "În povestirile lui Matei şi Marcu, în loc de o fiinţă abstractă...eu văd o admirabilă figură umană trăind şi mişcându-se" (Vie de Jésus, p. LIII). "Credinţa, entuziasmul, constanţa primei generaţii creştine nu se explică decât presupunând la originea întregii mişcări un om de proporţii colosale" (Vie de Jésus, 1867, Cap. XXVIII, p.463). "De mii de ori mai viu, de mii de ori mai iubit după moartea Ta, decât în timpul trecerii Tale pe pământ, Tu vei deveni într-atâta piatra unghiulară a omenirii, încât a-Ţi smulge numele Tău din lume, ar fi ca aceasta să se zdruncine până în temelii. Nu se va putea face deosebire între Tine şi Dumnezeu. Învingător deplin al morţii; ia-Ţi în stăpânire împărăţia Ta, unde Te vor urma pe calea împărătească, pe care ai trasat-o, veacurile întregi de adoratori" (Ibid. p. 426).

Preşedintele: Aduc viile mele mulţumiri domnilor martori, atât în numele acestui tribunal, cât şi în numele meu personal, pentru preţioasele lor informaţii, rezultat al unor lungi şi laborioase strădanii.

Acum, după ce am ascultat pe reprezentanţii cei mai calificaţi cu privire la problema non-existenţei (sau existenţei) istorice a lui Hristos, în jurul căreia se învârte întreaga Istorie de două mii de ani; după ce am auzit motivele care-i îndeamnă pe negatorii lui Hristos să-I conteste fiinţa Sa reală, credem că a sosit timpul să dăm cuvântul acelor martori care au trăit fie în nemijlocita Lui apropiere, în intimitatea Lui, mâncând aceeaşi pâine şi acelaşi peşte, cutreierând aceleaşi văi şi drumuri pline de praf, respirând acelaşi aer; fie pe aceia care au moştenit o tradiţie încă foarte vie a evenimentelor acelora.

Noi înşine, ca şi Istoria, le cunoaştem pe toate şi îi cunoaştem pe toţi cu numele şi operele în care şi-au exprimat convingerile. Declaraţiile lor credem că depăşesc în importanţă pe toate cele pe care le-aţi auzit până acum, pentru motivul simplu că sunt mai apropiate de izvor, dacă nu cumva sunt ele însele izvorul.

Ne bucurăm că s-a ivit prilejul acestei dezbateri publice, întâi pentru că s-ar putea foarte bine ca, cel puţin unii dintre martorii acuzării să nu cunoască bine temeliile pe care se bazează convingerea noastră în existenţa istorică a lui Hristos; iar pe de altă parte, ne bucurăm că lumea de azi, atât de înclinată spre a nega tot ce nu poate atinge cu mâna şi tot ce nu-i este pe plac, va avea şi ea ocazia să vadă că nu tot ce se spune, se scrie, se difuzează, este totodată şi adevărat.

Remarcăm că martorii care urmează să fie audiaţi sunt cât se poate de diferiţi în ce priveşte atitudinea lor faţă de Hristos. Unii sunt dintre cei mai hotărâţi *adversari ai Săi*, alţii sunt cu totul străini de această problemă, *indiferenţi* sau *neutri*. Sunt istorici care înregistrează un fapt istoric fără mânie şi părtinire "sine ira et studio", şi, în fine, alţii sunt *prieteni* ai lui Hristos, primii care fac mărturie despre El.

Numărul acestora este imens. Nu putem să-i audiem pe toţi; ne rezumăm

numai la cei mai cunoscuţi; şi aceştia fiind foarte mulţi, va trebui să-i numim fără să putem să le ascultăm declaraţiile.

Ascultarea martorilor apărării

A) *Adversari:*

a) *Talmudiştii:* Ştim sigur că a existat un anumit om care a fost "spânzurat în ziua Legii", cu numele Ben Pandera, numit şi Jeshu Hannozerit (Isus din Nazaret). Cărţile noastre fac dovada acestui fapt: *Mischna*, în Jebomoth IV, 13; Sanhedrin, X,2; Chulin, II, 22, 24; Schaab., XI, 15; Thanit, 65 b şi Seber Toledot Jeschu; însă acesta a făcut minunile prin magie şi n-a fost Moschiah (Mesia) pe care noi îl aşteptăm.

Preşedintele: Nu ne interesează ceea ce credeţi sau aţi crezut despre El, ci faptul existenţei Sale. Or, faptul că, cu toată înverşunarea pe care o nutriţi faţă de El, Îl recunoaşteţi, deşi ar fi fost mai uşor să-L negaţi, pentru noi este cu atât mai important.

b) *Ereticii gnostici:* Recunoaştem existenţa lui Hristos ca întrupare a celui mai înalt Eon, menit să-i smulgă pe oameni de sub pedeapsa zeului ceresc.

c) *Filosofii păgâni:* Serapion, Abgar, Celsus, Lucian, Porphyrius, Hierocles, Lampridius, Calcidius, Phlegon. Hristos a existat. A fost un făcător de minuni prin arta magiei pe care a învăţat-o în Egipt. A fost o persoană mediocră; n-a putut să atragă după Sine decât o mână de marinari. Morala lui însă este înaltă, iar cei ce vor să ştie părerea noastră întreagă despre El, să caute operele noastre.

Preşedintele: Ne este suficientă mărturia care aţi făcut-o despre existenţa Sa ca om.

Am putea să invocăm, ca mărturie, *scrierile apocrife* – foarte vechi – , unele contemporane evenimentelor, fie *pseudoepigrafe*, fie *anonime*, cum şi fragmentele de lucrări găsite din vremea din urmă, scrise pe papyrus. Papyrusul Oxyrhye şi cel de la Behnesa, am mai putea scoate mărturii şi din "agrafe" şi din "Logia" însă ne-am extinde prea tare.

Mai bine să trecem la mărturiile celor mai mari scriitori contemporani cu evenimentele, cunoscuţi de toată lumea, mărturiile cărora, cu excepţia unuia dintre ei, n-au fost puse la îndoială de nimeni. Din cauza că n-am luat nici o atitudine faţă de Hristos, nici pro şi nici contra, i-am numit:

B. *Indiferenţi:* Primul pe care dorim să-l ascultăm este *Josephus Flavius* (37-100).

Întrucât eşti de origine evreu, ai trăit în Ierusalim, ai fost fiu de preot, ce ştii despre Hristos?

Josephus Flavius: "A existat în vremea aceea *Isus*, un bărbat înţelept, dacă mi-e iertat să-l numesc bărbat, pentru că era făcător de lucruri minunate... acesta a fost *Hristos*. Pilat L-a osândit la răstignire. Cei ce L-au iubit, nu L-au părăsit până în ziua de azi..." (De antique XVIII, 3, 464).

Pliniu cel Tânăr (†112): "Creştinii au obiceiul de a se întruni în anumite zile, înainte de răsăritul soarelui, ca să cânte între ei, alternativ, un imn lui

Hristos, ca unui Dumnezeu". Credinţa aceasta este o superstiţie... (Epis., X, 96).

Cornelius Tacitus: Menţionează pe "creştini", al căror autor, Chrestus, a fost dat spre chinuire de către procuratorul Pontiu Pilat, în timpul domniei lui Tiberiu (Ann., XV, 44).

Caius Suetonius Tranquillus (117-138): "Creştinii au fost daţi spre chinuire, un neam de oameni daţi la o superstiţie nouă şi răufăcătoare" (De Vita Neronis, cap. XVII). Iar în "Vita Claudi" 25: "Judeas impulsante Chresto assiduae tumultantes, Roma expulsit". Claudiu alungă din Roma pe Evrei care, la aţâţarea lui *Chrestus*, nu încetau să se agite.

Preşedintele: Am auzit şi aceste mărturii, cărora nu ştiu ce vină li s-ar putea aduce, afară de aceea că nu se ocupă anume şi mai amănunţit cu viaţa şi activitatea lui Hristos. Mărturia lor este oarecum tangenţială, întâmplătoare, menită să explice fapte pe care ei le descriu. Însă ei îşi vor aminti "grăuntele de muştar" din care purcede creştinismul, puţina consideraţie şi chiar dispreţul cu care era privit Hristos nu numai de către păgâni, ci chiar şi de către Evrei. Ce importanţă istorică putea să aibă condamnarea la moarte a unui evreu răzvrătit undeva la limitele extreme ale Imperiului Roman pentru istoricii care nu se ocupau decât cu criminalii care în loc să fie osândiţi, ei osândeau pe cei nevinovaţi?

Aşa stând lucrurile nu e de mirare că n-au scris mai mult şi mai amănunţit şi mai clar despre Hristos, ci e de mirare că au scris şi atâta. Pentru noi e destul că socotesc pe Hristos ca *persoană reală* şi nu ca legendă sau mit, cum le place unora să-L numească.

În calitatea pe care o deţinem trebuie să fim călăuziţi de spiritul imparţialităţii, iar imparţialitatea pretinde să-i ascultăm nu numai pe cei ce sunt împotriva lui Hristos, pe negatorii existenţei Sale, pe cei ce îi sunt duşmani declaraţi, fie actuali, fie din trecut, ci şi pe cei ce-i sunt prieteni. *Ergo, audiatur et altera pars!*

Mai înainte mi-ar place să atrag atenţia auditoriului asupra faptului că această serie finală de martori este nu numai cea mai bine informată, ci în acelaşi timp cea mai veche, cea mai apropiată de izvor. Toţi ceilalţi, duşmanii şi neutrii, sunt mai târzii, iar unii dintre ei, cum s-a văzut, s-au născut numai în zilele noastre.

De aceea vă rugăm să le daţi toată atenţia.

C. *Mărturia prietenilor lui Hristos:*

D. Scriitorii creştini. S. Clemente Romanul (95): "Mărturisesc că Isus Hristos a existat cu adevărat".

Autorul lui "Didache" (sec. I-II): "Hristos – Mântuitorul este o persoană istorică".

Epistola lui Barnaba (sec. II): "Hristos nu este o persoană fictivă, ci reală – *sicut scriptum est.*

Sfântul Policarp din Smirna (sec. II): "Eu sunt ucenicul sfântului apostol şi

evanghelist Ioan şi sunt convins că Hristos S-a născut în Bethleem, a învăţat şi a făcut minuni, aşa după cum spune Scriptura."

Sfântul Ignaţiu din Antiohia (sec. II), în cele şapte scrieri ale sale: "Mărturisesc că Hristos n-a fost numai Dumnezeu adevărat, ci şi om adevărat".

Hermas (sec. II) în Păstorul: "Declar solemn că Isus Hristos nu este o poveste, ci o splendidă realitate".

Papias din Hyeropolis (sec. II), în *Exegeza discursurilor Domnului:* "Nu poate să existe nici o îndoială cu privire la viaţa pământească a Domnului Hristos".

Sfântul Justin Filosoful (sec. II), în *Memoriile Apostolilor*: "Pentru Hristos am părăsit toate; viaţa Lui şi faptele Lui mi-au fost pilde şi lumina vieţii mele; şi aşa precum înaintaşii mei şi-au dat viaţa pentru faptul existenţei Sale, tot astfel m-am învrednicit şi eu s-o fac".

Totian (sec. II) în Dietesaron (concordanta Scripturii în limba siriacă): "Tot ce se spune despre Hristos sunt fapte şi nu legende".

Sfântul Ireneu (sec. II): "Noi nu ştim nimic despre mituri, ficţiuni şi legende, acestea sunt scorniri păgâneşti, noi ne-am dat viaţa pentru realitatea credinţei noastre. Cei ce apără miturile şi legendele n-aduc nici o dovadă".

Aristide, Atenagora, Teofil din Alexandria, Hegesipp, Ciprian, Quadratus, Meliton, Apollinaire, Miltiade şi Tertullian (sec. II-III): Printre noi niciodată nu s-a pus în discuţie şi nu s-a pus la îndoială existenţa istorică a lui Hristos; noi am vorbit către împăraţi şi către judecători despre Hristos şi aceştia nu ne-au replicat niciodată că ceea ce spunem ar fi basme, că Hristos ar fi fost o scorneală a oamenilor Săi, deşi, dacă ei înşişi n-ar fi fost convinşi că într-adevăr Hristos a existat ca om, uşor le-ar fi fost să ne spună că visăm. Ceea ce ne miră este că după aproape două mii de ani de la Hristos se găsesc oameni să susţină că El n-ar fi existat. De unde au scos ei această poveste. Noi credem că aceia trebuie să ştie mai bine despre un lucru sau o întâmplare, care au fost mai aproape de ea. Cuvântul nostru, până acum nu l-a pus nimeni la îndoială, am avut toate motivele să nu spunem adevărul, însă, cu toate acestea, oricât ne-a costat, chiar şi viaţa, l-am spus întreg şi limpede.

Preşedintele: "Noi n-avem nimic de adăugat la cele spuse. Mirarea acestor martori o socotim întemeiată".

E. Cu aceasta trecem la momentul cel mai impresionant al acestui Proces istoric, anume la ascultarea acelora care au fost Apostolii şi Ucenicii lui Hristos, şi totodată sunt şi autorii acelor cărţi pe care se bazează în primul rând istoricitatea lui Isus Hristos.

Prin faţa dumneavoastră vor trece pe rând mărturiile pe care Biserica lui Hristos, de două mii de ani, le consideră ca autentice şi sfinte.

Cel dintâi este însuşi *Simon al lui Iona*, pescar din Galileea, numit *Petru*, sau *Piatră*, căpetenia apostolilor.

Sfântul Petru: "Convingerea mea despre existenţa reală a lui Hristos este rezultatul unui întreg proces sufletesc ale cărui momente ar fi greu să le pot spune. La început L-am considerat ca simplu om, după cum suntem cu toţii;

poi, văzând faptele Sale extraordinare, am început să mă îndoiesc că El ar fi m adevărat – uneori mi se părea numai ca o nălucire – de pildă când L-am ărit umblând pe mare ca pe uscat; însă când mi-a spus să merg la Dânsul pe pă, şi, mai cu seamă, când M-a apucat de mână ca să nu mă scufund, m-am onvins că El este adevărat. Altă dată, când după ce ne-am trudit o noapte ntreagă şi nu prinsesem nimic, mi-a spus să aruncăm mrejele şi am prins tâţia peşti de era cât pe aici să ni se rupă mrejele, i-am căzut la picioare şi ı-am închinat Lui. Apoi, când a liniştit furtuna pe mare. Deci, convingerea ıea nu s-a format spontan, ci este rezultatul unei experienţe directe de vreme ndelungată.

Ştiţi bine că eu am fost cam greu de cap; că am fost mustrat adeseori pentru epricepere. Şi, cu toate acestea, nu ştiu pentru ce eu am fost învrednicit cu ea mai mare cinste şi încredere din partea Domnului. Nu cunoaşteam desigur lanurile pe care le avea cu mine din clipa când mi-a schimbat numele. Da, eu m fost acela care lângă Cesareea lui Filip am făcut mărturisirea categorică espre Dumnezeirea lui Isus. Când, fiind întrebaţi: "Cine zice lumea că este iul Omului?", cu toţii am tăcut chitic, fiindcă nu ne prea dădeam seama bine. eva ştiam: că trebuie să fie unul din marii proroci.

Adevărul este că nici eu nu ştiam. Însă nu-mi prea dau bine seama cum, în lipa aceea, parcă cineva mi-a şoptit la ureche răspunsul: "*Tu eşti Hristos, Fiul ıi Dumnezeu celui viu*". Isus, care ştia de unde îmi vine ştiinţa, atunci văzând ă însuşi Tatăl ceresc ţine cu mine, îmi este cumva complice, mi-a făgăduit uterea mai mare în Biserica Sa, fapt care, cum ştiţi, s-a întâmplat, după ıvierea Sa, prin cuvintele Sale nemuritoare: "*Paşte mieluşeii Mei, paşte oile lele*".

Vă declar aici că toate şovăielile mele, lepădările mele s-au sfârşit în clipa ând m-am convins că El, care fusese chinuit şi răstignit, pus în mormânt, a ıviat cu adevărat: L-am văzut cu ochii mei, am mâncat cu El împreună, L-am tins cu mâinile mele, I-am ascultat învăţătura. Credinţa în cele spuse am mpărtăşit-o ucenicului meu Marcu, care a scris *Evanghelia* a doua, am uprins-o în parte în *cele două Scrisori* ale mele şi am pecetluit-o cu ăstignirea cu capul în jos în circul din Roma, la anul 67 în 29 iunie.

Sfântul apostol Iacob: "Robul lui Dumnezeu şi al Domnului Isus Hristos" Epist. Sf. Iacob, cap. I, v.1.), iată cine sunt. După risipirea fraţilor mei printre eamuri am condus Biserica lui Hristos din Ierusalim. Am fost numit "Iacob el mic". Iacob cel mare era frate cu Ioan, ambii fii ai lui Zevedei. Isus Hristos u adevărat om a fost şi Dumnezeu a fost, eu atâta ştiu şi mărturisesc, pentru ceastă mărturie viaţa mi-am dat-o şi dacă aş mai putea s-o fac, aş mai face-o ucuros, pentru toţi aceia care nu vor să creadă.

Sfântul apostol şi evanghelist Ioan : "Ce era de la început, ce am auzit, ce m văzut cu ochii noştri, ce am privit şi mâinile noastre au pipăit la Cuvântul ieţii. Ce am văzut şi am auzit, vă spunem, ca şi voi să aveţi împărtăşire cu oi, şi împărtăşirea noastră să fie cu Tatăl şi cu Fiul Lui, Isus Hristos" (I. Ep., ap. I, v. 1-3). Mărturia mea se cuprinde în Evanghelie, în cele trei *Epistole* şi

în *Apocalips*. Am fost martorul tuturor momentelor celor mari din viaţa lui Hristos, împreună cu Petru şi cu Iacob, fratele meu; sunt feciorul lui Zevedei, pescarul, şi al Salomiei. L-am văzut pe Hristos şi în strălucirea gloriei Sale veşnice pe Tabor, şi spânzurat pe cruce, între tâlhari; I-am auzit şi cuvintele gurii Sale, şi cele mai tainice palpitaţii ale inimii Sale, fiindcă m-am învrednicit să-mi reazim capul pe pieptul Său la Cina cea de taină.

Să ştiţi, iubiţii mei, că "*Cuvântul trup s-a făcut şi a sălăşluit între noi... În ale sale a venit, şi ai săi pe dânsul nu l-au primit. Toate printr-însul s-au făcut*" (I Ioan, 1,11, v. 18).

Cel ce nu va crede, osândi-se-va!

Sfântul apostol şi evanghelist Matei: "La începutul Evangheliei pe care am scris-o, arăt descendenţa trupească a lui Hristos, fiul lui David, fiul lui Avram... Iacob a născut pe Iosif, bărbatul Mariei, din care s-a născut Isus, ce se zice Hristos" (Matei, I, sq). Am povestit naşterea Sa, fuga în Egipt, tăierea împrejur, copilăria în Nazaretul Galileei şi până la răstignirea Lui pe cruce. Toate acestea s-au întâmplat cu un om din carne şi oase şi nu cu o nălucă lipsită de trup".

Sfântul apostol Iuda: "Iuda, sluga lui Hristos şi fratele lui Iacob (Iuda I,1). Tineţi seama, iubiţilor, că au intrat nişte oameni fără frica lui Dumnezeu, care schimbă darul lui Dumnezeu în spurcăciune şi tăgăduiesc pe singurul stăpân şi Domn al nostru, Isus Hristos" (ibid. 4). "Isus Hristos om şi Dumnezeu a fost!"

Sfântul apostol Toma: "Îndoiala mea cu privire la realitatea învierii lui Hristos a rămas celebră în istorie. Toţi cei ce se îndoiesc, sau chiar neagă pe Hristos, s-au pus sub patronajul meu: scepticii, necredincioşii, criticii şi hipercriticii. Eu sunt "Toma necredinciosul". Puţini însă vor să mă înţeleagă. Eu crezusem că Hristos este Dumnezeu; însă când am văzut cele ce s-au întâmplat cu El pe Golgota, coarda credinţei mele a plesnit. Cum era cu putinţă să cred că un Dumnezeu se poate lăsa să fie ucis? Cu înmormântarea Lui s-a sfârşit şi credinţa mea.

Când am auzit pe colegii mei spunând că L-au văzut înviat, am zâmbit ironic, spunându-le: "Asta s-o credeţi voi! Pe mine nu mă mai puteţi amăgi. Aţi visat, aţi văzut nălucă, aveţi halucinaţii... Eu nu mă mai încred în vederea ochilor, care pot să vadă şi ce nu există. Eu vreau să simt cu degetele şi cu mâna, atunci voi admite că El este real".

Am văzut, am pipăit, am confruntat rănile Lui, am experimentat pe viu...! Şi m-am convins: "*Tu eşti Hristos Domnul şi Dumnezeul meu*".

Observ că "ucenicii" mei de azi nu sunt dispuşi să mă urmeze numai în îndoială şi în necredinţă, ci pentru dânşii mărturia mea materialistă, sensibilă, cuvântul meu nu mai are nici un credit. Nu ştiu în ce condiţii ar fi dispuşi să creadă. Cred că nici în cazul când însuşi Domnul Hristos le-ar dovedi realitatea existenţei Sale. De aceea îi repudiez, sfătuindu-i să-şi găsească alt patron, de pildă pe A. France sau pe Voltaire."

Sfântul evanghelist Marcu: "Sunt ucenicul lui Petru. În Evanghelia pe care

am scris-o, m-am străduit să cuprind cât mai exact cele ce am auzit şi am văzut de la el. Iar dânsul a aprobat tot ceea ce am scris. Scriind mai cu seamă pentru creştinii proveniţi dintre păgâni, m-am străduit să le arăt că Isus Hristos este Dumnezeu, dovedindu-le cu minunile făcute de El şi nu prin profeţiile mesianice, pe care aceştia nu le cunoşteau.

Cu privire la existenţa reală, omenească a lui Isus, eu mărturisesc că nu pot fi puse la îndoială cele întâmplate cu Hristos, nu pot fi atribuite unei năluci".

Sfântul evanghelist Luca: "Sunt ucenic şi lucrător al lui Pavel. De profesiune medic. Mărturia mea se cuprinde atât în Evanghelie, cât şi în Faptele Apostolilor. Am scris aşa "precum ne-au dat cei ce din început înşişi au fost văzători şi slujitori ai cuvântului: *deplin cunoscând şi eu toate acestea din început, voit-am pe rând a ţi le scrie, preabune Teofile*, ca să cunoşti adeverinţa cuvintelor, care le-ai învăţat" (Luca I, 1-4). Am determinat timpul naşterii lui Hristos, în zilele lui August Cezarul şi a procuratorului Siriei, Quirinus; tăierea împrejur, viaţa publică, învăţătura, minunile, pildele, ura fariseilor şi a cărturarilor şi sfârşitul tragic al lui Isus, apoi învierea şi înălţarea Sa la cer.

N-am avut nici o îndoială, cum nimeni n-a putut să aibă, că toate cele spuse sunt adevărate. Noi n-am fi putut susţine un lucru neadevărat în faţa unei lumi care cunoştea lucrurile care s-au întâmplat".

Sfântul apostol Andrei: "Sunt fratele lui Simon Petru. Într-o zi, auzind pe Ioan Botezătorul spunând: "Iată mielul lui Dumnezeu", eu şi cu un prieten ne-am luat după Isus. Iar El ne-a întrebat: "Ce căutaţi"? L-am întrebat: "Unde locuieşti" ? "Veniţi şi vedeţi!" Am mers şi am văzut şi am rămas cu el. Apoi am chemat şi pe Simon, fratele meu, spunându-i: "Aflat-am pe Mesia ce se tâlcuieşte Hristos" (Ioan, I, 36-43).

Am fost cel dintâi apostol al lui Hristos, în ordinea chemării. Se spune că Hristos n-are existenţă reală, înseamnă că noi, cei doisprezece şi cei şaptezeci am visat şi ziua şi noaptea în decurs de trei ani şi jumătate, şi că ne-am dat şi viaţa fără să ne fi deşteptat din somn".

Filip, Natanael, Simon Cananitul şi *Iuda Iscariotul*, apostoli, ai lui Isus: "Cu toţii făceau mărturie că Hristos om şi Dumnezeu a fost. Eu, Iuda, recunosc că L-am vândut sărutându-I faţa în Grădina Măslinilor. Dacă n-aş fi fost convins că este o persoană reală, nu m-aş fi spânzurat, spre nenorocirea mea".

Sfântul apostol Pavel: "Eu sunt zidar, născut în Tarsul Ciliciei, crescut la picioarele lui Gamaliel, învăţat cu de-amănuntul legea părintească. Eu am prigonit calea aceasta până la moarte, legând şi dând în temniţă pe bărbaţi şi pe femei" (Fapte, XXII, 1-4). Prigonitor ca nimeni altul. M-am întors la Hristos pe drumul Damascului, unde mi s-a arătat Hristos şi a vorbit cu mine. M-am convins că El este viu şi L-am vestit în toată lumea, trecând prin necazuri, chinuri, lipsuri, foame, sete, osteneli nenumărate. Esenţa celor predicate de mine una este: *Hristos născut în trup adevărat.* "Au nu am văzut pe Isus Hristos Domnul nostru?" (I Cor., IX,1). "Pentru că în Dânsul locuieşte toată plinirea dumnezeirii trupeşte" (Colos., II, 10). "Căci Hristos Isus, care deşi era

în chipul lui Dumnezeu, nu a socotit că e răpire a fi asemenea lui Dumnezeu: că S-a nimicit pe Sine, *luând chipul robului*, asemenea cu oamenii făcându-Se şi *cu chipul aflându-Se ca omul.* Smerindu-Se până la moarte şi încă până la moartea Crucii" (Filip., II, 5-8).

Cu privire la problema care vă preocupă în clipa de faţă, sunt în măsură, mai bine decât oricine, să răspund precum urmează:

Hristos n-a existat cu adevărat, ci a fost numai o nălucă, o născocire a minţii, n-a avut decât o realitate subiectivă în conştiinţa noastră, a celor ce L-am iubit?

Respingem această ipoteză cu toată tăria. Eu ştiu să fac deosebire între ceea ce este subiectiv şi obiectiv; eu am fost poate singurul care m-am învrednicit de amândouă chipurile în care L-am văzut pe Hristos, însă nu le-am confundat niciodată.

Aşa de pildă, după ce mi-am redobândit vederea, în Damasc, botezându-mă "când m-am întors în Ierusalim şi mă rugam în biserică, m-am răpit cu mintea şi *L-am auzit* zicându-mi: "Grăbeşte şi ieşi curând din Ierusalim... " (Fapte XXII, 17,18). Aceasta a fost o arătare în conştiinţa internă, sau subiectivă.

Însă Hristos mi S-a arătat şi în mod fizic, real: "S-a arătat lui Chefa (Petru) apoi celor unsprezece. După aceea s-a arătat la mai mulţi decât cinci sute de fraţi deodată, *din care mulţi trăiesc până acum*, iar unii au adormit. După aceea S-a arătat lui Iacob, apoi tuturor apostolilor: *iar mai pe urmă de tot, ca unuia născut fără vreme, mi S-a arătat şi mie*" (I Cor., XV, 4-8). Prin urmare să nu se confunde ceea ce este distinct.

Eu sunt atât de convins despre realitatea istorică a lui Hristos şi a învierii Sale din morţi, încât cutez să susţin că, "de n-a înviat Hristos, zadarnică este vestirea noastră şi zadarnică este credinţa noastră, şi ne aflăm şi noi mărturii mincinoase" (Ibid. 14-15). Cum aş fi îndrăznit să mărturisesc învierea în faţa celor care puteau să cerceteze faptul. Acest lucru nu-l cunoşteam numai eu, ci şi aceia care încă mai erau în viaţă pe când scriam eu acestea.

Mărturia mi-am pecetluit-o cu sângele meu în Roma, la anul 67".

Sfântul evanghelist Ioan: Să-mi fie permis să adaug în chip de concluzie. În vremea noastră se ridicaseră mulţi "proroci mincinoşi". Lumea nu-i putea deosebi dacă spun sau nu adevărul, aşa precum este şi astăzi. Iar eu le-am spus după ce îi vor putea cunoaşte pe cei care au spiritul lui Dumnezeu şi pe cei care sunt de la Satana: "*Tot spiritul, care mărturiseşte pe Hristos că a venit ÎN TRUP, este de la Dumnezeu. Şi tot spiritul care nu mărturiseşte pe Iisus Hristos (că S-a întrupat) de la Dumnezeu nu este; şi este acela al lui Antichrist*" (Ioan IV, 2-4). Deci, născocirile despre inexistenţa istorică a lui Hristos nu pot să fie decât ANTICHRIST".

"Semnul contradicţiunii"

"Ecce positum est hic in ruinam, et in resurrectionem multorum in Israil et in signum cui contradicetur"

Preşedintele: De când a apărut pe firmamentul Istoriei această Figură unică şi incomparabilă, de atunci lumea nu şi-a mai găsit liniştea. Ea a provocat cea mai mare sfârşiere dintre câte se cunosc. Crucea care s-a ridicat pe Golgota a împărţit şi continuă să împartă lumea în două părţi, după cum se situează de-a dreapta sau de-a stânga ei: cei ce sunt *pentru*, şi cei ce sunt *împotriva* lui Hristos.

Primele veacuri au avut poziţiile mai clare, mai distincte, ele au fost fie *creştine*, fie *a-creştine* sau *anti-creştine*. Hristos a fost considerat fie ca Dumnezeu şi om adevărat, fie că n-a fost luat în considerare, fie ca adversar al unei lumi constituite pe temelii diametral opuse Evangheliei Sale.

După dispariţia păgânismului lucrurile s-au limpezit încă şi mai mult. Hristos a fost considerat de marea majoritate a lumii ca Dumnezeu şi om adevărat şi erau prea puţini aceia care-i negau Dumnezeirea, fără însă să-i nege şi existenţa omenească.

Veacurile s-au scurs. Hristos a fost mereu iubit de către unii, cum nimeni n-a mai fost iubit, şi urât, de alţii, cum nimeni n-a mai fost urât, nici cei mai mari criminali şi călăi ai omenirii. Şi dacă iubirea faţă de Hristos a avut şi are un înţeles, nimeni n-a putut şi nu va putea pricepe vreodată ura faţă de Hristos. Ce a făcut, ce a spus, ce a învăţat Hristos, pentru a stârni valurile de ură ridicate împotriva Lui. Hristos însuşi a spus: "*M-au urât în zadar*". O ură absurdă, fără noimă, ură de dragul urii, ura monstruozităţii împotriva Perfecţiunii absolute.

Dacă şi-ar lua cineva misiunea să cerceteze cauzele mai adânci ale marilor fenomene şi prefaceri istorice ar rămâne uimit constatând că la temeliile tuturor se găseşte fie iubirea, fie ura împotriva lui Hristos, a ucenicilor şi a învăţăturii Lui. Prigoanele primelor trei veacuri, frământările şi marile sfâşieri medievale, religioase şi profane, noul păgânism al Renaşterii, scientismul şi modernismul veacurilor XVIII şi XIX, şi, în sfârşit, încleştarea actuală dintre creştinism şi ateism sunt dovezi care confirmă cele spuse. Hristos, precum este acela care despică prin prezenţa sa valurile timpului în două, tot astfel este şi piatră de hotar pentru gândurile, voinţele şi sentimentele lumii.

Au fost momente în Istorie când balanţa ei înclina spre El cu hotărâre şi au fost şi de acele în care cumpăna era împotriva Lui.

Toate luptele au încetat, toate controversele s-au aplanat, toate urile s-au stins, toate iubirile s-au obosit, afară de una singură: aceea care-L priveşte pe Hristos. Această luptă, controversă, furie, adoraţie, prigoană, parcă este fără de moarte, naşte, se renaşte în fiecare clipită şi epocă. Isus Hristos, din întreagă Istoria Universală, este singura persoană iubită şi urâtă până dincolo de orice limită. Şi dacă iubirea faţă de El a găsit tot alte şi alte motive de iubire, tot asemenea şi ura n-a încetat să scornească noi motive din care să se alimenteze.

Despre Hristos s-a spus tot binele ce s-a putut spune vreodată despre cineva; şi despre El s-a spus tot răul, toată batjocora cu putinţă. Dacă lumea de azi remarcă un progres, atunci acesta este cu deosebire vizibil în ingeniozitatea urii faţă de Hristos.

Prin faţa acestui Tribunal s-au perindat căpeteniile tuturor acelora care L-au iubit şi ale acelora care L-au urât şi continuă să-L urască. I-aţi ascultat pe toţi cu propriile lor cuvinte; le-aţi auzit încercările cu care-şi motivează atitudinea. Acum n-aveţi decât să le cântăriţi şi să judecaţi de partea cui înclină cumpăna adevărului.

Ca martoră a tuturor evenimentelor celor două mii de ani, ca memorie infailibilă a tuturor gândurilor exprimate fie în scris, fie în acţiuni concrete, pot să vă spun că încercarea de a-L scoate pe Hristos din Istorie este absurdă, precum ar fi absurd să faci ca un lucru care s-a întâmplat o dată, să nu se fi întâmplat. Ceea ce a fost, a existat, nu poate fi şters din controalele existenţei de către nici o putere, nici o sofisticare sau înşelăciune. Poate foarte bine să nu fie *considerat* sau *recunoscut* ca existent, însă faptul istoric rămâne în picioare, chiar dacă închizi ochii în faţa lui sau îi întorci spatele. "Cum să admiţi pe Hristos în afară de Istorie când esenţa creştinismului este învăţătura că Adevărul s-a infiltrat în măruntaiele timpului, că el s-a făcut Istorie, că s-a făcut palpabil" (Jean Guitton: "Dialogues avec monsieur Ponget", p.109).

Toată discuţia desfăşurată aici se reduce la "*eterna dilemă* – sau un om divinizat prin entuziasm, sau o idee mitică pe care lumea o îmbracă cu Istoria SAU un fapt supranatural şi supraistoric: o natură umană posedată de o persoană divină, cum spune simbolul din Calcedon" (J. Guitton, *Jésus*, p. 360). Mai concis: "Oare Isus al credinţei este un produs al spiritului, sau o realitate a Istoriei: Dacă Isus este o Idee sau dacă El era Existenţa; Dacă este un mit sau dacă are o Istorie"? (Ibid. p. 413).

În acest proces se întâlnesc pentru întâia oară negatorii sau acuzatorii, faţă în faţă cu apărătorii. Fiecare dintre cele două părţi au putut să audă ce spune partea adversă. Adevărul nici nu poate să fie stabilit în alt chip. Pentru că, suntem siguri că mulţi dintre cei ce acuză nu şi-au luat toată osteneala să cerceteze situaţia reală, documentele, ci, fie s-au luat numai după spusele altora, fie s-au lăsat împinşi de propria lor prejudecată sau pasiune, care n-ar prea avea ce căuta în această problemă. Onestitatea şi cavalerismul, dreptatea, pretind să recunoşti adevărul, chiar dacă nu eşti dispus să-l îmbrăţişezi.

Atitudinea celor care neagă existenţa istorică a lui Isus Hristos este din cale afară de curioasă, din punct de vedere istoric chiar inexplicabilă. Ne surprinde faptul, şi cred că aceeaşi impresie trebuie s-o aibă orice judecător imparţial, că sămânţa acuzatorilor nu poate fi găsită tocmai în vremea în care te-ai aştepta mai mult, adică în vremea apropiată evenimentelor respective. Au trebuit să treacă multe veacuri, optsprezece, pentru ca să apară, în sfârşit, oameni care să se îndoiască de existenţa istorică a Mântuitorului. Astfel, ni se pare foarte justificată întrebarea: oare pentru ce nu s-au îndoit de acest fapt oamenii care au fost contemporani cu evenimentele, când se ştie bine că mulţi dintre aceştia au fost duşmanii declaraţi ai lui Hristos? Dimpotrivă, aceştia au declarat aici că Hristos este o personalitate istorică. Poate că duşmanii lui

Hristos n-au putut s-o facă, prezenţa Sa era prea copleşitoare, fiinţa Lui era prea reală, ar fi fost ridicolă negarea existenţei Sale. Însă după ce au trecut atâtea veacuri, cei ce-L urăsc pe Isus Hristos cred că pot să-L nege mai uşor. Ei n-au de luptat decât cu două piedici, cu urmele pe care le-a lăsat El în lume: de o parte Biserica Sa, iar de altă parte, documentele pe care se bazează existenţa Sa reală. Aceste două urme se reduc în fond la una singură: Istoria vieţii lui Hristos, adică scrierile Noului Testament. Deci asaltul s-a îndreptat spre ele, negându-le autenticitatea şi valoarea istorică.

La întrebările care li s-au pus negatorilor cu privire la dovezile pe care-şi sprijină atitudinea lor ostilă, cum aţi văzut, ei s-au încurcat de tot şi s-au contrazis între ei, întocmai ca mărturiile mincinoase în cel dintâi proces al lui Isus, în casa lui Caiafa.

Că Isus este mit, legendă, ficţiune, entuziasm, idee personificată... bine; dar pe ce se întemeiază aceste explicaţii atât de târzii? Care este cauza, care-i efectul? "Ştim că la început exista o *comunitate* creştină. Oare această comunitate a creat *evenimentul*, persoana şi faptele lui Hristos? Sau doar a existat iniţial *evenimentul*, persoana, care a fost cauza *comunităţii*? Cum a putut să se nască aşa, din senin, o comunitate cu o doctrină şi organizaţie în opoziţie cu tot ce se cunoştea atunci? Nu este oare mai natural, mai logic să se admită existenţa unei persoane reale care să fi iniţiat această mişcare? Nu e mai firesc oare ca legenda sau mitul să aibă la bază o figură în jurul căreia să se poată broda, dacă e vorba să faci poveşti ? Mitologii nu-şi dau seama ce greutăţi întâmpină teoria lor: să creezi dintr-o idee o fiinţă reală, o fiinţă capabilă să grupeze în jurul ei alte fiinţe reale, să le convingă în mod obiectiv că ceea ce văd, aud, pipăie nu este vis, şi să moară pentru ea. Încă nu s-a întâmplat în Istorie ceva similar. Deci, mitul nu poate fi cauza lui Hristos şi a Creştinismului.

Dar invers oare? Să se plece de la *Fapt* la *Idee*, de la Hristos ca persoană reală la mit şi legendă? Aceasta este poziţia a doua, a celor ce nu neagă existenţa reală a lui Hristos , ci îi neagă caracterul Său divin, că adică El ar fi fost om, ce-i drept "colosal", cum se exprimă Renan, însă închipuirea, legenda au făcut din El Dumnezeu.

S-ar părea că aceştia se apropie mai mult de adevăr şi de natură. Dar se înşeală şi ei. Hristos, dacă a existat cu adevărat, ori a existat ca Dumnezeu, ori n-a fost Hristos. Hristos, *numai* Om, nu este Hristos, nu este încă măcar un om extraordinar, colosal, supra-om, nu este nimic. "Cu cât vei mări pe Isus ca om, cu atât îl poţi concepe mai dificil ca Dumnezeu. Nu afirmând, cum face Renan, că Isus este cel mai frumos dintre fiii oamenilor, chiar supra-mister sau căpetenia misticilor cum spunea Bergson, vei pregăti inteligenţa să conceapă că el este Dumnezeu. Cu cât cauţi să-L închipui ca om de geniu, cu atât te îndepărtezi de el, dacă Hristos este Dumnezeu" (Jean Guitton, op.cit. p. 364). Oricât vei împinge limitele naturii umane, nu vei atinge limita naturii divine, aceasta nu este *ceva mai mult, ci cu totul altceva.*

Cine ar putea să ştie mai bine decât noi care este adevărul, doar noi suntem mărturiile evenimentului; dar ceea ce este mai surprinzător: mitologii şi creatorii de legende tocmai în numele nostru, al Istoriei, vin să nege existenţa

lui Hristos; de aceea ne simţim datori să le spunem că nu ne pretăm la acest joc. "Hristos este sădit, înrădăcinat şi încadrat în Durată cum n-a fost niciodată un personaj istoric. Toate încep sau reîncep cu El, mai cu seamă Timpul" (Id. Ibid., 381). Cele două ipoteze: Hristos om eminent pe care imaginaţia L-a făcut Dumnezeu – Hristos om obişnuit asupra căruia s-a coborât, după moartea Sa ipoteza mitică a unui Dumnezeu mort şi înviat, un om făcut Dumnezeu – un Dumnezeu făcut om, ipoteze care nu pot subzista singure din cauza defectului lor şi nu pot nici să se unească din cauza opoziţiei dintre ele. N-au decât să se distrugă reciproc şi să facă loc tezei adevărate.

Marele savant biblicist Lagrange, într-o convorbire pe care a avut-o cu Couchoud (mitolog) îi spunea: " Renan credea că Isus era un om făcut Dumnezeu. D-ta crezi că Isus este un Dumnezeu făcut om. Cum nu vă pot amalgama: ar ieşi un creştin adevărat" (Id. Ibid., p.141).

Marele neajuns al acestor două ipoteze este, pe de o parte că nu pot demonstra nimic, n-au nici o dovadă, nici metafizică, nici istorică, nici psihologică, iar pe de altă parte există dovezi contrare, în favoarea existenţei lui Hristos ca persoană reală. Or, *contrafactum, non volent argumenta.* Simpla negaţie, oricât ar fi de vehementă, nu poate să constituie dovada împotriva unui fapt, când acesta este dovedit cu documente. Negi şi valoarea documentelor? Nu le nimiceşti prin negaţie. Şi aici se recer dovezi. Or, dovezile nu există, deci există documentele pe care veacurile cele dintâi le-au recunoscut ca autentice şi fidele.

Întrucât toate aceste observaţii ar putea să li se pară materialiştilor marxişti actuali că pe ei nu-i ating, fiindcă teza lor nu este nici mitică nici legendară, ci este riguros ştiinţifică şi filosofică, negaţia lor fiind de altă natură, ne vedem siliţi să le răspundem şi lor.

Ne este cunoscută teza grupului marxist. După cum pe plan metafizic, existenţial, totul se explică prin unicul principiu care este materia, tot astfel, Istoria cu toate fenomenele şi evenimentele ei îşi găseşte cauza în structura economică a societăţii dintr-o epocă dată.

Aplicaţi acum, vă rog, structura economică sau modul de producţie şi relaţiile de producţie pe vremea lui Hristos, şi la apariţia creştinismului şi veţi avea explicaţia lui Hristos şi a acţiunii Sale în istorie. În concret, după această teză, Hristos şi creştinismul constituie suprastructuri ale structurii economice, reprezintă un produs necesar ca orice ideologie filosofică sau juridică. El s-a născut, a înfăptuit şi învăţat astfel pentru că modul de producţie era acela pe care-l cunoaştem. Dacă era altul, alta era doctrina şi altul era Hristos.

Explicaţia este evident absurdă. Ea, care se crede singura realistă, este cea mai puţin reală şi în loc să explice ceva, mai degrabă le încurcă pe toate.

Dificultăţile acestei explicaţii sunt de netrecut. Anume: dacă creştinismul se explică prin modul de producţie, atunci cum, acelaşi fiind modul de producţie, cum se face că totuşi el nu apare decât în Palestina şi la Egipteni, iar la Fenicieni şi Sirieni, nu? Cum a putut acest mod de producţie sclavagist să dea naştere lui Hristos, în timp ce Imperiul Roman nu vrea să ştie de El?

Pentru ce modul de producţie capitalist actual pe lângă alte multe ideologii produce şi marxism, în timp ce modul de producţie comunist nu produce decât marxism? Întrebarea este: oare modul de producţie determină ideologia sau dimpotrivă, ideologia marxistă determină şi transformă modul de producţie? Răspunsul îl ştiu şi marxiştii. Modul de producţie este posterior ideologiei.

Ei spun că nu-i interesează problema existenţei Lui, ea este ceva fără însemnătate, pentru că este ceva necesar, nu ca persoană reală, ci ca moment în desfăşurarea dialectică a Istoriei. Că acestui moment i se dă sau nu un nume, n-are importanţă. El poate să fie un mit sau un simbol. Hristos este dialectica, această mişcare imanentă care împinge umanitatea să se depăşească, este aspiraţia recapitulării totului în unitate. Nazarineanul poate să fie cauza ocazională a acesteia. Dar cauză reală nu va fi decât atunci când omenirea va fi unificată. Un sclav osândit la moarte poate fi condiţia pentru ca omenirea să fie în el divinizată (J. Guitton, p. 105-106).

Vorbe, vorbe, vorbe... Această logomahie este specifică geniului german, meşter în escamotarea realităţii şi înlocuirea ei cu ficţiuni, afirmând totuşi că este foarte realist. El, acest geniu, se ridică dintr-un salt din praful erudiţiei la sinteza dialectică finală, arzând istoria, asumând evenimentele în Idee.

"În zilele noastre noi avem numeroase pilde ale acestei maniere de a făuri istorie; ea funcţionează minunat în ideologia marxismului, care, cu toate că este aplecat asupra experienţei, o uită foarte repede pentru a substitui faptelor legi, sinteze, necesităţi" (Id. Ibid., p.102).

Pentru Hegel, Istoria este istoria Ideii; pentru Marx, Istoria este Dialectica materiei. Faptele reale sunt asimilate ideii; faptele reale sunt asimilate Devenirii, mişcării. În ambele cazuri faptele sunt ignorate.

Este demn de remarcat faptul că cele două extreme se cam ating şi în problema lui Hristos. Îndată ce au fost în posesia conceptelor de *istorie* şi *timp* le-au şi aplicat la existenţa lui Hristos, ca s-o reducă, s-o dizolve.

"Veacul al XIX-lea a scufundat pe Isus în fluxul devenirii, a făcut din el momentul unei dialectici necesare, explicându-l în întregime prin amestecul mediului cu hazardul"(Ibid. 390).

În aceeaşi vreme, când necesităţile momentului o pretind, Devenirea în loc să dizolve, să şteargă, să escamoteze sau estompeze o fiinţă reală, are facultatea magică de a crea din nimic, dintr-o idee, dintr-un mit, o fiinţă reală. Joc absurd: să inexistenţializezi ceea ce există şi să existenţializezi neantul.

Istoria se pronunţă: Nu ne putem face solidari acestei mistificări, escrocherii; *Hristos nu poate fi transformat în Dialectică a contradicţiilor, nici în Mit, nici în Legendă; după cum nici dialectica, nici mitul nu pot fi transformate în Hristos.* Străduinţa este un exerciţiu pueril, util celor ce *aşa* vor să fie lucrurile precum le place. Dar istoria nu este un vis.

Istoria se pronunţă: *Hristos a existat cu adevărat.* Martori sunt nu cei de azi sau de ieri, ci aceia care au trăit împreună cu El. Şi mărturia lor este mai grea, mai sinceră şi mai adevărată. Pe cine să credem? Pe cei ce au văzut, auzit,

pipăit, au trăit şi au murit pentru acest fapt sau doar pe cei ce n-au văzut şi n-au auzit nimic, şi care s-au trezit *acum* cu gândul că n-ar fi bine dacă Hristos ar fi existat, folosind Timpul spre a şterge urmele Lui.

Domnilor, în calitate de Martoră a tuturor evenimentelor, vă spun: Pe Hristos L-am văzut până acum mort de nenumărate ori; şi Voltaire şi Nietzsche şi alţii L-au omorât, şi tot de atâtea ori L-am văzut înviat cu tot mai mare strălucire. Explicaţia? Fiindcă a fost nu numai om ci şi Dumnezeu, care ştie cum să poată ieşi din mormânt.

Logica afirmaţiei şi negaţiei existenţei lui Isus Hristos

Punctul de plecare este: Fiinţa (ens) există; non-fiinţa, neantul, nimicul, nu există; fiinţa fiind o pozitivitate, este *eo ipso* afirmaţie; afirmaţia nici nu se poate face decât despre ceea ce există sau a existat, despre nimic nu se poate afirma nimic. Dar oare se poate nega ceva? Ce s-ar putea nega despre neant, despre ceea ce nu există şi nici n-a existat, atunci când însuşi nimicul este negaţia existenţei? Se poate spune doar atât că neantul nu există – o dublă negaţie. Existenţa nu poate fi negată, fiind ea însăşi afirmaţia.

Problema care se pune este următoarea: în ce condiţii este totuşi posibilă o negaţie? Dacă fiinţa sau lucrul negat n-au existat niciodată şi nici n-a fost posibilă existenţa lor, negaţia ar fi de neconceput, imposibilă şi absurdă. Cui i-ar trece prin minte să nege non-existenţa sau s-o afirme? Ceea ce ar fi la fel de absurd. Ca să fie posibilă negaţia în prealabil trebuie să existe sau să fi preexistat tot ceea ce se neagă. Dar ca negaţia să poată avea valoare nu numai logică, ci ontologică, se recere ca obiectul negaţiei, fiinţa, să fi încetat să existe sau să fie absentă, fiindcă dacă afirmaţia logică nu pune în fiinţă realitatea afirmată, nici negaţia nu este în stare să anihileze existenţa. Ambele trebuie să fie "*cum fundamento in re*", cu temei în realitate.

Un pas mai înainte: Fiinţa, realitatea, poate să aibă o existenţă reală, ontologică, independentă de subiectul cunoscător, sau poate să aibă o existenţă pur logică, conceptuală, fără de temei în realitate, după cum sunt fiinţele fictive, eroii basmelor, care nu există în realitate, ci numai în închipuire. Însă de modul existenţial al obiectului afirmaţiei sau al negaţiei atârnă, în consecinţă, şi valoarea acestora, adică ele vor fi reale sau fictive.

Aici intervine dificultatea majoră pe care va trebui s-o privim în faţă: care este oare criteriul distinctiv al afirmaţiei sau al negaţiei logice, subiective? Cu alte cuvinte: de unde se poate şti că ceea ce se afirmă sau se neagă a existat sau că există în realitate? Problema credem că n-are decât o soluţie: este reală fiinţa sau lucrul atunci când cunoaşterea a plecat de la percepţia sensibilă, chiar dacă imaginaţia a fost depăşită de realitate, sau mai exact, când realitatea însăşi a depăşit închipuirea. Şi mai precis: când obiectul afirmaţiei sau al negaţiei are temelie, urme neîndoielnice în realitatea istorică, tangibilă, aducând mutaţii şi transformări în lumea reală.

În concluzie: negaţia reală este imposibilă fără existenţa prealabilă a obiectului ei real; ea nu poate pleca de la neant, nici ca concept real, şi, cu atât mai puţin, ca conţinut real.

Aceste reflecţii aplicate problemei existenţei lui Isus Hristos ne oferă următoarea concluzie.

Dacă Isus Hristos n-ar fi existat în realitate, n-ar exista nici creştini şi nici necreştini, unii să-L afirme, alţii să-L nege. Oare necredincioşii de azi s-ar mai înverşuna să-i nege existenţa? Pentru ce să negi ceea ce nimeni niciodată n-a afirmat? Şi totuşi se neagă; dovadă evidentă că a existat, căci dacă n-ar fi existat, negaţia lor ar fi fără obiect. De ce să dovedeşti că neantul n-a existat şi nu există? Poţi vorbi despre un lucru care n-a existat, dar este o vorbă goală.

Din două una: Hristos ori n-a existat, ori a existat. Dacă a existat, necreştinii pot să-L nege, negaţia lor este fără temei, fiindcă nu-i pot distruge existenţa; dacă Hristos n-a existat, negaţia lor este nu numai de prisos, ridicolă, ci şi absurdă, fiindcă negaţia neantului este un neant de negaţie. Ce lucru mare spui afirmând: "nimicul nu există". Orice negaţie adevărată presupune o afirmaţie, semnul minus al afirmaţiei. Poţi nega neantul? Nu, fiindcă însuşi neantul este negaţie. Când neg că nu există, neg negaţia, deci afirm contrarul ei, existenţa.

"Neg existenţa lui Hristos", dar numai cu o condiţie, dacă El a existat; dacă n-a existat, nu-L pot nega, fiindcă aş nega neantul existenţei Sale, ceea ce înseamnă că-i afirm existenţa. În cazul în care Hristos a existat, zadarnic îi neg existenţa; în caz că n-a existat, cum cred necreştinii, negându-i-se inexistenţa, i se afirmă existenţa. Cel mai logic lucru ar fi tăcerea, dar ei nu tac fiindcă înşişi nu cred în inexistenţa lui Isus, care nu-i lasă în pace.

E adevărat că se poate vorbi şi despre ceea ce nu există: Făt-Frumos n-a existat şi totuşi se vorbeşte despre el. Tot aşa se poate vorbi şi despre Isus Hristos, ca rod al imaginaţiei...

Obiecţia însă nu este întemeiată; căci dacă Hristos n-ar fi avut existenţă reală, ci numai imaginară, negaţia Sa n-ar fi decât imaginară, aşa cum ar fi negaţia lui Făt-Frumos. Or, ateiştii şi necredincioşii ar avea în acest caz faţă de Hristos o atitudine similară cu aceea pe care o au faţă de Făt-Frumos, şi astfel n-ar folosi tunurile împotriva Lui şi a acelora care cred în El. Or, reală fiind lupta lor, ura lor, reală trebuie să fie şi persoana împotriva căreia se îndreaptă. Doar ei sunt obiectivi; să fie oare luptători împotriva neantului?

Dovada realităţii existenţei lui Isus Hristos o formează realitatea învăţăturii, instituţiilor, reformelor, a milioanelor de fiinţe care, timp de două mii de ani mărturisesc credinţa în existenţa lui reală. Ce urme reale a lăsat în Istoria reală Făt-Frumos? Ce rol a avut el în orânduirea acestei lumi? Fiinţele fictive nu transformă realitatea; marxismul este real ca şi Marx. Cui i-ar fi venit vreodată în minte să-L nege pe Hristos, dacă n-ar fi existat, când Făt-Frumos nu este negat, deşi nu a existat.

Fiindcă cei mai mari adversari ai lui Isus sunt ateiştii marxişti, să vedem care este doctrina lor despre negaţia dialectică. Nu cumva aceasta ne îndreptăţeşte concluzia noastră?

Engels în "Anti-Dühring" ne spune că momentele dialectice sunt trei: afirmaţia, negaţia şi negaţia negaţiei; teza, antiteza şi sinteza lui Hegel. Dar "negaţia (contradicţia) nu înseamnă suprimarea termenului negat, ci stimularea şi îmbogăţirea lui, reapariţia lui pe un plan superior, cu determinările aduse de puterea negaţiei" (Mircea Florian: Dialectica, Bucureşti 1947, p.130). Exemplificarea lui Engels: bobul de orz care, căzând pe pământ bun, încolţeşte. Grăuntele e negat ca să crească planta, iar aceasta, când a produs seminţele, se neagă pe sine şi moare: negaţia negaţiei (Ibid., p.131). Dar ceva şi mai precis: "În dialectică a nega nu înseamnă a spune nu, a distruge un lucru şi a-l declara inexistent. Negaţia trebuie făcută în aşa fel încât să rămână posibilă negaţia negaţiei" (Anti-Dühring, p. 145).

Ce vrea să spună? Întâi este afirmaţia (teza), spre exemplu: "Hristos a existat"; apoi negaţia (antiteza): "Hristos n-a existat"; însă în dialectică "negaţia trebuie făcută în aşa fel încât să rămână posibilă negaţia negaţiei" (Anti-Dühring) şi totuşi: Hristos există, căci: "În dialectică a nega nu înseamnă a spune nu, a distruge un lucru şi a-l declara inexistent". Deci, conform dialecticii marxiste ateiste şi anticreştine, propoziţia: "Hristos n-a existat", înseamnă: sinteza – negaţia negaţiei, care este o "supraafirmaţie": "Hristos nu numai că există, ci supraexistă". E logic? Chiar supralogic.

Dar noi nu avem nevoie de argumentaţie marxistă pentru a dovedi existenţa istorică a lui Isus Hristos; noi nu numai credem, ci ştim că El nu numai că a existat, ci că există în Cer şi pe pământ, în Sfânta Euharistie şi în sufletele milioanelor de credincioşi, de-a lungul timpului şi al spaţiului, cu deosebire în sufletele sfinţilor, căci: "*Christus heri et hodie*"; "*ipse est in saecula*" (Ad. Haebr., XIII,8).

Pentru cei ce, având ochi, vor să vadă, şi minte ca să priceapă, există o dovadă care nu poate fi contestată cu nici un fel de sofisticărie: *Biserica creştină* – o prelungire a vieţii, a gândirii, a faptelor, a orânduirii, lăsate de către Hristos. Fără de El, Biserica Lui este o enigmă a enigmelor, "une apparition sans appariteur". Din nimic nu se naşte ceva. Misterele necredincioşilor, care declară că sunt împotriva misterelor, sunt atât de mari încât credincioşii care cred în mistere, nu le pot crede.

Blaj, 26 octombrie 1962

Mai există urme ale lui Dumnezeu în lume?

Odinioară universul era considerat ca operă a lui Dumnezeu. De la firicelul de iarbă, până la marile constelaţii cereşti, cu toate vieţuitoarele care mişună în oceane, în aer şi pe pământ, inclusiv coroana creaţiunii – omul –, toate erau considerate ca manifestări ale înţelepciunii, ale bunătăţii şi frumuseţii Creatorului.

Gânditorii, savanţii, artiştii şi sfinţii nu încetau să admire, să slăvească, să adore, să cânte reoglindirea perfecţiunilor lui Dumnezeu în lucrurile din lume. În această privinţă se întâlneau cu autorii inspiraţi ai Sfintelor Scripturi, care proclamă: "Mare eşti, Doamne, şi minunate sunt lucrurile Tale..." (Ps. 85,10).

Oamenii acelor vremuri judecau logic când susţineau că în efect este prezentată quodammodo (în ceva chip) cauza care l-a produs, fiindcă efect fără cauză este imposibil, deşi efectul nu este adecvat cauzei, adică nu epuizează în întregime cauza, mai cu seamă când este vorba de Dumnezeu. Cu alte cuvinte, oricât de minunată ar fi lumea, ea nu este, nu poate fi identică cu Dumnezeu, fiindcă este o creatură, ceea ce înseamnă că are un început în timp – însuşi timpul fiind o creaţie concomitentă cu lumea – şi în spaţiu, fiind şi spaţiul o categorie inerentă lucrurilor din lume.

Un lucru fără cauză, totalitatea lucrurilor fără o cauză, evoluţia fără cauză şi fără un sens, erau considerate ca absurdităţi patente. Şi Socrate şi Platon şi Aristotel erau de aceeaşi părere. Ceilalţi gânditori superficiali, înglodaţi în noroiul unei sensibilităţi iluzorii, erau puţini şi nu prea luaţi în seamă.

Gânditorii creştini, hrăniţi din inspiraţia divină, au rămas uimiţi văzând potrivirea gândirii lor cu aceea a marilor filosofi ale căror opere se bazează pe inspiraţie naturală. Unii dintre ei au mers atât de departe încât au socotit, şi pe bună dreptate, că şi gânditorii păgâni au fost inspiraţi de sus. Pe Socrate l-au numit "înţeleptul", pe Platon, "divinul", iar pe Aristotel, "inteligenţa". Toţi au fost consideraţi ca "protoevanghelişti", pentru doctrinele lor înalte.

Substanţa teologică a gânditorilor elini a fost preluată, decantată, decorticată de învelişul mitologic şi apoi integrată în puternicele sinteze metafizice ale filosofilor şi teologilor medievali. Tot ce s-a gândit, scris, trăit pe planurile cele mai variate – de la înălţimea amvoanelor, a catedralelor, în şcolile mânăstireşti, în "trivium-uri", în "quadrivium-uri", în colegiile palatine, în "disputele solemne" ("Questiones disputatae"), ziua începea şi sfârşea cu Dumnezeu. Atunci Dumnezeu era prezent în lume, iar lumea era prezentă în Dumnezeu; toate se făceau cu Dumnezeu şi nimic fără Dumnezeu.

Urmele lui Dumnezeu nu erau imprimate numai în natură, ci şi în creaţiile

minţii şi ale mâinilor omeneşti. Catedralele, capelele, mănăstirile, cavourile, palatele, oraşele şi satele, străzile, toate erau botezate şi consacrate lui Dumnezeu. Operele filosofice şi teologice, literare şi chiar ştiinţifice, poezia, pictura, arhitectura, muzica, în toate Dumnezeu era prezent. Sfânta Fecioară şi sfinţii, martirii, în toate Dumnezeu era de faţă, fiindcă era pururea prezent în inimile oamenilor. Dumnezeu era al lumii şi lumea era a lui Dumnezeu.

Chipul celui Răstignit îl puteai vedea nu numai pe turnurile bisericilor, pe acoperişurile caselor, pe crestele înzăpezite ale munţilor, la răscrucile drumurilor, pe cununile mirilor şi ale împăraţilor, ci şi pe mânerele săbiilor, pe stindardele oştirilor şi pe mesele tribunalelor.

S-a numit, şi pe bună dreptate, această perioadă din istoria universală, "epoca sacrală", tocmai pentru că atunci toate se gândeau, voiau, simţeau, înfăptuiau, chiar şi păcatele, în numele lui Dumnezeu, cu Dumnezeu, şi nimic fără El. "Nihil sine Deo" era nu numai o vorbă ci şi o realitate.

Epoca următoare, Renaşterea, a început să zdruncine, să slăbească, să întunece, să schimonosească chipul lui Dumnezeu în sufletul omului şi în lume, crezând că dacă omul va admira, în locul lui Dumnezeu, chipurile şi aventurile, de multe ori obscene, impudice, ale zeilor şi zeităţilor, va marca un mare progres în gândire, în artă şi în viaţă. Renaşterea, în esenţă, n-a fost altceva decât o reîntoarcere, un salt înapoi peste Evul Mediu, la perioada miturilor, legendelor şi superstiţiilor păgâne. O pagină din aventurile fantastice ale lui Odiseu sau despre infinitele războaie cauzate de răpirea Elenei, a început să fie socotită de mai mare valoare decât întreaga Biblie.

Gânditorii, artiştii şi istoricii de mai târziu, mai cu seamă cei de azi, au slăvit şi proslăvit pe omul Renaşterii, fiindcă acesta n-a mai fost creat de Dumnezeu, ci, fie că S-a creat însuşi pe Sine, fie că a ţâşnit gata înarmat din capul lui Jupiter. Ca urmare el nu mai avea nimic comun cu Dumnezeu; nici o obligaţie, nici un fel de respect, doar era considerat ca inexistent, ca o legendă. Nu dezgroparea comorilor de artă şi de gândire antică a fost cauza entuziasmului faţă de Renaştere, doar nu Evul Mediu a fost acela care le-a dezgropat întâia oară, ci eliberarea de Dumnezeu.

Istoricii acestei perioade nu găsesc destule laude spre a o slăvi, şi cuvinte destul de batjocoritoare spre a ponegri Evul Mediu. Adevărul adevărat este că Renaşterea, din punct de vedere religios, a însemnat începutul unei mari decadenţe, nu numai pe plan teologic, ci mai cu seamă pe plan moral. Observaţi mutaţia săvârşită pe plan teoretic: de la credinţa în realitatea existenţei lui Dumnezeu la credinţa în creaţiile fantastice ale poeţilor, şi această întoarcere cu veacuri în urmă se numeşte "înaintare, progres, lumină". De aici încolo scrutările savanţilor şi ale gânditorilor se vor feri să aibă ca obiect pe Dumnezeu, pe Creatorul lumii, de teamă ca nu cumva acest tip de creaţii să fie socotite ca depăşite, chiar atunci când din punct de vedere ştiinţific sau artistic ar fi superioare. De aici încolo obiectul predilect îl va forma lumea şi mai apoi omul, emancipat, eliberat de Dumnezeu sau cum se spune azi "desacralizat". O altă inovaţie demnă de faima Renaşterii este trecerea stăpânirii şi a puterii din mâna lui Dumnezeu în mâna regilor, împăraţilor, a principilor şi mai târziu în a preşedinţilor şi dictatorilor de diferite culori.

Nu suntem chiar atât de naivi să susţinem că în perioada *teocraţiei* raiul era

pe pământ şi că omul era fericit de nu-şi încăpea în piele. Doar ştim bine că cei ce cârmuiau în numele lui Dumnezeu erau şi ei oameni, de multe ori prea oameni, nişte păcătoşi. Însă nimeni nu poate fi atât de orb încât să nege că în epoca teocraţiei şi a teocentrismului, omul nu era om. În vremea aceea de "întuneric" nimeni nu s-a gândit să despoaie pe om de ceea ce este în el divin şi adevărat uman. Atunci îi rămăsese omului sufletul, credinţa, conştiinţa, libertatea de a gândi, de a simţi, de a se ruga după voia sa. Încă nu se iscodise metoda de violare a conştiinţei; această "cinste" îi revine epocii noastre foarte progresiste. Dumnezeu n-avea nevoie să te spioneze nici prin îngeri şi nici prin diavoli ca să se convingă dacă eşti cu El sau împotriva Lui, dacă eşti mulţumit sau nu cu cârmuirea Lui, fiindcă este atotştiutor şi *omul era fiul Său.* Şi, chiar dacă se întâmpla ca omul să se revolte, Dumnezeu nu-l aresta, nu-l punea în lanţuri, nu-l întemniţa şi nici nu-l condamna la moarte. Şi această cinste se cuvine epocii noastre în care Dumnezeu este înlocuit cu cei ce-L maimuţăresc, cu caricaturile Lui. "Adjuncţii lui Dumnezeu", regii, tiranii, dictatorii, îşi iau foarte în serios rolul de dumnezei mai mici; şi ei, aidoma lui Dumnezeu care era stăpân peste sufletul, inima, gândurile şi conştiinţa omului, vor să-L imite, însă, fiindcă acolo mai stăruie chipul lui Dumnezeu, îşi dau toată silinţa să-L şteargă, înlocuindu-L cu chipurile lor fioroase, groteşti, monstruoase. Astfel, cultul lui Dumnezeu, în epoca aşa-numită a ateismului ştiinţific, a devenit cultul omului care a acaparat puterea; şi în loc de un Dumnezeu, unul singur, veacul tuturor progreselor şi libertăţilor, are atâţia "dumnezei" încât nu-i poate număra. Bisericile, şcolile, crucile, icoanele, sărbătorile, obiceiurile religioase, sacramentele există şi azi, cu deosebire că azi sunt afectate noului cult al noii divinităţi. Unele din semnele lui Dumnezeu au fost înlocuite cu însemnele zeului zilei, cu emblemele, flamurile acestui zeu.

O parte a lumii de azi are ca program oficial *desacralizarea* sacrului şi *sacralizarea* profanului, adică ştergerea urmelor lui Dumnezeu din lume şi imprimarea urmelor noii divinităţi în lume şi în viaţă, prin noul catehism al ateismului "ştiinţific".

Dar fiindcă treaba nu are sorţi de izbândă, spre a o face acceptabilă o pune în cârca ştiinţei, amăgind pe cine poate. Nici chiar cu "ştiinţificarea" ateismului, acesta nu este agreat şi astfel se recurge la mijloace mai drastice: interdicţia oficială a existenţei lui Dumnezeu în lume, cu sancţiunea eliminării din viaţă a celor ce nu se vor supune.

Dumnezeu este eliminat din presă, publicaţii, cărţi, emisiunile de radio, televiziune; iar atunci când este amintit este numai spre a fi ridiculizată credinţa în Dumnezeu şi raţionabilitatea ateismului foarte ştiinţific.

Şi iată cum, acest sfârşit de veac al XX-lea, se încheie cu excluderea lui Dumnezeu dintr-o lume pe care El însuşi a creat-o. "Întru ai săi a venit şi ai săi pe dânsul nu L-au primit".

Ce va urma? Cine ar putea spune? Dacă ne gândim la trecut el nu ne dă un răspuns la întrebare, fiindcă ceea ce se petrece acum nu s-a mai întâmplat niciodată, chiar dacă ne gândim la epocile precreştine. Unii ar putea fi ispitiţi să compare epoca actuală cu perioada păgână a istoriei, adică o întoarcere la idolatrie, la politeism, care adora orice, afară de Dumnezeul cel adevărat, pe care dealtfel nu-L cunoştea. Credem că în unele privinţe ar avea dreptate,

pentru că aşa precum păgânismul antic adora statuile zeilor fictivi, chipurile împăraţilor decăzuţi, dar temuţi, obligând lumea să participe la cultul statului, tot astfel astăzi lumea este obligată ca, în locul lui Dumnezeu, să slăvească, să prăznuiască, să delireze ori de câte ori are fericirea să vadă, să audă şi să creadă cu tărie ceea ce gândeşte şi porunceşte divinitatea modernă. Căci, în fond, ateismul actual nu este propriu zis *a-teism* radical, adică negaţia oricărei divinităţi, ci numai negaţia lui Dumnezeu cel adevărat, al creştinilor, evreilor şi al musulmanilor; substituirea camuflată cu omul care, momentan, deţine atotputernicia. Ateismul modern este un *antropoteism*, adorarea unui om substitut al lui Dumnezeu. Deci, în această privinţă, ateismul actual este identic cu păgânismul.

Dar se şi deosebeşte de vechiul păgânism, care permitea cetăţenilor să creadă în pluralitatea zeilor, care deci nu excludea credinţa în zeii popoarelor subjugate, ci le aşeza statuile în panteon. În timp ce ateismul "ştiinţific" actual este exclusivist, neadmiţând altă divinitate decât pe cea oficial oficializată.

Dar, în acest caz, cum se explică prigoana împotriva primilor creştini? Explicaţia este simplă. Creştinii nu admiteau existenţa inexistentă a zeilor, iar cultul care li se dădea îl considerau ca absurd şi înjositor pentru om. Ei credeau într-un singur Dumnezeu spirit, fiinţă de la sine, invizibilă, atotputernică... şi, întrucât credinţa în zeii cetăţii şi în divinitatea împăraţilor se confunda cu statul, ei erau socotiţi ca *ateişti* şi duşmani ai statului. "Ne numesc atei şi pe bună dreptate, noi suntem ateii acestor pretinşi zei". Nous sommes les athées de vos prétendus dieux" (Sf. Justin, Première Apologie, VII, Nr.1). Dovadă că aceia care se lepădau de Hristos şi jertfeau zeilor, scăpau de prigoană.

Nu vi se pare frapantă asemănarea? Atunci au fost prigoniţi creştinii pentru că nu credeau în zeii stăpânirii, fiind socotiţi ca ateişti; astăzi sunt prigoniţi pentru aceleaşi motive, cu deosebirea că prigonitorii de atunci se socoteau credincioşi, în timp ce cei de azi se consideră ateişti, deşi cred în aceleaşi ficţiuni. Prigonitorii de azi, care prigonesc din aceleaşi motive cu prigonitorii de ieri, totuşi, se consideră înaintaţi, mai cu seamă că atât unii cât şi alţii se închină unor zeităţi asemănătoare, dacă nu identice. Zeităţile, sub diferite măşti, se bucură de toleranţă, chiar de închinare; numai Dumnezeul cel adevărat şi închinătorii lui sunt ucişi. Bietul om nu poate trăi fără un Dumnezeu, iar în caz că este oprit să se închine Celui adevărat, îşi face "dumnezeu" din ce apucă sau i se porunceşte, fără să-şi dea seama că se înjoseşte.

Dar nu aceasta ne interesează acum, ci întrebarea: ce va urma? Va rămâne lumea fără Dumnezeu? Nu credem. Va veni o vreme când se va scârbi de adorarea semizeilor care maimuţăresc pe Dumnezeu şi atunci nostalgia după adevăratul Dumnezeu va fi atât de puternică încât din nou va căuta pe adevăratul Dumnezeu : perfecţiunea Absolută. Istoria ne spune că, după trei sute de ani de sângerări, imperiul cezarilor s-a prăbuşit, iar cei prigoniţi au ajuns la libertatea credinţei. O lume nouă s-a născut, cu un nou ideal, cu noi tendinţe. Asta a durat până în zilele noastre. Acum se pare că lumea este din nou în declin; creştinismul trece din nou printr-o mare criză. Mulţi cred că epoca atomului şi a zborurilor cosmice va fi o lume a necredinţei, a ateismului, fără să-şi dea seama că ateismul nu poate fi trăit, că omul de pretutindeni şi de totdeauna va crede cu atât mai mult, cu cât i se vor pune mai mari piedici. Anima humana naturaliter christiana.

Da, creştinismul trece astăzi printr-o mare criză; chiar acolo unde nu este prigonit, unde se bucură de liberate, el trece prin mutaţii şi radicale transformări, căutând racordare, adaptare, o nouă inserţiune în noua plămadă a lumii de azi, fără să-şi piardă esenţa şi structura sa divină. Ştim că Istoria nu se opreşte pe loc, nu este legată, nu poate fi legată de nici o formă pe care ea însăşi o scoate la iveală. Toate evenimentele, toate formele, achiziţiile, revoluţiile, sunt fenomene tranzitorii. Lumea îşi caută totdeauna echilibrul pierdut, reţinând din fiecare experienţă tragică sau fericită sâmburele de adevăr, de lumină şi de energie înfăptuitoare. Totul se transformă, totuşi ce este viabil rămâne; nimic nu se nimiceşte de tot. Ateismul actual are în sine viermele care până la urmă îl va roade. Religia creştină, cu toate frământările milenare prin care a trecut a rămas *quodessentiam* aceeaşi, depăşind toate crizele, ereziile, zdruncinările: "a plutit, în luptă cu talazurile, dar nu s-a scufundat". Explicaţia este una: singur el, Creştinismul, satisface exigenţele de divin ale omului; or, divinul numai în el se găseşte. Deci, orice formă va lua lumea viitoare, oricât de fantastice cuceriri va face ştiinţa, atâta vreme cât omul va reuşi să rămână om, cel puţin asemănător cu cel de azi, şi atâta vreme cât se va mai bucura cel puţin de libertatea interioară de a gândi, ateismul nu va reuşi să se impună, să devină pâinea spirituală a omului, fiindcă pururea şi în mod necesar, creatura va tinde, va fi însetată după Creatorul ei.

Deci, am condiţionat persistenţa credinţei în Dumnezeu şi insuccesul ateizării de: a) dacă omul va rămâne om, adică nu va fi schimbat – se încearcă, în robot. Nici robotul, nici animalul n-au nevoie de Dumnezeu, şi b) dacă i se va lăsa măcar o fărâmă de libertate de gândire, adică dacă nu se va găsi cumva mijlocul prin care să fie împiedicat să mai gândească pe cont propriu. Dacă aceste două condiţii nu se vor respecta, omul va putea deveni nu numai ateist, ci nihilist, ucigaş de profesie şi tot ce va voi şeful.

Ştergerea urmelor lui Dumnezeu din lume nu va fi o operă uşoară, fiindcă Dumnezeu şi-a înscris numele şi a pus pecetea Sa pe tot ce a creat: în constelaţiile cerului, în galaxii, în soare, lună, stele, în legile mecanicii cereşti, ca şi în ultimele particule ale materiei; nu numai în materia anorganică, ci şi, mai cu seamă, în structurile materiei vii şi, în chip cu totul special, în sufletul şi conştiinţa omului, chiar şi a ateistului. Omul va căuta totdeauna fericirea, indiferent unde şi pe ce cale: în plăceri, în nedreptăţi, asupriri, în subjugarea altora, în crime, corupţii... şi fiindcă până la urmă toate acestea îl vor scârbi, va fi silit să apuce altă cale, care-l va apropia de Dumnezeu. Avem mărturia marilor atei convertiţi, care ne spun că, pe măsură ce credeau că fug de Dumnezeu, se apropiau tot mai mult de El. Opera de artă poartă semnătura artistului creator. Aceasta nu dispare decât cu distrugerea operei; lumea fiind opera lui Dumnezeu, semnătura Sa n-ar putea fi ştearsă decât dacă ar fi nimicită lumea; nu credem că ateiştii vor fi în stare să o nimicească salvându-se pe ei înşişi. Existenţa lor, furia lor împotriva lui Dumnezeu, este o dovadă de multe ori mai grăitoare pentru existenţa lui Dumnezeu decât evlavia molatică şi timidă a unor credincioşi. Că Dumnezeu există, o dovedesc ateiştii, fiindcă nu poţi nega ceea ce nu există, n-a existat şi nici nu poate să existe; negaţia neantului este culmea absurdului.

Blaj, 9 noiembrie 1975

Ce ar fi dacă ar reveni Isus Hristos în lume?

"Dacă Isus ar reveni în lume,
oamenii L-ar răstigni din nou"
(Mgr. Gay)

Lumea fiind o creaţie a lui Dumnezeu, când a venit în lume "întru ale Sale a venit", spune Sfântul Ioan evanghelistul. Dar îndată adaugă: "ai Săi pe Dânsul nu L-au primit". Oare pentru ce? Care a fost cauza pentru care L-au respins? Răspunsul nu poate fi decât unul singur: între Creator şi creatură, între gândurile şi voinţa Lui şi gândurile, voinţa şi tendinţele, idealurile lumii, se crease deja o prăpastie atât de adâncă încât comunicaţia dintre cele două maluri era cu neputinţă. Despărţirea, sfâşierea, separaţia lumii de Dumnezeu, se întâmplase curând după ce lumea ieşise din mâinile Făuritorului ei; şi atunci când Dumnezeu trimise pe Fiul Său să redreseze, să readucă lumea în făgaşul iniţial, aceasta se găsea la polul opus, în opoziţie flagrantă cu planul lui Dumnezeu. Omul era nefericit. Spinii, pălămidele, seceta, inundaţiile, suferinţele şi durerile invadaseră pământul şi sufletele oamenilor. Lumea uitase nostalgiile cerului, atracţia adevărului, a binelui şi a frumosului. Paradisul era deja pierdut, iar în locul lui lumea făcea eforturi disperate să-şi zidească un paradis pământesc din care Dumnezeu să fie cu desăvârşire exclus.

Isus Hristos apare tocmai în acel moment istoric când nici măcar cei ce Îl mai reprezentau, în felul lor, pe Dumnezeu, nu prea credeau nici în apariţia Lui în lume şi nici în eficacitatea salvării acestei lumi. Şi, cu atât mai puţin, cei ce nu credeau în Dumnezeu. Din acest motiv, atât iudeii cât şi păgânii, chiar de la bun început, L-au socotit ca inoportun şi răzvrătit împotriva "ordinii" stabilite. Gândul unora şi al altora putea fi mai pregnant exprimat în felul următor:

– De ce a revenit în lume? Ce mai caută aici? De ce nu ne lasă în pace? El nu poate să fie Mesia; doar Dumnezeu demult nu mai există; El nu poate fi decât un impostor ca mulţi alţii; un tulburător al ordinei, atât religioase cât şi civile. El cu învăţătura Sa despre egalitatea dintre sclavi şi stăpâni, dintre bogaţi şi săraci, dintre Evrei şi Greci, dintre Cezar şi Spartacus, răstoarnă lumea cu susul în jos. Moise, da, el a fost un proroc, Aron a fost preot adevărat, preoţia a fost de Dumnezeu rânduită, însă acesta, cu Legea lui Nouă, ne ameninţă pe toţi. Deci, să fie înlăturat, şi cât mai curând!

Nimic n-a folosit: nici minunile, nici predicile, nici viaţa Sa fără prihană nici chiar Învierea Sa din morţi. Ordinea existentă, cu toate dezordinile ei morale şi sociale trebuia să fie salvată. Sentinţa a fost dată: Mai bine să moară un singur om pentru "popor". Dar nu de popor le păsa, ci de scaunele, beneficiile, jupuirile şi situaţiile lor. Aceste interese meschine, ascunse sub

masca intereselor poporului şi ale lui Dumnezeu, au hotărât uciderea lui Isus Hristos. Aşa cum se întâmplă şi de atunci încoace, toate crimele se justifică cu interesele poporului şi ale lui Dumnezeu.

Douăzeci de veacuri s-au scurs de atunci. Lumea a început, odată cu îndepărtarea în timp şi în spaţiu de momentul apariţiei lui Hristos, să se îndepărteze şi de idealul predicat de către El şi de apostolii Săi, aşa încât putem spune că ne găsim la aceeaşi depărtare de Hristos la care se găsea lumea înainte de venirea Lui. Nu este oare exagerată afirmaţia? Doar există totuşi o lume creştină, o lume care crede, mărturiseşte şi trăieşte după învăţăturile Lui; în lume există milioane de credincioşi de ai Săi.

E adevărat. Dar oare această lume "creştină" este ea în întregime şi autentic reprezentantă a concepţiilor lui Hristos? Întrupează ea cel mai drag gând al lui Hristos? Este ea unită, universală, apostolică în credinţă; urmăreşte ea realizarea idealului creştin? Nu cumva este mai degrabă un scandal pentru necredincioşi, un prilej de dispreţ şi de neîncredere pentru necreştini? Aceşti "creştini" sunt divizaţi, sfâşiaţi, răzvrătiţi între ei, după naţionalităţi, după rase, după clase, după interese politice, economice, sociale şi, ceva mai tragic, chiar religioase. Toţi îl au pe Hristos pe buze, dar acest Hristos, care le-a predicat iubirea făcând din ea semnul distinctiv al creştinului, nu reuşeşte să-i convingă să se iubească; dimpotrivă, în numele aceluiaşi Hristos, se ceartă, se sfâşie, se constituie în comunităţi separate, afurisindu-se reciproc. Ceva şi mai tragic, sunt doar câţiva ani de atunci, de când, români şi creştini, cu ajutorul românilor fără Dumnezeu, au suprimat o Biserică românească şi creştinească, iar pe fraţii lor întru românism şi creştinism i-au închis şi chinuit, în numele aceluiaşi Isus Hristos.

Istoria Bisericii este povestea tragică a luptei de distrugere nu numai dintre cei ce neagă pe Dumnezeu şi cei ce-L afirmă, ci şi dintre cei ce-L mărturisesc pe acelaşi Dumnezeu care s-a rugat pentru ucigaşii Săi. Unde este astăzi Isus Hristos? Care dintre cele trei sute de religii şi secte creştine Îl reprezintă cu adevărat? Soldaţii de pe Golgota I-au cruţat cămaşa necusută, nu au sfâşiat-o; creştinii de azi însă n-au această delicateţe soldăţească; ei au fărâmiţat-o în aşa măsură încât n-a mai rămas din ea decât petice, din care nu se mai poate recunoaşte că ar fi aparţinut lui Hristos. Unde este Biserica lui Hristos Una, Sfântă, Catolică şi Apostolică? Fiecare dintre puzderiile de Biserici care se dispreţuiesc, se batjocoresc şi se urăsc, susţine că numai ea este cea adevărată. Pot ele fi toate adevărate? Nu este nici una adevărată? S-a refugiat Biserica adevărată la păgâni şi la atei, ca aspiraţie şi tendinţă spre o Fericire pe care ei n-o cunosc?

În acest haos, în această dezorientare şi zăpăceală, gândul care ne frământă este: "Oare ce ar fi dacă Isus Hristos ar reveni acum, adică în vremea noastră, în această lume, adică în spaţiul locuit de fiinţe omeneşti"? Ce ar face El văzând, nu numai lumea acelora care-L neagă, ci şi lumea acelora care se sfâşie, deşi cred în El? Cum ar reacţiona Mântuitorul, pe de o parte, şi cum L-ar primi această lume, pe de altă parte?

Poate că unii dintre cititori se vor grăbi să spună că Isus Hristos, Dumnezeu fiind, n-a încetat niciodată să fie prezent în vâltoarea acestei lumi; că El este veşnic prezent cu Trupul, cu Sufletul, cu Omenirea şi cu dumnezeirea Sa, *vere realiter et substantialiter*, în Sfânta Euharistie. Acest lucru, împreună cu copiii, îl ştim şi noi; noi ne gândim însă la un alt fel de prezenţă, anume la modul în care a apărut în lume, înainte cu două mii de ani. La naşterea Sa, la copilăria Sa, la viaţa Sa din Nazaret, ca muncitor, la viaţa Sa publică, la minunile şi profeţiile, patimile şi moartea Sa. Ne gândim cu precădere la demascarea făţărniciei, a tiraniei, la perfidia arhiereilor şi la laşitatea pilaţilor. Şi asta, după două mii de ani de creştinism! Ce durere, ce tristeţe i-ar cuprinde inima!

Ei bine, să ne lăsăm o clipă duşi pe aripile închipuirii şi să contemplăm această revenire a Domnului, în lumea veacului nostru, a acestui veac al mândriei, al răutăţii şi al urii. Oare s-ar renaşte exact în condiţiile şi împrejurările între care S-a născut? Credem că da. Înţelepciunea Sa infinită nici astăzi n-ar găsi împrejurări mai vrednice de El decât acele pe care Le-a găsit întâia oară. Preasfânta Fecioară L-ar renaşte, aşa precum L-a născut în aceeaşi sărăcie a ieslei, cu acelaşi Sfânt Iosif alături. Mai mult, dată fiind sărăcia şi mizeria maselor, opresiunea, nedreptatea, robia oamenilor pe care El i-a creat liberi, nu credem că şi-ar schimba atitudinea faţă de ei; nu credem că de astă dată I-ar face plăcere să se nască nici la Casa Albă, nici la Kremlin, nici la Alcazar sau Buckingham Palace, şi nici la Louvre. Locuitorii acestor palate, precum n-au avut nevoie de El cei din Sanhedrin sau din Palatul Pretoriului, nu au nici aceştia. Nu ştim dacă de astă dată Isus S-ar renaşte în Israel, fiindcă nici după două mii de ani Israelul nu dă semne, după toate suferinţele prin care a trecut, că ar fi dispus să-L recunoască pe Mesia cel prorocit.

Însă în acest caz, adică dacă nu S-ar naşte în Ţara Făgăduinţei, rolul de călău i-ar reveni altui popor? În această privinţă nu vedem nici o dificultate: astăzi există condiţii de prigoană şi de asasinate mult mai multe şi mai rafinate decât adinioară. Atunci L-au ucis cei din neamul Său; astăzi suntem siguri că L-ar ucide cei ce-I poartă numele, adică creştinii de diferite neamuri.

Dar a sosit momentul să punem faţă în faţă pe *Hristos revenit în această lume cu lumea actuală*.

Ştim cum era lumea de atunci: de o parte, îmbuibare, desfrâu, lenevie, plăceri, fără nici o îngrădire. Toată forţa strivitoare a oricărei urme de libertate era în mâinile împăraţilor, procuratorilor, arhiereilor, fariseilor şi ale diferitelor clanuri preoţeşti. De altă parte, mizeria până la iad, încătuşarea, muncile, dispreţul şi aşezarea omului în rândul animalelor de povară. Sclavul, femeia şi copilul formau proprietatea discreţionară a stăpânilor.

Jos asuprire; sus ură, sfâşiere între partide, fracţiuni, fariseii erau învrăjbiţi cu saduceii; cărturarii şi membrii Sanhedrinului se opuneau arhiereilor, şi toţi împreună îi urau pe Romani, fiindcă peste toţi apăsa greu pumnul roman. Răscoalele lor erau sufocate în sânge.

În linii mari, acesta era tabloul societăţii în mijlocul căreia apare Isus

Hristos. Unii, cei mici şi smeriţi, asupriţii, implorau zi şi noapte Cerul, ca să plouă, în sfârşit un Izbăvitor; alţii, din contră, cei ce n-aveau nevoie de nimic, nu-L doreau; iar dacă totuşi a venit, şi-au dat toată silinţa să se scape cât mai curând de El.

Dar după douăzeci de veacuri? Este oare astăzi lumea care era atunci? S-a schimbat ceva în înfăţişarea lumii? Este ea mai bună, mai dreaptă, mai înfrăţită, mai umană, mai miloasă? Ce fel de lume ar avea în faţă Mântuitorul lumii dacă ar reveni?

Fără îndoială că lumea veacului nostru nu este identică cu lumea celui dintâi veac al erei creştine; s-a realizat un imens progres: omul de azi zboară cu o viteză supersonică spre alte planete, în alte constelaţii; omul de azi aude şi vede ceea ce se întâmplă la mii şi milioane de kilometri; omul nostru a "cucerit spaţiul şi timpul"; dintr-o clipită a făcut un secol şi din secol o clipită; a făcut lumină unde era întuneric şi întuneric unde era lumină; a scormonit cerul şi stelele, oceanele şi măruntaiele pământului; a făcut văi unde erau dealuri, şi munţi unde erau văi. Omul de azi este un titan, un gigant, care se declară stăpânul universului.

Dar, din punctul nostru de vedere, nu asta este important. Acest progres s-a realizat în afară de om; el a rămas în afară de preocupările majore ale omului; el este, dacă nu mai puţin fericit decât strămoşii lui, tot atât de nefericit ca şi ei. Or, Isus Hristos a venit să salveze *omul*, să-l înalţe, să-l umanizeze şi chiar să-l îndumnezeiască. El, dacă a revenit, vrea să-l privească în gândurile, voinţa, aspiraţiile, suferinţele şi durerile lui. De aceea ne permitem să-i punem faţă în faţă: pe Isus Hristos – Dumnezeu şi om –, cu omul de azi.

Cine va începe dialogul? Isus tace, îl priveşte până în adâncurile fiinţei sale; îl recunoaşte şi se înduioşează privindu-l. Îi vine să creadă că omul pe care-l are în faţă n-ar fi fost răscumpărat? Măsoară în gând distanţa care-l desparte de omul pe care L-a visat atunci când S-a întrupat.

Dar omul, dându-şi seama că se găseşte în faţa lui Dumnezeu, la care el a făcut de atâtea ori apel atunci când a fost copleşit de dureri, necazuri şi de nedreptăţi, îndată îşi începe tânguirea:

– Doamne, Isuse Hristoase, e mult de când te aştept să revii în această lume răsturnată cu capul în jos, în această lume nebună, în această junglă a sălbăticiei, în care nu-i chip să mai trăieşti omeneşte. Tu bine ştii, căci Tu toate le ştii, că aşa-numitul progres cu care se mândreşte omul de azi este un progres în rău, în asuprire, în nedreptate, în durere, în despuiere de tot ce este omenesc în om. Tu ştii că cei mari şi tari ne calcă în picioare, spunând că o fac spre fericirea noastră; noi nu putem gândi, nu ne putem ruga, nu putem dori, vorbi, vedea, decât ceea ce ne permit asupritorii noştri. Despre Tine, despre Tatăl Tău, despre Preasfânta Ta Mamă, Sfinţii Tăi, ei susţin că n-aţi existat niciodată, că credinţa este o amăgire, că bine este ceea ce le foloseşte lor. Că raiul nu există în cer şi că ei o să-l aducă aici pe pământ. Dar, Doamne, Tu ştii că, dacă ei şi-au făcut un rai aici pe pământ, nouă ne-au deschis iadul. Nu mai putem; fă ceva pentru noi.

– Bine ai spus, dragul meu, Eu le ştiu pe toate. Am venit şi a doua oară tot pentru acelaşi motiv ca şi întâia oară: să instaurez adevărul în locul minciunii, dreptatea celor nedreptăţiţi, binele în locul răului, mila în locul asupririi; să poruncesc celor mari ca să vă socotească şi pe voi egali cu ei, doar nici ei nu sunt mai mult decât oameni; cu un cuvânt: să întemeiez aici pe pământ o rânduială care să-l ajute pe om să fie mai om, adică chipul lui Dumnezeu.

Ştiu bine ce Mă aşteaptă dar sunt şi azi gata, ca şi atunci, să urc Calvarul pentru voi şi pentru mântuirea voastră.

Cunosc suferinţele, chinurile, încercările la care sunt supuşi cei ce cred în Mine; ştiu că lumea asta, care nu mai vrea să ştie de Mine, se îndreaptă vertiginos spre prăpastie, spre un cataclism încă necunoscut, şi dacă atunci am socotit că este necesară venirea Mea în lume, acum am socotit-o încă şi mai necesară. Nu ştiu însă dacă lumea de azi va profita de venirea Mea mai mult decât a profitat lumea de atunci. Totuşi, voi cei săraci, cei ce plângeţi, cei ce sunteţi prigoniţi pentru Mine, copiii, cei curaţi cu inima, cei însetaţi de dreptate şi de adevăr, veţi dobândi tărie, Har, Pace în lumea aceasta, iar în cealaltă veţi fi alături de Mine.

Iată pentru ce am venit din nou în lume să reîncep aventura, oricât de mult s-ar fi schimbat condiţiile lumii actuale faţă de cele de acum două mii de ani.

Situaţia lumii de azi în raport cu Dumnezeu

Lumea n-a fost niciodată unitară; pururea a fost sfâşiată, dezbinată, din infinite motive, dintre care cele mai multe sunt de-a dreptul puerile, iar unele cu adevărat tragice. Toate ideologiile, opiniile, credinţele, averea, sărăcia, stările sociale, politice mai cu seamă, sunt motive de ură, ceartă, lupte între clase, între rase, asociaţii, organizaţii şi chiar familii. Vestitul turn al lui Babilon este o nimica toată faţă de babilonia lumii moderne.

În mijlocul acestei lumi revine Hristos. Ce va face El în această lume? Care va fi atitudinea acestei lumi faţă de El?

Lumea actuală, în raport cu Dumnezeu, se împarte astfel: de o parte sunt cei ce mai cred încă în Dumnezeu, cu tot fumul îmbătător al ştiinţei; de altă parte este lumea acelora pe care i-a ameţit noul opiu al "ştiinţei", adică al pseudo-ştiinţei. Aceştia din urmă, sărmanii, cred că ei nu cred în nimic, mai exact cei ce cred în orice, afară de Dumnezeul cel adevărat. Mai există o categorie de oameni care, crezând în Dumnezeu, cred şi în Isus Hristos, Fiul Său întrupat; apoi vin aceia care cred că Isus Hristos a fost cea mai remarcabilă figură a Istoriei universale; însă în nici un caz n-a fost Dumnezeu. De aici încolo încep sfâşierile în jurul existenţei lui Hristos, între creştini... Hristos a întemeiat o Biserică; Hristos n-a întemeiat nici o Biserică; Hristos a încredinţat cârmuirea Bisericii lui Petru; Hristos a încredinţat conducerea tuturor apostolilor. În sfârşit, lumea se împarte între cei ce cred, dar trăiesc la fel ca şi

cei ce nu cred; ceea ce afirmă cu buzele, neagă cu faptele. Şi infima minoritate a acelora care cred şi trăiesc conform cu această credinţă.

Întrebarea este: ce va face Isus Hristos în acest Tohu-bohu? Cărei părţi din omenire i se va ataşa? Pe care o va aproba, pe care o va reproba? Ce atitudine va lua? Va respinge oare pe cei ce nu cred în El, ci în Budha, Confucius, Allah, Moise, sau Krişna-Murti? Marx? Nu-i va respinge, doar şi ei sunt fiii Săi. Dar nici nu le va aproba rătăcirea.

Ce atitudine va lua faţă de cei ce nu numai că-L neagă pe Dumnezeu, ci-i prigonesc şi-i ucid pe cei ce cred în El?

Din fericire ştim care va fi atitudinea lui Isus faţă de atei; ea nu va fi diferită de aceea pe care a avut-o faţă de necredincioşii din vremea Sa. El a biciuit pe cei ce profanau Biserica, a demascat făţărnicia fariseilor şi a cărturarilor, pe impilatorii văduvelor şi ai orfanilor, însă n-a respins de la Sine decât pe cei ce n-au avut milă faţă de mizeria omenească, adică pe cei care n-au făcut binele pe care puteau să-l facă: "Am fost flămând şi nu Mi-aţi dat să mănânc, însetat şi nu Mi-aţi dat să beau, în temniţă am fost, bolnav am fost şi nu M-aţi cercetat..." Este singura categorie de oameni cărora le-a spus: "Mergeţi de la Mine, blestemaţilor"... Dacă totuşi se găsesc printre cei ce neagă pe Dumnezeu oameni care fac binele, deşi-L neagă cu vorba, Îl afirmă cu fapta şi astfel nu vor fi respinşi.

Ce le spune acestora Domnul? "Fiii Mei, voi sunteţi cei mai vrednici de milă, fiindcă sunteţi cei mai înşelaţi în iluzia ştiinţei actuale, de sofisticăriile filosofilor, de propaganda mincinoasă a politicienilor, de mirajul urâciunii îmbrăcate în haina artei, de înclinarea fără frâu a pasiunilor; voi sunteţi năuciţi de aşa-numitul progres, despre care vi se spune că face imposibilă credinţa în Dumnezeu. Iar voi, bieţii de voi, credeţi că necredinţa este un semn că sunteţi foarte înaintaţi.

Voi vă amăgiţi atunci când spuneţi că nu credeţi în nimic, fiindcă voi credeţi în nişte lucruri care vă degradează: în loc să credeţi în Dumnezeu, vă închinaţi şi cinstiţi o mulţime de idoli: banul, plăcerea, bunăstarea, puterea politică, faima, rasa etc. Linguşiţi pe cel ce deţine puterea, bateţi în palme, exprimaţi entuziasm la comandă, zeificând pe om în locul Creatorului. Aştept trezirea voastră din această letargie. Voi trebuie să înţelegeţi că în fond nu mă negaţi pe Mine şi nici pe Tatăl Meu, ci pe un Hristos şi Dumnezeu pe care l-au creat închipuirile voastre şi ale celor ce ne urăsc. Deci, voi nu ştiţi ce faceţi şi Mă rog mereu pentru voi.

De cealaltă parte se găseşte lumea creştină, divizată şi fragmentată în diferite Biserici şi "bisericuţe", care în moduri diferite, şi opuse, recunosc pe Hristos, dar în acelaşi timp, în numele aceluiaşi Hristos, se duşmănesc şi chiar sunt gata să se încaiere. Dovadă că n-au înţeles nimic din porunca iubirii creştine care le cere: "plus librement j'affirme ce que tiens pour vrai plus je dois aimer celui qui le nie (je n'ai vraiment envers le prochain la tolérance demandée par la charité fraternelle que si son droit à exister, à chercher la verité et à l'exprimer selon ses lumières dont il dispose, et à ne jamais agir ou

à parler contre sa conscience, est reconnu et respecté par moi dans l'instant même que le prochain prend parti contre les verités qui me sont les plus chers". Jacques Maritain: Approches sans entraves, Paris, Fayard, 1973, p.61).

Isus aruncă o privire pătrunzătoare asupra acestei omeniri, care parcă n-ar fi formată din oameni, ci din clanuri şi haite.

– Ceea ce v-am spus, ceea ce v-au predicat ucenicii Mei, Biserica Mea, este şi azi valabil; nu găsesc alt leac pentru vindecarea lumii. IUBIREA jertfelnică: Iubiţi pe Dumnezeu şi pe aproapele vostru, aşa precum v-am învăţat, şi toate, toată lumea se va schimba. De ce nu aţi încercat, vreme de două mii de ani, să luaţi în serios această poruncă? Eu nici în cer n-am găsit alt remediu pentru fericirea voastră. Nu vedeţi că aceia dintre fiii Mei, care M-au ascultat, sfinţii, sunt singurii care au păstrat atmosfera acestei lumi, respirabilă? Încercaţi măcar de astă dată, dacă vreţi ca pământul să nu se transforme în infern. De ce este atâta ură, atâtea certuri, răscoale, războaie, asupriri, prigoane în lume? Fiindcă focul urii faţă de Dumnezeu şi faţă de aproapele a înlocuit de mult focul iubirii. Poetul Paradisului, fiul Meu Dante, a ghicit atunci când a cântat: "L'amor che muove il sole e l'altre stelle" (Cântul XXX în fine). Deci, hotărâţi-vă odată; este timpul suprem!

Mă veţi întreba: care dintre doctrinele, credinţele, filosofiile, religiile acestei lumi îmi fac plăcere; cărei grupări, confesiuni, secte, Mă voi ataşa? Pe care le voi aproba?

– Când am venit pe pământ întâia oară, ştiţi că n-am aprobat nici o filosofie, nici o politică, nici o morală din câte existau. Mai mult, chiar Legea Veche, întrucât în sânul ei se infiltraseră tâlcuiri şi practici rabinice, omeneşti ce-i drept, n-am suprimat-o, dar i-am adus rectificările, perfecţionările necesare. Legea Mea este Legea Nouă, singura salvatoare. Nu pot spune că toate concepţiile filosofice, etice, religioase, sunt complet greşite: o fârâmitură de adevăr se găseşte în fiecare, însă este întunecat de greşeală. Adevărul este că la primul Conciliu ce s-a ţinut la Niceea la 325, toată creştinătatea a mărturisit credinţa în Una, Sfântă, Catolică şi Apostolică Biserică; însă de atunci încoace, s-au rupt de această Biserică, când una, când alta dintre Bisericile de azi.

– Vă puteţi voi înşivă închipui ce s-ar întâmpla astăzi dacă Eu v-aş spune că Biserica Catolică este singura Mea Biserică, şi că ea singură Mă satisface deplin. Sunt sigur că ceilalţi s-ar lepăda de Mine şi ar fi în stare să Mă prigonească, cu ajutorul puterii civile. Dimpotrivă, dacă M-aş alătura ortodocşilor, poate că acelaşi lucru l-ar face catolicii, protestanţii, calvinii şi anglicanii; iar dacă Mi-aş manifesta simpatia faţă de Consiliul Mondial al Bisericilor, s-ar răscula împotriva Mea cu toţii.

– Totuşi sunt dator să vă spun că, deşi în Biserica Catolică s-au strecurat, în cursul vremii, unele neajunsuri de natură mai mult administrativă, juridică, practică, totuşi ea a păstrat mai complet credinţa vestită de Mine şi apostolii Mei. Da, şi celelalte Biserici se numesc "creştine", însă dacă le cauţi originea, găseşti îndată câte un nou întemeietor: Kerularie, Luther, Calvin sau pe Henric al VIII-lea.

– Doamne, Te rugăm să ne spui încă o dată, cum ai dori să fie astăzi

Biserica Ta? Care sunt greşelile care au înstrăinat pe oameni de Tine şi de Biserică?

– Gândeşte-te, fiule, cum a fost Biserica Mea la început şi cum este ea azi. Unde este sărăcia Mea, săracii Mei; unde este grija faţă de cei mici, bolnavi, asupriţi, fără căpătâi, flămânzi, însetaţi. Unde este zelul aprins al apostolilor Mei; traista şi toiagul, punga goală, vizuina vulpilor şi cuiburile păsărilor, nicăieri, nicăieri nu se mai găsesc, deşi Eu le-am legat de suflet urmarea Mea. Astăzi apostolii Mei se îmbracă, se hrănesc, locuiesc, se poartă aidoma celor ce cârmuiesc lumea; astăzi ei nu merg prin lume, ci aşteaptă ca lumea să vină la ei; astăzi le lipseşte curajul să înfrunte îngâmfarea, nedreptatea şi tirania celor mari şi să se facă apărătorii celor mici; iar aceştia părăsesc Biserica văzând preoţii Mei la braţ tocmai cu aceia care-i asupresc. Voi ştiţi că Eu Mi-am purtat crucea grea de lemn, pe umerii însângeraţi; căpeteniile Bisericii Mele de azi îşi poartă pe piept crucile de aur, bătute în diamante, ridicând astfel zid de netrecut între ei şi sărăcimea Mea. Eu am dorit ca Biserica Mea să predice şi să trăiască în sărăcie, ca astfel să apropie de Mine pe săracii Mei. Dar ei au predicat altora sărăcia, pe când ei se zbăteau după averi, şi astfel, ateiştii, socialiştii şi comuniştii, cu toţii s-au repezit împotriva Bisericii, învinuind-o că ea ţine numai cu cei bogaţi, cu cei ce exploatează poporul Meu. Voi ştiţi bine că Eu M-am născut în sărăcie, am muncit cu braţele; apostolii Mi i-am ales dintre cei săraci şi mici. Or, astăzi această mulţime M-a părăsit din cauză că ucenicii Mei de azi se simt mai bine printre cei bogaţi decât printre cei săraci. "Dacă s-ar întâmpla ca într-o seară să bat la uşa unuia dintre aceşti slujitori ai Mei, în haine de muncitor, flămând şi obosit, M-aş putea aştepta să fiu alungat de către slugile slujitorilor Mei."

Aceste cuvinte ale Domnului au plăcut celor săraci, dar au stârnit nemulţumire în rândurile clerului îmbuibat şi mândru. Aceştia, unul câte unul, au început să se depărteze, răspândind îndoieli cu privire la persoana Mântuitorului, numindu-L înşelător, care vine să tulbure vechea orânduire în Biserică.

Văzându-i Isus cum se îndepărtează, S-a îndreptat spre cei ce ascultau cu drag cuvintele Lui, spunându-le: "Şi voi vreţi să mergeţi?"

– Doamne, noi rămânem pe lângă Tine, noi de mult am aşteptat să vii să ne spui, să spui lumii aceste adevăruri.

– Învrăjbirea nu este numai în sânul Bisericii Mele, între cei ce cred în Mine, ci şi în rândurile aşa-numiţilor gânditori, filosofi, savanţi, scriitori, politicieni şi artişti. Este destul ca unul să susţină o problemă, un punct de vedere, pentru ca îndată împotriva lui să se ridice toţi ceilalţi, oricât de adevărată ar fi teza pe care o susţine. Dar, deşi se ceartă între ei, atunci când este vorba despre Dumnezeu şi despre Mine, despre religie, cu toţii se unesc ca să distrugă şi urmele de credinţă, promiţându-le o fericire pe care o vor întemeia ei prin deşteptăciunea lor. Rezultatele sunt în faţa voastră. Lumea cu Dumnezeu şi lumea fără Dumnezeu stau astăzi faţă în faţă; voi sunteţi chemaţi să alegeţi.

Atunci un muncitor cu faţa supţă, cu mâinile bătătorite, se apropie de Domnul şi cu smerenie îl întreabă: "Doamne Isuse Hristoase, am dori să ne spui ceva cu privire la cele două regimuri care se contrazic, adică cu privire la capitalism şi comunism. Noi nu mai ştim pe care dintre ele să-l urmăm."

– V-am spus când am venit întâia oară în lume că n-am venit să instaurez o ordine politică sau economică, ci una morală, aşa încât, acea politică şi economie, care are la bază morala, adică dreptatea, libertatea, egalitatea, omenia şi credinţa în Dumnezeu, este singura care o pot recomanda oamenilor. Nu-mi face plăcere situaţia în care, de o parte, averile se ridică până la cer, iar de altă parte, mizeria coboară până la iad. Bunurile acestei lumi sunt şi vor fi totdeauna suficiente pentru ca toţi oamenii din lume să poată trăi, fără să rabde de foame, să se îmbrace şi să aibă un adăpost. Prin urmare, osândesc capitalismul dacă acesta despoaie pe muncitor, după cum osândesc şi comunismul dacă acesta îl despoaie pe om de libertate, de gândurile, voinţa, credinţa sa în Dumnezeu. Tatăl Meu l-a creat pe om ca să fie om, adică să gândească singur, să-şi aleagă singur modul în care să trăiască, să nu fie încătuşat din partea celor mari. Dumnezeu însuşi respectă demnitatea omului şi libertatea lui, de aceea nu pot permite cuiva să facă din om o păpuşă, care să râdă, să cânte, să aplaude, să plângă la comandă. Se vorbeşte printre voi de omenie, de umanism. Ei bine, voi nu aveţi nevoie de un umanism capitalist sau comunist, ci de un *umanism uman*, mai mult, de un *umanism divin*, care să vă înalţe nu să vă schimonosească chipul şi asemănarea cu Dumnezeu.

Şi Domnul ridicându-şi braţele spre cer, face peste mulţime semnul crucii, implorând binecuvântarea lui Dumnezeu peste ea. Mulţimea înţelege că Isus vrea să se retragă, căci se apropiase seara. Dar unul din mulţime iese şi, îngenunchind în faţa Lui, îl roagă să-i spună dacă nu cumva lumea asta nouă ar avea nevoie de o altă religie, de o *religie nouă*...

– Fiule, zice Domnul, Eu am vestit lumii o Evanghelie pe care am socotit-o potrivită omului pentru toate timpurile şi locurile. Am spus că cerul şi pământul vor trece, dar cuvintele Mele nu vor trece. Atâta vreme cât omul va rămâne om, el nu va avea nevoie de o altă Evanghelie; nu de altă Evanghelie are nevoie omul de azi, ci de o sinceră şi hotărâtă întoarcere la Evanghelie. Ştiu că astăzi vi se vestesc, chiar vi se impun, alte evanghelii, contrare Evangheliei Mele, dar din acele evanghelii nu izvorăşte decât ură, răscoale, războaie, sânge şi foc. Iar atâta vreme cât lumea nu se va decide să se întoarcă la Evanghelia Iubirii, să nu se aştepte la pace. Lumea este dornică de schimbare, ştiu, dar toate schimbările care se fac, se fac numai în rău. Adevărata revoluţie am făcut-o Eu şi aceia care Mi-au urmat pilda, adică sfinţii şi martirii. Răul din lume nu se poate şterge prin rău; numai prin bine, prin iertare, prin dreptate şi adevăr.

– Dar, Doamne, Dumnezeule, necazul cel mare este că şi Adevărul Tău, astăzi este vestit în atâtea feluri încât nu mai ştim pe care dintre aceşti vestitori să-i credem. De aceea Te rugăm să ne spui cum am putea să descoperim unde este adevărata Ta învăţătură.

Iar Domnul răspunse: "Biserica pe care am întemeiat-o Eu, voi ştiţi că este Una, numai Una, adică are aceeaşi învăţătură şi aceeaşi cârmuire în toată lumea; temelia pe care am aşezat-o este Petru şi urmaşii săi; este sfântă şi în stare să sfinţească pururea pe oameni; ea este catolică, adică a lumii întregi, nu este naţională, fiindcă Eu sunt al lumii întregi şi întreaga lume este a Mea; şi este apostolică, adică aceia care o conduc astăzi sunt urmaşii direcţi ai

apostolilor, vreau să spun că de la Mine la apostolii Mei, în frunte cu Petru, firul nu a fost niciodată întrerupt. Ceea ce doresc Eu astăzi este tocmai ceea ce am dorit şi înainte de patima Mea: "Ca toţi să fie una; să aibă iubire între ei, ca să poată cunoaşte lumea că sunt ucenicii Mei. Scurt: Dumnezeu, Iubire este; acolo unde este iubire acolo sunt Eu; iar unde sunt Eu, acolo este Pacea, înfrăţirea şi fericirea."

Se făcuse noapte. Domnul, după ce şi-a deschis larg braţele ca să-i poată strânge la piept pe toţi, S-a făcut nevăzut din mijlocul lor.

Vestea revenirii lui Isus în lume s-a răspândit ca fulgerul. Presa, radioul, agenţiile de ştiri s-au întrecut să-şi informeze cititorii şi ascultătorii despre această nemaiauzită întâmplare.

Reacţia a fost ca de obicei: unii au zâmbit îngăduitor de naivitatea "proştilor" care cred orice; alţii, mai deştepţi, au declarat că este imposibil ca Isus Hristos să revină doar la sfârşitul lumii; or, nu există nici un semn că ar veni acest sfârşit; în fine, cei mai "realişti" spuneau că toate acestea sunt curate basme, iar persoana care le-a vorbit nu putea fi decât un impostor fanatic.

Nu tot aşa au reacţionat însă cei mari, autorităţile, atât cele religioase, cât şi cele civile, care s-au simţit ameninţate deopotrivă, întocmai ca întâia oară. Arhiereii, cărturarii, agenţii lui Pilat şi ai lui Irod, sfat au făcut împotriva lui Isus, cum să-L piardă. Dar fiindcă nu-I puteau descoperi urmele, au început goana împotriva acelora care luaseră parte la cuvântarea Lui, împotriva celor ce vorbeau bine despre El, şi în numele "ordinii" publice au fost arestaţi pentru "instigaţie".

Toate partidele, fie de dreapta, fie de stânga, capitaliştii şi comuniştii, toate sectele şi religiile care s-au simţit atinse de cuvântarea Domnului, fiindcă nu se mai puteau răzbuna pe Isus, şi-au dat mâna să prindă, să închidă, să chinuiască, să osândească pe aceia care credeau în revenirea Lui, pe aceia în sufletele cărora se reaprinse speranţa. Şi aşa, de astă dată, lucrurile s-au petrecut ca şi întâia dată, cu deosebire că acum Isus a fost răstignit în membrele sale mistice.

Lumea care se zideşte sub ochii noştri nu este o lume fără Dumnezeu, ci o lume în care adevăratul Dumnezeu este substituit cu vice-dumnezei, adjuncţi ai lui Dumnezeu, cu cei care-şi atribuie perfecţiunile şi atributele lui Dumnezeu, adică atotputernicia, atotştiinţa, infailibilitatea, înţelepciunea şi providenţa. Ei se numesc regi, împăraţi, preşedinţi, consilii, secretari etc. Aceştia pretind adoraţie, închinare şi cinstire egală cu a lui Dumnezeu, doar Dumnezeu nu mai există.

Dar oare nu ne putem întreba: dacă nu există Dumnezeu, oare mai există *omul*? Nu cumva odată cu Dumnezeu a dispărut şi asemănarea lui? Ar fi greu să-mi arătaţi într-o lume fără Dumnezeu un om adevărat, adică un om care gândeşte, vorbeşte, voieşte, acţionează *liber*; într-o lume fără Dumnezeu nu există decât un singur om, care singur este liber şi care gândeşte şi voieşte în locul tuturor celorlalţi oameni. Iar acesta este înlocuitorul lui Dumnezeu, a cărui supremă străduinţă este să smulgă din conştiinţele oamenilor credinţa şi chipul lui Dumnezeu. Cum merge lumea fără Dumnezeu, nu-i nevoie să vă spun.

Blaj, 2 august 1976

Redactor de carte: Vasile Lucaciu
Tehnoredactarea computerizată: Codruţa Săcelean

Apărut – 1995

Tipografia Casei de Editură VIAŢA CREŞTINĂ
Cluj-Napoca, str. Moţilor nr.26, telefon 064/198079

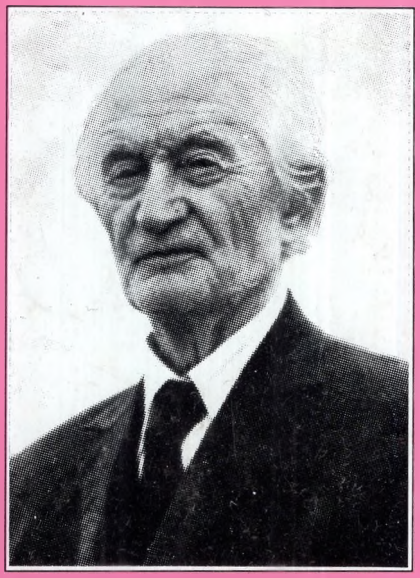

Doamne, Isuse Hristoase, e mult de când te aştept să revii în această lume răsturnată cu capul în jos, în această lume nebună, în această junglă a sălbăticiei, în care nu-i chip să mai trăieşti omeneşte. Tu bine ştii, căci Tu toate le ştii, că aşa-numitul progres cu care se mândreşte omul de azi este un progres în rău, în asuprire, în nedreptate, în durere, în despuiere de tot ce este omenesc în om. Tu ştii că cei mari şi tari ne calcă în picioare, spunând că o fac spre fericirea noastră; noi nu putem gândi, nu ne putem ruga, nu putem dori, vorbi, vedea, decât ceea ce ne permit asupritorii noştri. Despre Tine, despre Tatăl Tău, despre Preasfânta Ta Mamă, Sfinţii Tăi, ei susţin că n-aţi existat niciodată, că credinţa este o amăgire, că bine este ceea ce le foloseşte lor. Că raiul nu există în cer şi că ei o să-l aducă aici pe pământ. Dar, Doamne, Tu ştii că, dacă ei şi-au făcut un rai aici pe pământ, nouă ne-au deschis iadul. Nu mai putem; fă ceva pentru noi.

Ioan Miclea – Blaj, august 1976

I.S.B.N. – 973–96661–7–5